

DUŠAN JELOVINA

STAROHRVATSKA NEKROPOLA NA BRDU SPASU KOD KNINA

UDK 904:718 (497.13 Knin) »08/10«
Izvorni znanstveni rad
Original Scientific Paper
Primljeno: 11. IX. 1989.
Received:

Dr. Dušan Jelovina
YU - 58000 Split
Muzej hrvatskih arheoloških
spomenika, O. Price b.b.

Autor objavljuje rezultate istraživanja starohrvatske nekropole na brdu Spasu kod Knina (otkriveno ukupno 228 grobova). Na temelju prikupljenih podataka tijekom višegodišnjih arheoloških istraživanja i sprovedene analize grobne arhitekture, pogrebnih običaja i grobnih nalaza utvrđeno je vrijeme ukopavanja na toj nekropoli i uputilo na mogući prostorni smještaj naselja kojemu je to groblje pripadalo. Završna razmatranja objelodanjenih grobnih nalaza otkrivaju niz novih spoznaja o gospodarstvenim mogućnostima stanovništva, njihov kulturni i duhovni život u 9, 10. i 11. stoljeću. Osim starohrvatskih grobova na Spasu su otkopani i temeljni ostaci arhitekture, za koje se utvrdilo da pripadaju rimskom naselju, vjerojatno ostacima stare Ninie, odnosno Curcuma. Sve to popraćeno je obilnom dokumentacijskom građom i katalogom grobova.

Zapadno od grada Knina proteže se u osi sjeverozapad-jugoistok brdo Spas. Na njegovoj južnoj strani uzdiže se, na strmoj hridi, poznata srednjovjekovna tvrđava, koja se po svojoj veličini i sačuvanosti ubraja među najveće srednjovjekovne utvrde u Hrvatskoj (sl. 1). Njezin početak nastanka, po bizantskom caru i piscu Konstantinu VII. Porfirogenetu, pada negdje oko sredine 10. stoljeća.¹ Na nju se sa sjeverne strane nadovezuje zaravanski plato brda Spas (sl. 2), koji je početkom 18. stoljeća umjetnim prosjekom odijeljen od tvrđave.² Zapadna je padina Spasa više stjenovita i nepristupačna, veoma se strmo ruši u duboki kanjon rijeke Krke (sl. 3), dok je istočna i sjeveroistočna padina manje strma i dosta je pristupačnija. Plato Spasa, koji ima kruškoliki oblik, dug je oko 300 m, a na sjevernom najširem dijelu širok je oko 180 m. Zbog veoma dominantnog položaja, koji je k tome još i prirodno branjen brzim tokovima rijeka Krke, Radljeva i Butižnice, bio je od davnine preodređen kao strateška utvrda nad važnim raskršćem putova koji vode iz unutrašnjosti prema jadranskoj obali i obratno. Nema sumnje da je kroz čitavu povijest najvažniji saobraćajni put predstavljalo more. S obzirom na karakteristike dinarskog gorja prvo mjesto zauzima dolina kroz koju protječe rijeka Neretva, a kao drugi koji po važnosti za ovaj kraj, nimalo ne zaostaje za prvim, je uska dolina koja počima od izvora riječice Butižnice sjeverno od Knina i teče dalje kanjonom rijeke Une, te se kod Bihaća grana u pravcu sjevera i sjeveroistoka. Po svemu je ovo najprirodniji i najkraći put, koji je omogućivao međusobnu vezu između Dalmatinske i Panonske Hrvatske, kao i ostalih slavenskih i drugih susjeda. Utvrđeno je, da je još mnogo ranije

ovom istom dolinom prolazila i rimska cesta, koja je vezivala Burnum (Ivoševci kod Kistanja) sa Siscijom. Osim strateškog taj se položaj ističe i u gospodarskom smislu, jer je dominirao nad plodnim dolinama Kninskog i Kosovskog polja, koja su pružala optimalne uvjete za razvitak poljoprivrede i stočarstva.

U ranom srednjem vijeku Knin je bio jedno od središta stare hrvatske države, a u kasnijim stoljećima u njemu su stolovali hrvatski velikaši Šubići i Nelipići. Početkom 16. stoljeća zauzimaju ga Turci i drže ga gotovo puna dva stoljeća, grčevito ga braneći od Venecije.³ Zbog svega toga ne treba se čuditi što se na Spasu, i u njegovoj bližoj i daljoj okolici, nailazi na mnogobrojne ostatke materijalne kulture iz različitih vremenskih epoha. Naročito značajno mjesto zauzimaju nalazi iz ranosrednjovjekovnog razdoblja. Tu u prvom redu valja uzgredno samo spomenuti poznato arheološko nalazište u selu Biskupiji, udaljeno 7 km jugoistočno od Knina, gdje je, osim topografski utvrđenog položaja »petih crkva na Kosovi« u vezi s povijesnim podatkom o smrti hrvatskog kralja Zvonimira, otkriveno i istraženo još nekoliko značajnih arheoloških lokaliteta. Među tim lokalitetima najznačajniji je onaj na Crkvini, iz kojeg potječu brojni i veoma značajni srednjovjekovni arheološki nalazi.⁴ Osim Biskupije tu su još neistraženi, ili samo djelomično istraženi, lokaliteti kao npr. Sv. Luka u Uzdolju u Kosovu polju,⁵ odakle potječe kamena greda i zabat s natpisom i imenom kneza Muncimira, pa položaj Kapitul, udaljen oko 1 km istočno od kninske tvrđave uz rijeku Krku, gdje su pronađene one dvije kamene pleterom ukrašene ploče s uklesanim imenima hrvatskih kraljeva Svetoslava i Držislava.⁶ Nedaleko Knina je i lokalitet Mala Viola u selu Vrpolju⁷ gdje je pronađena starohrvatska crkva i njoj pripadajući dijelovi ukrašenog kamenog namještaja. Zatim nešto udaljenijem Plavnu,⁸ gdje su pronađeni ulomci opreme starohrvatske crkve ukrašeni raznolikim motivima, te nekoliko kovinskih i drugih predmeta karakterističnih za starohrvatsku materijalnu kulturu.

Kronologija istraživanja

Na sjeveroistočnom rubu brda Spasa god. 1932. izvršio je fra Lujo Marun s Wernerom Buttlerom i Pavlom Paušem pokusno istraživanje. Tom su prilikom otkriveni djelomični ostaci obrambenih zidova gradinskog naselja, a pronađeni su i ulomci keramike iz neolitičkog razdoblja, te podosta raznih drugih predmeta od kamena i bakra.⁹ Na krajnjem južnom pristanku kninske tvrđave, prilikom gradnje mosta na Krki, tzv. Atlagića most, godine 1934. pronađeno je nekoliko artefakata iz bakrenog doba.¹⁰ Sve to nedvojbeno potvrđuje da je na tom, strateški izvanrednom mjestu, bilo dosta značajno gradinsko naselje, koje je, sasvim pouzdano, trajalo sve do u kasnu antiku, pa i dalje kroz srednji vijek. Za takvu tvrdnju najbolju potvrdu imamo u istraženoj velikoj nekropoli iz epohe seobe naroda, tj. iz 6 stoljeća, smještene na donjem dijelu sjeveroistočne padine brda Spas, na rubu sadašnjeg naselja Knina, na položaju zvanom »Greblje«. Tu je otkriveno i istraženo ukupno 218 grobova, pretežno starosjedilačkog stanovištva, te nekoliko germanskih, uglavnom istočnogotskih grobova prvih desetljeća 6. stoljeća. Smatra se da je to naseobinsko groblje nastalo negdje u 6. st., a da se naselje ovdje pokopanih starosjedilaca nalazilo iznad groblja na platou (tjemenu) brda Spasa.¹¹

Spoznaja da se kontinuitet trajanja naselja na Spasu nije prekinuo zalaskom kasne antike, već da je nastavljen kroz srednji vijek, potvrđuje i činjenica da je već davne 1888. god. L. Marun, na podanku Spasa ispod sjeveroistočne strane kninske

tvrdave, iznad kuća Sunajko, kod tzv. »vojničkog groblja«, što se prostire južno od istražene nekropole Greblje, dijelom istražio jednobrodnu crkvicu s pravokutnom apsidom kasnijeg porijekla, a koju u svojim bilješkama spominje Vinjalić.¹² S njezine sjeverne strane, prilikom obrade zemlje, naišlo se i na nekoliko grobova u kojima se našlo naušnica i prstenja koji se čuvaju u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika.¹³

Nakon završenog višegodišnjeg sustavnog istraživanja ranosrednjovjekovne nekropole Greblje, autor ovih redaka je, u srpnju god. 1971, pristupio pokušnom istraživanju na sjevernom zaravanskom platou (tjemenu) brda Spas, iznad istraženog groblja iz vremena seobe naroda, na položaju za kojeg se i pretpostavljalo da bi na njemu moglo biti smješteno naselje ondje pokopanih starosjedilaca.¹⁴ Od ne male važnosti je i podatak da se u novije vrijeme, na spomenutom platou Spasa, prilikom iskopa rova za vojne vježbe i rupa u svrhu pošumljavanja, našao ulomak predromaničke kamene grede oltarne ograde s ostacima natpisa: *EDIFIC(avit)* iz 9. st. (Tab. XXXV, 111) i dvije srebrene trojagodne naušnice.¹⁵

Pokusna istraživanja na ovom lokalitetu trajala su deset dana. U tom vremenu otkopane su i istražene tri sonde (A, B i C) veličine 6 x 3 m, u kojima je otkriveno i istraženo ukupno 13 starohrvatskih grobova. Prva sonda (A) otkopana je na istočnom rubu platoa, na mjestu gdje je slučajno pronađen ulomak kamene grede s natpisom *EDIFIC* . . . U njoj je otkopano i istraženo 5 grobova (grobovi 1–5). Druga sonda (B) iskopana je desetak metara sjeverozapadno od sonde A, a u njoj je pronađeno i istraženo 4 groba (grobovi 6–9). Sonda C nalazila se na jugozapadnom dijelu platoa (vidi plan nekropole), udaljen oko 15 m od sonde. U toj sondi pronađena su još 4 groba (grobovi 10–13).¹⁶ U istraženim grobovima pretežno je bio zastupljen nakit, i to naušnice i prstenje. Valja istaknuti i konstataciju da su neki grobovi, naročito oni smješteni u sondi A, bili nalegli na obrušenom obrađenom i poluobrađenom kamenju i tesanoj sedri, ispremiješani s vrlo mnogo štata, što je, nema sumnje, pripadalo nekoj, na tom mjestu, srušenoj građevini.¹⁷ Nažalost, tim pokusnim istraživanjem nije se moglo utvrditi radi li se o građevini profane ili sakralne funkcije. Međutim, ti nalazi su potakli da se taj lokalitet uvrsti u plan istraživanja Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, te da se, čim se za to pruži prilika, pristupi njegovu istraživanju.

Nakon što je Republička samoupravna interesna zajednica za znanost odobrila financijska sredstva otpočela su sustavna istraživanja toga lokaliteta. Iskopavanja su od 1977. do 1982. god. izvođena u pet navrata (1977, 1978, 1979, 1980. i 1982), u trajanju od po dvadesetak dana godišnje. Ukupno je istražena površina od oko 1200 m². Od 15. kolovoza do 7. rujna 1977. g. iskopani su i istraženi grobovi 14–78 (grobovi 1–13 istraženi su 1971. g. prilikom sondiranja), od 22. kolovoza do 9. rujna 1978. g. grobovi 79–120, od 5. srpnja do 26. srpnja 1979. g. grobovi 121–172, od 9. srpnja do 30. srpnja 1980. g. grobovi 173–226, od 10. kolovoza do 25. kolovoza 1982. g. grobovi 227–228. Prije početka arheološkog istraživanja sav teren predviđen za iskopavanje stavljen je pod koordinatni mrežni sustav s koordinatama 5 x 5 m (sl. 4, 5) radi što točnijeg ubiciranja i signiranja nalaza u situacijski plan (vidi priloženi plan groblja) koji je rađen u mjerilu 1 : 50. Dokumentaciju još sačinjavaju grobni formulari sa svim relevantnim podacima o grobnoj arhitekturi, kosturu pokojnika i kulturnim nalazima, zatim dnevnik iskopavanja, skice, crteži i fotosnimci. Istraživanjima je rukovodio pisac ovih redaka, a stručnu ekipu povremeno su sačinjavali arheolozi M. Budimir i T. Barić, te tadašnji studenti arheologije I. Znidarčić, G. Protić i A. Škunca. U stalnom sastavu ekipe bio je M. Rogošić, preparator u Muzeju hrvat-

skih arheoloških spomenika, koji je vodio svu tehničku dokumentaciju i fotosnimanja. Na izradi tehničke dokumentacije za objavu ovog rada radilo je tehničko osoblje MHAS: Z. Sunko (fotografije), M. Rogošić (prostorne planove i table). Ovom prigodom svima se toplo zahvaljujem, posebnu zahvalnost dugujem M. Rogošiću na trudu uloženom pri izradi svih crteža ovdje objavljenih nalaza.

Iskopavanja su počela s istočne strane zaravni na najvećoj visinskoj točki (od sonde A) u širini od oko 15 m (sl. 6, 7), te se kopalo u smjeru zapada, zahvaćajući središnji prostor platoa. Grobovi su se nalazili na krševitu tlu, među škrapama dosta plitko, tako da su se najčešće nalazili u dubini od 30 do 50 cm. Takvu plitkoću grobova nedvojbeno je prouzrokovala erozija tla, pospješena jakim vjetrovima koji su na tom istaknutom položaju naročito izraženi. Osim pronađenih grobova, na čitavom zahvaćenom terenu, otkriveni su temeljni ostaci zidova pojedinih arhitektura (vidi plan), koji se, prema popratnim nalazima naročito keramičkih ulomaka, tegula i pojedinih arhitektonskih profiliranih kamenih fragmenata, sasvim sigurno mogu pripisati rimskoj građevnoj fazi. Zapaženo je još i to da se spomenuti temeljni ostaci zidova protežu i dalje na neistraženi dio terena, što su potvrdile i iskopane manje sonde u svrhu definiranja prostiranja nekropole.

Na jugoistočnom dijelu zaravni, tj. na segmentu terena gdje su 1977. god. istraživanja i počela, pronađeno je, osim onog ranijeg ulomka s natpisom *EDIFIC.* . . . , još nekoliko manjih ukrašenih predromaničkih kamenih fragmenata koji su pripadali dijelovima crkvenog namještaja 9. i 10. stoljeća (Tab. XXXV, XXXVI). Uočeno je također još i to da se na tom dijelu terena, površine cca 20 x 20 m, gdje se u uglavnom i pronalazili spomenuti ukrašeni ulomci, nalaze velike količine obrušena štuta, čije naslage mjestimično dostižu debljinu od 10 do 15 cm. Među tim šutom nailazilo se i na komadiće malternog ljepa s ostacima boja. Sve to nedvojbeno upućuje na pretpostavku da je upravo na tom mjestu, gdje se prostire šut, bila sagrađena starohrvatska bogomolja, kojoj su i pripadali pronađeni kameni ulomci crkvenog namještaja, te da je crkva do temelja porušena, a njezin kamen, kao građevni materijal raznesen.

Na Alberghettijevu planu iz 1688. g., ispod najstarijeg dijela tvrđave prema brdu Spasu, označen je i ubiciran tlocrt jednog sakralnog objekta, koji je još do danas ostao nepoznat i bez titulara.¹⁸ Nije isključena mogućnost da se ovdje uistinu radi o starohrvatskoj crkvi koja je bila sagrađena na sjevernom dijelu brda Spasa, na mjestu čije smo arheološke tragove gore opisali. Ako je ta pretpostavka točna, onda možemo s dosta sigurnosti vjerovati da je ta crkva bila posvećena Kristu, odnosno njegovom atributu Salvator (Sv. Spasu) i da upravo po tom titularu ta uzvisina nosi ime Spas (Sv. Spas).

S obzirom na to da su svi ti građevni objekti, koji su u antičkom i ranosrednjovjekovnom razdoblju bili podignuti na tom položaju, tako reći srasnjeni sa zemljom, tako da su se od pojedinih građevina samo mjestimično jedva sačuvali najdonji slojevi temeljnog zida, može se s prilično sigurnosti pretpostaviti da su graditelji kninske tvrđave, u kasnom srednjem vijeku, rušili (ili su neki objekti već i ranije bili porušeni) te arhitektonske objekte i kamen, kao gotov građevni materijal, ugrađivali u zidine obližnje tvrđave. Ta je činjenica, sasvim sigurno, razlog zbog čega se na ovom položaju nisu otkrili ni najmanji temeljni ostaci starohrvatskog sakralnog zdanja, koji su se, prema nalazima (kamenih ukrašenih ulomaka, naslaga štuta i dr.) na ovom mjestu opravdano očekivali. To isto se dogodilo i s ranijim antičkim arhitektonskim

objektima, od kojih su se, u pojedinim dijelovima, jedva sačuvali najdonji temeljni ostaci. Potvrdu da je kamenje s tih objekata, kao građevni materijal, dospijevalo u zidine nedaleke tvrđave imamo donekle i u činjenici da je nekoliko kamenih ulomaka, koji su pripadali unutrašnjem crkvenom namještaju, ukrašeno platernom plastikom, pronađeno kao ugrađene spolije u zidine tvrđave ili u zidove pojedinih kasnijih zgrada unutar tvrđave.¹⁹

Antička arhitektura

U samom Kninu i njegovoj neposrednoj blizini nisu dosad bili poznati ostaci nekog većeg naselja iz vremena rimske dominacije. Ako izuzmemo one nalaze iz Topolja i Kapitula koji se pripisuju antičkom vremenu,²⁰ na užem području grada Knina nađeni su rimski nalazi jedino kao sporadični slučajni nalazi na nekoliko mjesta prilikom gradnje građevinskih objekata.²¹

Arheološkim istraživanjem srednjovjekovne nekropole na Spasu otkriveni su i temeljni ostaci arhitektura (sl. 22, 23, 24). Na pojedinim temeljnim ostacima tih zidova, otkrivenih na sjeveroistočnom segmentu platoa, iskopano je nekoliko srednjovjekovnih grobova koji su negirali te ostatke na način da su ih ispresijecali ili su na njih djelomično nalegli. To nam sasvim jasno svjedoči da su pojedini građevni objekti u to vrijeme, tj. u momentu pokapanja na ovom položaju, što je moglo biti od sredine 9. st. već bili djelomično do temelja razoreni. Kopajući sonde na sjeverozapadnom i sjevernom dijelu platoa radi spoznaje o konačnom rasprostriranju starohrvatske nekropole, nailazili smo gotovo u svim tim iskopima bilo na temeljne ostatke zidova, ili pak na djelomičnu popločanost, koja su mogla pripadati pojedinim stambenim zdanjima ili dijelovima pločnika ulica. Uz ta otkrića, u pojedinim sondama, nađeno je nekoliko ulomaka raznih tegula i drugih keramičkih ulomaka.

Iako je tim istraživanjima otkriven tek manji dio temeljnih ostataka koji su, sasvim sigurno, pripadali rimskom naselju, jer se ono, kako su nam to potvrdile i otkopane okolne sonde, pruža na čitavom zaravanastom platou, oni predstavljaju najveće dosad otkriveno naselje iz rimskog doba u užoj okolici Knina. Pridodamo li k tomu još i veoma prirodnu stratešku važnost toga položaja, te prije otkriveno i istraženo veliko groblje na istočnom podnožju toga brijega zvano »Greblje«, koje seže sve do seobe naroda, može se s prilično sigurnosti pretpostaviti da je upravo na tom mjestu na Spasu bila smještena stara *Ninia* odnosno stari *Curcum*, za koju se lokaciju još prije zalagao M. Zaninović, smjestivši je na mjestu današnjeg grada Knina, odnosno njegove tvrđave i gradine Sveti Spas.²²

KATALOG GROBOVA

GROB 1. – Obložne stijene načinjene su od tesane sedre, a pokriv su sačinjavale manje nepravilne kamene ploče, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijentacija J–S. Dimenzije: dužina (dalje = duž.) 160 cm, širina (dalje = šir.) 25 x 42 x 21 cm, visina (dalje = vis.) 20 cm, dubina (dalje = dub.) od površine 40 cm. Kostur slabo sačuvan. Bez nalaza.

GROB 2. – Obložne stijene nedostaju. Pokriv je od manjih nepravilnih kamenih ploča. Mrtvac je bio ukopan u obrušeni malterni šut. Orijentacija J–S. Dimenzije: duž. 175 cm, dub. od površine 40 cm. Kostur odrasle ženske osobe dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. S jedne i druge strane lubanje nađene su po dvije obične karičice.

Karičice su od kružno savijene brončane žice nejednakih veličina i debljina. Na najdebljoj (1) karičici kao privjesak umetnuta je mala vitica od plosnatoga brončanog lima s krajevima koji prelaze jedan preko drugog. Promjer karičica je 1,5 cm (Tab. I, 1–4).

GROB 3. – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv su sačinjavale nepravilne vapnenaste ploče, dno je obrušeni malterni šut. Ovalnoga je oblika. Orijehtacija JI–SZ. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 32 x 45 x 36 cm, vis. 30 cm, dub. od površine 50 cm. Kostur odrasle muške osobe, dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Uz desni bok kostura nađen je željezni nož.

Nož je dosta dobro sačuvan. Hrnat mu je ravan, a oštrica se prema vrhu blago povija. Duž. mu iznosi 21 cm, od toga je pripadalo dršku 6,9 cm (Tab. I, 11).

GROB 4 – Obložnice i pokriv su od nepravilnih debljih i tanjih kamenih ploča, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacije I–Z. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 35 x 46 x 30 cm, vis. 40 cm, dub. 70 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. S jedne i s druge strane lubanje nađena je po jedna naušnica-karičica s tri koljenca (tzv. naroskani tip).

Naušnice su od srebra, različitih su ukrasnih inačica, malko su deformirane. Na donjem dijelu karika u jednakim razmacima raspoređena su tri koljenca od granuliranih zrnaca u obliku peterokrake zvijezde. Dijelovi karičice među koljencima je kod jedne (6) ispunjeno s četiri reda tordirane filigranske niti, a kod druge (5) s četiri niza granuliranih zrnaca. Promjer karičica iznosi 1,7 cm (Tab. I, 5, 6).

GROB 5 – Obložne stijene su od tesane sedre, a pokriv je sačinjavalo nekoliko nepravilnih kamenih ploča, dno je obrušeni malterni šut. Pačetvorinastog je oblika. Orijehtacija J–S. Dimenzije: duž. 182 cm, šir. 35 x 33 x 33 cm, vis. 30 cm, dub. 80 cm. Kostur odrasle muške osobe, dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Na desnoj ruci nađen je prsten.

Prsten je od srebrenog lima s pozlatom, dobro je sačuvan. S unutrašnje strane je uži, a prema vani se sve više širi. Vanjska površina mu je razdijeljena okomitim urezima na četiri polja i ukrašena stiliziranim meandrom izvedenim tehnikama rovašenja i nijela. Prednje najšire polje mu je rovašenjem opet podijeljeno na četiri jednaka dijela, a u središnjem romboidnom prostoru mu je mali plastični križić. U izvornom obliku prsten je načinjen lijevanjem, ali je kasnije prepravljn (vjerojatno sužavan), što potvrđuju tragovi dljijeta (sječiva) s njegove unutrašnje strane, kao i to što mu se krajevi samo dodiruju. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. I, 7).

GROB 6 – Obložnice sačinjava živa stijena, a pokriv je od tesane sedre, dno je zemlja. Trapezoidnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 45 x 35 x 22 cm, vis. 40 cm, dub. 70 cm. Kostur odrasle muške osobe dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Uz desni bok nađen je nož.

Nož je od željeza oksidacijom dosta nagrižen, naročito oštrica. Vrh mu je otpao. Preostala dužina iznosi mu 14 cm, od toga pripada oštrici 10 cm, a ostatak dršku, širina oštrice 1,6 cm (Tab. I, 10).

GROB 7. – Obložnice i pokriv su načinjeni od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 75 cm, šir. 20 x 28 x 16 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur (novorođenče) potpuno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 8. – Obložnice su od tesane sedre i kamenih ploča, a pokriv je od nekoliko manjih nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 30 x 50 x 30 cm, vis. 33 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Nalaza nije bilo.

GROB 9. – Obložnice su od tesane sedre i kamena, a pokriv (djelomično sačuvan) sačinjavale su manje kamene ploče. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 40 x 53 x 35 cm, vis. 34 cm, dub. 90 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. S desne strane lubanje nađena je tordirana karičica, a s lijeve jednojagodna naušnica.

Karičica je načinjena od trostruke brončane žice uvijene poput užeta. Okruglog je oblika s krajevima koji joj se dodiruju. Promjer joj iznosi 1,8 cm (Tab. I, 8).

Naušnica je od bronce, malko je deformirana i oštećena. Na donjem dijelu karičice, do uške za zakopčavanje, okrugla jagoda glatke površine. Promjer karičice iznosio je oko 2 cm (Tab. I, 9).

GROB 10. – Obložne stijene su od tesane sedre, a pokriv (djelomično sačuvan) sačinjavale su nepravilne kamene ploče, dno je tesana sedra. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 178 cm, šir. 38 x 44 x 23 cm, vis. 32 cm, dub. 70 cm. Kostur odraslog muškarca dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Bez nalaza.

GROB 11. – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 30 x 48 x 22 cm, vis. 30 cm, duž. 75 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 12. – Obložnice i pokriv su od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Pačetvorinastog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 37 x 38 x 35 cm, vis. 35 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Nalaza nije imao.

GROB 13. – Obložne stijene (djelomično sačuvane) i pokriv su od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 45 x 55 x 38 cm, vis. 40 cm, dub. 55 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka položena na karlici, a desna ipružena uz tijelo. Ispod lubanje nađene su dvije jednojagodne naušnice – ukosnice i jedna karičica, a uz lijevi bok nož.

Naušnice – ukosnice su od srebra, ponešto su oštećene, naročito jajolike jagode koje se po obliku međusobno razlikuju. Jagode se sastoje od dvije glatke spojene polutke. Po sredini, gdje se polutke spajaju, optočena je u tri reda tordirana filigranska nit. Promjer karika im iznosi oko 5,7 cm, duž. jedne jagode je 2,5 cm, a druge 2,7 cm (Tab. II, 1, 2).

Karičica je od tanke srebrenе žice, ovalnog je oblika s krajevima koji joj malko prelaze jedan preko drugog. Promjer duže osi iznosi joj 1,5 cm, a kraće 1,3 cm (Tab. II, 3).

Nož je od željeza, oksidacijom prilično nagrizen, naročito oštrica i vrh koji mu je otpao. Hrnat mu je blago povijen. Dužina preostalog dijela iznosi mu 12,1 cm, od toga na držak otpada 4 cm, šir. sačuvane oštrice 1,5 cm (Tab. II, 4).

GROB 14. – Grob je otprije razrušen, sačuvana samo desna obložna stijenka načinjena od tesane sedre. Orijehtacija S–J. Dub. od površine 50 cm. Kostur odrasle osobe ispremiješšan, spol neutvrđen, vjerojatno ženski. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice, a na položaju desne šake prsten.

Karičice su od srebrenе žice, nejednake su veličine. Obje su ponešto deformirane, a veća je oksidacijom nagrizeni i stanjena. Krajevi su im rastvoreni. Promjer veće iznosi 2,2 cm, a manje 1,7 cm (Tab. II, 5, 6).

Prsten je od bronce. Iznutra je ravan a izvana blago zaobljen. Na prednjoj široj strani ugravirana je kružnica koja je podijeljena na četiri jednaka dijela, unutar kojih je po jedna urezana mala kružnica. Na stražnjoj užoj strani je presječen. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. II, 7).

GROB 15. – Obložnice su od tanke tesane sedre i nepravilnih kamenih ploča, pokriva nije imao, dno je zemlja. Pačetvorinasta je oblika. Orijehtacija S–J. Dimenzije: duž. 2,20 cm, šir. 38 x 40 x 35 cm, vis. 25 cm, dub. 35 cm. Kostur ispremiješšan s kostima otprije ukopanih pokojnika. Na položaju lubanje nađena je jedna obična karika, a među ispremiješšanim kostima, po sredini groba, karika naušnice većeg formata (slijepoočničarke).

Karika (jednojagodne naušnice) je od srebra, jako je deformirana. Na jednom kraju je ostatak jagode (Tab. III, 2).

Karika (obična) je od deblje brončane žice, dobro je sačuvana, krajevi joj se dodiruju. Ovalna je oblika. Promjer joj iznosi 3,2 cm (Tab. III, 1).

GROB 16 – Grobna arhitektura otprije razrušena. Djelomično sačuvana samo pri donožnici koju sačinjavaju tesana sedra. Orijehtacija SZ–JI. Dimenzije: duž. 160 cm, vis. 20 cm, dub. 30 cm. Kostur ispremiješšan i manjkav. Bez nalaza.

GROB 17 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv su sačinjavale kamene ploče, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Trapezoidnog je oblika (?). Dimenzije: duž. 140 cm. šir. ? x 45 x 25 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Nalaza nije imao.

GROB 18. – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv (djelomično sačuvan) načinjen je od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Ovalna je oblika. Orijehtacija S–J. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 33 x 48 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, a lijeva položena na karlici. Kod lubanje je nađena jedna obična karičica, a na lijevoj ruci prsten.

Karičica je od brončane žice, jako deformirana i na jednom mjestu napukla. Promjer (deformiran) iznosi joj 2,8 cm (Tab. III, 4).

Prsten je od bronce, jako deformiran i oštećen. Na prednjoj strani ima elipsoidno proširenje na kojemu je vjerojatno bila aplicirana čelija s ukrasnim zrnom koja mu je otpala. Promjer (deformiran) iznosi 2,2 cm (Tab. III, 3).

GROB 19. – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamenja. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 140 cm, šir. 30 x 50 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod nadlaktice lijeve ruke nađena je jedna predica.

Predica je od bronce, dobro je sačuvana. Prednja joj je malko zaobljena strana deblja, dok je stražnja, na koju je bio pričvršćen remen i oko koje se okretala igla, nešto tanja. Igla joj je otprije otpala. Dužina joj iznosi 1,2 cm, a šir. 1,5 cm (Tab. III, 5).

GROB 20. – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Pačetvorinasta je oblika. Orijehtacija S–J. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 35 x 35 x 35 cm, vis. 30 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur slabo sačuvan. Bez nalaza.

GROB 21. – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Pačetvorinasta je oblika. Orijehtacija J–S. Dimenzije: duž. 160 cm, šir. ? x 40 x 40 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Kostur slabo sačuvan. Spol neutvrđen. Bez nalaza.

GROB 22. – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija S–J. Dimenzije: duž. 160 cm, šir. 30 x 40 x 30 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije karičice s koljencima, a na desnoj ruci prsten.

Karičice s tri koljenca su od srebra, okruglog su oblika. Obje su ponešto deformirane. Promjer im iznosi 2,5 cm (Tab. III, 6, 7).

Prsten je od trostruke uvijene brončane žice poput užeta. Okruglog je oblika i dobro je sačuvan. Krajevi mu se dodiruju. Promjer mu iznosi 1,9 cm (Tab. III, 8).

GROB 23. – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv (djelomično sačuvan) od nepravilnih kamenih ploča. Dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija S–J. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 43 x 53 x 27 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 24. – Obložnice i pokriv (djelomično sačuvan) od tesane su sedre i nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 58 cm, šir.

15 x 25 x 8 cm. vis. 15 cm, dub. 25 cm. Dječji kostur (novorođenče) potpuno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 25. – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je sačinjavala jedna neobrađena vapnenasta ploča, dno je zemlja. Ovalnog je oblika. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 95 cm, šir. 20 x 25 x 10 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice.

Karičice su od tanke brončane žice, okruglog su oblika. Jedna je polomljena, dok je druga oksidacijom nagrizena. Promjer im iznosi oko 1 cm (Tab. III, 9, 10).

GROB 26. – Desna obložna stijenka i uzglavnica zidana je od tesane sedre i oblijepljena malterom, dok lijeva obložna strana i pokriv nedostaju. Na rubnom vijencu obložnice je utor (profilacija) u kojeg su nalijegale pokrivne ploče. Grob je otprije razrušen vjerojatno prilikom gradnje drugog također uništenog groba. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. 165 cm. Kostura nije bilo. Bez nalaza.

GROB 27. – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetvorinasta je oblika. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 40 x 42 x 39 cm, vis. 30 cm, dub. 70 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 28. – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja (u grob je s lijeve strane dijelom zašao dječji grob 29). Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 37 x 50 x 26 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije jednojagodne naušnice, a na desnoj ruci prsten.

Naušnice – ukosnice su od srebra, jednoj je jagoda malno oštećena, a karika deformirana. Bikonične jagode su ukrašene apliciranim trokutićima i malim rombićima ispunjenim zrcima. Promjer karika iznosi im 4 cm, duž. jagoda 1,9 cm (Tab. IV, 1, 2).

Prsten je od trostruke uvijene brončane žice poput užeta s krajevima koji mu se dodiruju. Promjer mu iznosi 1,8 cm (Tab. IV, 3).

GROB 29. – Obložnice su od nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 80 cm, šir. 11 x 15 x 13 cm, vis. 20 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Nalaza nije bilo.

GROB 30. – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja (po sredini je presječen od groba 31). Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 37 x 47 x 35 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Sačuvane kosti gornjeg dijela kostura. Spol neodređen. Bez nalaza.

GROB 31. – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. (Vidi grob 30.) Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 120 cm, šir. 41 x 38 x 26 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke su položene na karlici. Bez nalaza.

GROB 32. – Obložnice i pokriv su od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetvorinasta je oblika. Dimenzije: duž. 80 cm, šir. 21 x 21 x 16 cm, vis. 23 cm, dub. 70 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice.

Karičice su od srebrene žice, okruglog su oblika s krajevima koji im se dodiruju. Dobro su sačuvane. Promjer im iznosi 2 cm. (Tab. IV, 4, 5).

GROB 33 – Obložnice su od neobrađenog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 92 cm, šir. 20 x ? x ?, vis. 15 cm, dub. 80 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 34 – Obložnice su od nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 60 cm, šir. 15 x 20 x 15 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur (novorođenče) pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 35 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetvorinasta je oblika. Dimenzije: duž. 74 cm, šir. 18 x 18 x 18 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, a desna položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 36 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 52 cm, šir. 22 x 27 x 14 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur (novorođenče) slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 37 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 110 cm, šir. 35 x 33 x 25 cm, vis. 20 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Kod lubanje, na položaju vrata, nađena su dva privjeska.

Privjesci su od bronce, ponešto su oštećeni. Načinjeni su od dvije glatke spojene polutke koje tvore bikoničnu jagodu. Na jednom kraju je uška, a na drugom kraći tuljac okruglog presjeka. Dužina im iznosi 4 cm (Tab. IV, 6, 7).

GROB 38 – Obložne stijene (djelomično sačuvane) od nepravilnih su kamenih ploča i sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 187 cm, šir. ?, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Kod nadlaktice desne ruke nađeno je obično koplje.

Koplje je od željeza, dosta dobro sačuvano. List koplja je pravilno oblikovan i nalikuje listu vrbe. Po sredini mu je blago naglašeno pojačanje poput hrpta. Tuljac za nasad drvenog drška je šupalj i pravilno kružno oblikovan. Ukupna dužina mu iznosi 17,1 cm, od toga list 13 cm, šir. lista 3,6 cm (Tab. IV, 8).

GROB 39 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 172 cm, šir. 43 x 36 x 28 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 40 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 113 cm, šir. 36 x 40 x 25 cm, vis. 20 cm, dub. 35 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke položene na trbuhu. Bez nalaza.

GROB 41 – Obložnice su od nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. 27 x 32 x 28 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. S jedne i s druge strane lubanje nađena je po jedna karičica s koljencima.

Karičice su od bronce, ponešto oksidacijom oštećene. Na donjem dijelu karika, u jednakim razmacima; tri su koljenca načinjena od dvostruko spletene tanke brončane žice četiri do pet puta ovijene oko karike. Promjer im iznosi 2,8 cm (Tab. V, 1, 2).

GROB 42 – Obložnica nije imao. Pokriv je sačinjavala jedna nepravilna kamena ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 60 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Bez nalaza.

GROB 43 – Obložnice su od nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 60 cm, šir. 12 x 30 x 15 cm, vis. 15 cm, dub. 30 cm. Dječji kostur (novorođenče) pretežno istrunuo. Nalaza nije imao.

GROB 44 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od nepravilnih kamenih ploča. dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 25 x 44 x 17 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Kostur slabo sačuvan. Spol neodređen. Ruke su ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 45 – Obložnice su od tesane sedre i kamena, a pokriv je od nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetrovinasta je oblika. Dimenzije: duž. 76 cm, šir. 12 x 12 x 10 cm, vis. 15 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur slabo sačuvan. Bez nalaza.

GROB 46 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od tankih nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. 32 x 42 x 17 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Nalaza nije bilo.

GROB 47 – Obložnice su od tankih nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetrovinastog je oblika. Dimenzije: duž. 85 cm, šir. 20 x 20 x 18 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 48 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Trapezoidnog (?) je oblika. Dimenzije: duž. 165 cm, šir. ? x 32 x 22 cm, vis. 30 cm, dub. 40 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 49 – Obložnice su od nepravilnog kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 130 cm, šir. 20 x 25 x 18 cm, vis. 25 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur slabo sačuvan. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice, a među ispremiješanim kostima ranije ukopanih pokojnika 2 prstena.

Karičice su od srebra, dobro su sačuvane. Jednoj se krajevi dodiruju, a drugoj malko prelaze jedan preko drugog. Promjer im iznosi 3 cm (Tab. V, 5, 6).

Prsteni su od bronce, oba ponešto oštećena i deformirana, iznutra su ravni, a izvana blago zaobljeni. Na prednjoj strani jednog (3) prstena je malo proširenje na kojemu je bila zalemljena čelija u kojoj je stajalo stakleno zrno koje je otpalo. Promjer mu je 1,9 cm, a drugome (ovalnog oblika) promjer duže osi iznosi 2 cm, a kraće 1,5 cm (Tab. V, 3, 4).

GROB 50 – Obložnice su od tankih nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetrovinasta je oblika. Dimenzije: duž. 63 cm, šir. 13 x 13 x 13 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur (novorođenče) pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 51 – Lijeva obložna stijena je od tesane sedre, a desna presječena grobom 52. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetrovinasta je oblika. Dimenzije: duž. 172 cm, šir. ? x ? x 35 cm, vis. 28 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke su ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije jednojagodne naušnice nejednakih veličina.

Naušnice su od srebra, a kod veće jagoda je pozlaćena. Obje su loše sačuvane. Jednoj (manjoj) karika je prelomljena i polutke jagode rastavljene, dok je kod veće jagoda otpala sa svog ležišta. Bikonične jagode čine dvije glatke spojene polutke. Promjer veće karike iznosi 3 cm, a manje 2,5 cm (Tab. V, 7, 8).

GROB 52 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JI–SZ. Pačetrovinastog (?) je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. ? x 36 x 35 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Bez nalaza.

GROB 53 – Obložnice (djelomično sačuvane) od tesane su sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija Si–JZ. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. neutvrđena, šir. ? x ? x 30 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Kostur ispremiješan i manjkav. Bez nalaza.

GROB 54 – Obložnice su od tesanih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 25 x 30 x 24 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Kostur odrasle osobe ispremiješšan. Spol neutvrđen. Po sredini groba nadena je jedna obična karičica.

Karičica je od bronce, ovalnog je oblika. Na jednom kraju je zašiljena. Promjer duže osi joj iznosi 1,8 cm, a kraće 1,3 cm (Tab. V, 9).

GROB 55 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od nekoliko tanjih neobrađenih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 188 cm, šir. 25 x 21 x 20 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Kostur dijelom ranije uništen. Bez nalaza.

GROB 56 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od neobrađenih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijentacija JI–SZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. 22 x 40 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Bez nalaza.

GROB 57 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od neobrađenih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 36 x 45 x 28 cm, vis. 40 cm, dub. 70 cm. Kostur ispremiješšan s kostima već prije ukopanih. Bez nalaza.

GROB 58 – Obložnice su od tesane sedre. Donji dio groba nedostaje (presječen od groba 56). Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. (ostatka) 130 cm, šir. 32 x 46 x ? cm, vis. 30 cm, dub. 55 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Na desnoj ruci je nađen običan prsten.

Prsten je od brončane žice, dobro je sačuvan. Okruglog je oblika i presjeka s nešto tanjim krajevima koji su mu malko rastavljeni. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. V, 10).

GROB 59 – Obložnice su od tankih nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 46 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur, (novorođenče) pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 60 – Obložnice su od tesane sedre i tankih nepravilnih kamenih ploča. Pokriv sačinjava jedna vapnenasta neobrađena ploča, dno je zemlja. Orijentacija JI–SZ. Ovalnog (?) je oblika. Dimenzije: duž. 64 cm, šir. 12 x 20 x ? cm, vis. 15 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur (novorođenče) pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 61 – Desna je obložna stijena (djelomično sačuvana) od tesane sedre, a lijevu čini zid ranije arhitekture. Pokriva nije imao, a dno je popločano tanjim kamenim nepravilnom pločicama. Orijentacija S–J. Pačetvorinasta je oblika. Dimenzije: duž 85 cm, šir. 25 x 25 x 27 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur ranije izvađen. Bez nalaza.

GROB 62 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija JI–SZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 22 x 45 x 29 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Nalaza nije imao.

GROB 63 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od tanjih nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzija: duž. 181 cm, šir. 35 x 45 x 20 cm, vis. 30 cm, dub. 70 cm. Muški kostur osrednje sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 64 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 84 cm, šir. 20 x 30 x 22 cm, vis. 15 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 65 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 141 cm, šir. 32 x 45 x 36 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 66 – Lijeva je obložna stijena od tesane sedre i nepravilnog kamena, a desna i pokriv nedostaju, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 158 cm, vis. 30 cm, dub. 40 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije dvojagodne naušnice.

Naušnice su od srebra, objema je karika prelomljena, a jednoj se jagoda otrgla od svojeg ležišta pa je pokretna. Na donjem dijelu karika, u jednakim razmacima, smještena je po jedna okrugla jagoda ukrašena s tri kružna polja od filigranske žice. Svako polje je ispunjeno uvijenim filigranskim nitima u obliku cvjetnih latica. Na sastajalištu latica strši mala bradavica. Dijelovi karičica između jagoda ispunjeni su dvostruko uvijenom filigranskom žicom obavijenom oko karike. Promjer karika im iznosi 2,7 cm (Tab. V, 11, 12).

GROB 67 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od tanjih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 90 cm, šir. 25 x 28 x 10 cm, vis. 15 cm, dub. 45 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 68 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od tanjih nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 164 cm, šir. 36 x 56 x 42 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Unutar groba smješten je grob 67. Kostur ranije uklonjen. Bez nalaza.

GROB 69 – Obložnice su (djelomično sačuvane) od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 124 cm, šir. 36 x 36 x ? cm, vis. 20 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Kod lubanje su nađene karičice s tri koljenca.

Karičice su od bronce dosta loše sačuvane. Jedna je na više mjesta prelomljena, dok je druga deformirana. Koljenca su načinjena od tanke žice koja je četiri do pet puta ovijena oko karike. Promjer im iznosi oko 2,5 cm. (Tab. VI, 1, 2).

GROB 70 – Obložnice su od tankih nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JI–SZ. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 60 cm, šir. 20 x 22 x 20 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur (novorođenče) većim dijelom istrunuo. Nalaza nije imao.

GROB 71 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je sačinjavala jedna monolitna nepravilna tanka kamena ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 183 cm, šir. 30 x 35 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 70 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice.

Karičice su od bronce, okruglog su oblika i dobro su sačuvane. Krajevi su im malko rastavljeni. Promjer im iznosi 2,2 cm. (Tab. VI, 3, 4).

GROB 72 – Desna obložna stijenska je od tesane sedre, a lijevu (dijelom) sačinjava profilirana kamena ploča. Od pokriva je sačuvana jedna kamena nepravilna ploča iznad glave, dno je zemlja. Donji dio groba je presječen od groba 73. Orijehtacija SZ–JI. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 46 x 42 x ? cm, vis. 20 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 73 – Lijeva obložna stijenska i gornji dio desne od tesane su sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Desni donji dio groba presijeca grob 72. Orijehtacija SZ–JI. Pačetvorinasta je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 35 x 36 x 27 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur

dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Na položaju trbuha nađena je jedna kopča, a pod lubanjom jedna obična karičica.

Karičica je od srebra, okruglog je oblika i dobro je sačuvana. Krajevi joj se dodiruju. Promjer joj iznosi 2,2 cm (Tab. VI, 5)

Kopča je od bronce, duguljasta je oblika, oksidacijom nagrizena i oštećena tako da joj je trn otpao. Prednja strana predice je zaobljena, dok je na stražnjoj strani, koja inače služi za osovinu oko koje se okreće trn, presavijena limena pločica (okov) u koju se uvlačio remen pričvršćen dvjema zakovicama. Ukupna dužina joj iznosi 5 cm, od toga okov 3,6 cm, šir. okova 1,1 cm (tab. VI, 6).

GROB 74 – Desna obložna stijena je od tesane sedre, lijeva nedostaje. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 182 cm, šir. 27 x 40 x 23 cm, vis. 40 cm, dub. 75 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije nejednake jednojagodne naušnice, a po sredini groba jedna obična karičica.

Naušnice su od bronce, oksidacijom su nagrizene i oštećene. Jednoj je polovica jagode otpala (7). Bikonična jagoda bolje sačuvane naušnice je načinjena od dvije spojene polutke, čije su površine ukrašene s po tri kružnice od granuliranih zrnaca i filigranske žice. Promjer karike bolje sačuvane naušnice iznosi 3,8 cm, druge oko 3,2 cm (Tab. VI, 7, 8).

Karičica je od bronce, ovalnog je oblika s krajevima koji joj malko prelaze jedan preko drugoga. Promjer duže osi joj iznosi 1,6 cm, a kraće 1 cm (Tab. VI, 9).

GROB 75 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija S–J. Pačetvorinasta je oblika. Dimenzije: duž. 113 cm, šir. ? x 22 x 22 cm, vis. 15 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice.

Karičice su od bronce, dobro sačuvane. Jedna je veća i okruglog je oblika, dok je druga ovalnog oblika. Kod obiju krajevi im malko prelaze jedan preko drugog. Promjer veće iznosi 2,3 cm, a kod manje promjer duže osi iznosi 2 cm, kraće 1,3 cm (Tab. VI, 10, 11).

GROB 76 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv su sačinjavale dvije poluobrađene kamene ploče, dno je zemlja. Orijentacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 37 x 40 x 30 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 77 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Trapezoidna je oblika. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 40 x 35 x 25 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 78 – Obložnice su od nepravilnih kamenih ploča i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 98 cm, šir. 26 x 24 x 20 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 79 – Obložnice su od nepravilnog kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 196 cm, šir. 60 x 48 x 19 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. S jedne i s druge strane lubanje nađena je po jedna velika naušnica-ukosnica (slijepoočničarka), a kod desne šake koštana posudica (etui), odnosno futrola za osobni pribor.

Naušnice slijepoočničarke su od posrebrena bakra. Karike su im oksidacijom ponešto nagrizene, a jednoj je i jagoda oštećena. Velike jajolike jagode načinjene su od dvije spojene polutke ukrašene s po tri dvostruke kružnice od filigranske žice. Prostor između kružnica, kao i središnja kružnica, ispunjen je manjim kružicama i granuliranim zrcima. Promjer karika im iznosi 8 cm, duž. jagoda 3, 4 cm (Tab. VII, 1, 2).

Etui (futrola) za nošenje osobnog pribora je od roga, elipsoidnog je presjeka, na više mjesta je prelomljen. Čitava vanjska površina mu je ukrašena rezbarenim geometrijskim motivima. Pri oba kraja na sačuvanom dijelu etui je providen s po jednom okruglom rupom i urezanim vijencem ispunjen okomitim urezima. Na donjem užem kraju su dva paralelna takva vijenca. Površina između vijenaca je ukrašena rombičnim poljima koja zatvaraju višeprutasti unakrsno izrezbareni traci, a na njihovim čvorištima nalaze se dvostruke kružnice s rupicom u sredini. Duž. 8 cm, promjer osi šir. otvora je 3 x 2 cm, a užeg 2,5 x 1,7 cm (Tab. VIII).

GROB 80 – Obložnice su od neobrađena kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 186 cm, šir. 25 x 42 x 15 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 81 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od tanjih nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 168 cm, šir. 40 x 50 x 27 cm, vis. 30 cm, dub. 40 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. S jedne i s druge strane lubanje nađena je po jedna obična karičica.

Karičice su od srebra, nejednakih veličina, obje ponešto deformirane. Jedan kraj manje karičice je kovanjem spljošten i malko zavrnut. Promjer veće karike iznosi 2,5 cm, a manje 2 cm (Tab. IX, 1, 2).

GROB 82 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 22 x 39 x 15 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 83 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 22 x 48 x 24 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Nalaza nije imao.

GROB 84 – Obložnice (djelomično sačuvane) i pokriv su od tankih nepravilnih kamenih ploča. Dno je djelomično popločano tanjim pločicama. Orijehtacija SZ–JI. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 24 x 24 x 24 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 85 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 186 cm, šir. 22 x 38 x 20 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 86 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 100 cm, šir. 28 x 32 x 15 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 87 – Obložnice su od nepravilnog kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 188 cm, šir. 40 x 40 x 40 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 88 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 178 cm, šir. 30 x 46 x 25 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 89 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 171 cm, šir. 25 x 35 x 15 cm, vis. 30 cm, dub. 70 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije obične karike.

Karike su od srebra, okruglog su oblika i dobro su sačuvane. Jednoj se krajevi dodiruju, a drugoj su malko rastvoreni. Promjer im iznosi 3,8 cm (Tab. IX, 3, 4).

GROB 90 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 130 cm, šir. 22 x 31 x 15 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 91 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od tanjih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 15 x 34 x 15 cm, vis. 30 cm, dub. 70 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice, a na lijevoj ruci prsten.

Karičice su od brončane žice, ovalnog su oblika, oksidacijom nagrizene. Jedna je malko veća pa joj promjer duže osi iznosi 4,2 cm a kraće 3,7 cm, kod manje promjer duže osi iznosi 3,9 cm, a kraći 3,4 cm (Tab. IX, 5, 6).

Prsten je od bronce, oksidacijom malko nagrižen. Iznutra je ravan a izvana blago zaobljen. Krajevi mu se dodiruju. Promjer mu iznosi 1,9 cm (Tab. IX, 7).

GROB 92 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 176 cm, šir. 19 x 34 x 19 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 93 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 168 cm, šir. 20 x 40 x 10 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Među ispremiješanim kostima ranije umrle osobe po sredini groba nađene su dvije karičice.

Karičice su od bronce, nejednakih veličina i debljina, obje ponešto deformirane i oštećene. Na jednom kraju veće karike sačuvao se dijelčić polutke jagode ukrašene po obodu nizom rupica. Karika je pripadala jednojagodnoj naušnici. Promjer joj iznosi 2,7 cm, a promjer manje karičice 2,4 cm (Tab. IX, 8, 9).

GROB 94 – Obložnice (djelomično sačuvane) su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. ?, vis. 24 cm, dub. 75 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije jednojagodne naušnice-ukosnice (slijepoočničarke).

Naušnice-ukosnice su od srebra, a jedna je i pozlačena. Objе su malko oštećene. Nejednaki su veličina i ukrasa na jagodama. Jajolika jagoda veće naušnice je načinjena od dvije spojene polutke koje su ukrašene s po tri kružnice od filigranske niti i granuliranih zrnaca. U sredini svake kružnice je stršeća bradavica. Promjer karike iznosi joj 5,9 cm, duž. jagode 2,3 cm (Tab. X, 1). Karika manje naušnice je ranije prelomljena, pa je na tom mjestu sastavljena na način da su krajevi pričvršćeni uvijenom srebrenom žicom. Bikoničnu jagodu čine dvije spojene polutke, a po sredini gdje se one spajaju, omotana je trostruka uvijena filigranska nit. Polutke su ukrašene s po tri kružnice od filigranske niti. Unutar svake kružnice, kao i na slobodnim površinama između kružnica, je po jedna, odnosno dvije, manje takve kružnice. Promjer karike joj iznosi 5,5 cm, duž. jagode 2,5 cm (Tab. X, 2).

GROB 95 – Obložnice su od nepravilnog kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 50 x 59 x 26 cm, vis. 32 cm, dub. 70 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije karičice sa S-nastavkom.

Karičice su od brončane žice, dosta su deformirane, nejednakih su veličina i debljina. Na jednom kraju karičice su kovanjem spljoštene i zavrnutе u obliku slova S. Promjer duže osi (veće karike) iznosi oko 3 cm, a kraće 1,7 cm, a manjoj je promjer oko 2 cm (Tab. X, 3, 4).

GROB 96 – Obložnice i pokriv su od obrađene sedre, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 176 cm, šir. 20 x 41 x 15 cm, vis. 30 cm, dub. 70 cm.

Kostur osrednje sačuvan. Spol neutvrđen. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 97 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 172 cm, šir. 20 x 40 x 20 cm, vis. 25 cm, dub. 80 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 98 – Obložnice i pokriv (djelomično sačuvani) izrađene su od tanjih, i debljih nepravilnih kamenih ploča i obrađene sedre, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 27 x 45 x 25 cm, vis. 20 cm, dub. 70 cm. Kostur ranije ispremiješan. Bez nalaza.

GROB 99 – Grobna arhitektura ranije razorena. Kostur samo djelomično sačuvan. Uz desni bok pokojnika nađeni su koštani etui, alka, praporac, okov, predica i čavao.

Etui za nošenje osobnog pribora je od roga, elipsoidnog je presjeka, pri vrhu više izdužen. Uslijed pritiska zemlje na više je mjesta prelomljen, a jedan dio mu nedostaje. Pri gornjem su uzdužnom rubu dvije okrugle rupice s pomoću kojih je nošen o pojasu, dok je na drugoj užoj strani sačuvana jedna malo veća takva rupa. Čitava površina mu je ukrašena rombičnim poljima koja zatvaraju višeprutaste izrezbarene vrpce. Na njihovu sastajalištu nalaze se koncentrične kružnice s rupicom u sredini. Duž. mu iznosi 9,8 cm. Promjer sačuvanog gornjeg dužeg dijela otvora iznosi mu 7,2 cm, užeg 1,2 cm, promjer donjeg otvora iznosi 4 cm (Tab. XI, 1).

Alka je od bronce, oksidacijom nagrizena. Gornja površina joj je ukrašena nizom okomito ugraviranih crtica između dvije kružnice. Promjer joj iznosi 2,7 cm, otvora 1,7 cm. (Tab. X, 5).

Praporac je od bronce, zvonastog je oblika. Na gornjem kraju mu je uška, a na donjem proširenju ima križoliki otvor, unutar kojeg je umetnuto kameno zrno za dobijanje zvuka. Visina mu iznosi 1,7 cm. (Tab. X, 7).

Okov je također od bronce, dobro je sačuvan, okruglog je oblika. Krajevi su mu spojeni jednom zakovicom, a na suprotnoj strani ima malu okruglu rupicu. Vjerojatno je služio kao okov na korici noža ili neke druge alatke. Promjer mu iznosi 1,6 cm, šir. 0,9 cm. (Tab. X, 6).

Predica je od željeza, oksidacijom nagrizena i oštećena, dijelom manjkava. Prednja strana joj je deblja i pačetvorinastog je presjeka. Igla joj nedostaje. Veličina joj iznosi 2,7 cm, šir. 1,6 cm (Tab. X, 8).

Čavao je od željeza, donji dio šiljka mu je otpao. Glavica mu je poluovalnog oblika. Načinjen je kovanjem. Duž. mu iznosi 3,2 cm (Tab. X, 9).

GROB 100 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv (djelomično sačuvan) od nepravilnih je kamenih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 28 x 33 x 24 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. S jedne i s druge strane lubanje nađena je po jedna jednojagodna naušnica.

Naušnice su od bronce, obje su malko oštećene tako da su im polutke bikoničnih glatkih jagoda rastavljene. Na jednom kraju karike završavaju s petljom, a na drugom s kukicom za zakopčavanje. Promjer im iznosi oko 3,6 cm (Tab. XII, 1, 2).

GROB 101 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 35 x 35 x 30 cm, vis. 25 cm, dub. 70 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 102 – Obložnice (djelomično sačuvane) su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. ?, šir. 21 x ? x ? cm, vis. 25 cm, vis. 25 cm, dub. 70 cm. Dječji kostur slabo sačuvan. Bez nalaza.

GROB 103 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnog su kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. ?, šir. ?, vis. 15 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 104 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnog su kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 82 cm, šir. 20 x 20 x 20 cm, vis. 20 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Nalaza nije bilo.

GROB 105 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JI–SZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 165 cm, šir. 23 x 40 x 30 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 106 – Obložnice ranije povadene. Pokriv sačinjavaju nepravilne kamene ploče među kojima i jedna obrađena ploča s urezanim starokršćanskim križem (?). Dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 167 cm, šir. ?, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 107 – Kostur je ležao u sloju ilovače bez grobne arhitekture. Orijehtacija SZ–JI. Dimenzije: duž. ?, dub. 60 cm. Kostur pretežno ranije uništen. Na položaju lubanje nađene su dvije trojagodne naušnice.

Naušnice su od bronce s tragovima posrebrjenja. Jedna je poprilično oštećena i rekonstruirana. Okrugle jagode su načinjene od dviju glatkih spojenih polutki. Dijelovi karika među jagodama su ispunjeni obavijenom tordiranom niti. Na jednom kraju karike završavaju s uškom, a na drugom s kukicom za zakopčavanje. Promjer karika iznosi 4,2 cm (Tab. XII, 3, 4).

GROB 108 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnog su kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 192 cm, šir. 27 x 45 x ? cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 109 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnog su kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. ? x ? x 15 cm, vis. 30 cm, dub. 70 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 110 – Obložnice su od nepravilnog kamena, a pokriv sačinjava jedna monolitna kamena nepravilna ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 160 cm, šir. 32 x 30 x 34 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Uz lubanju je nađen fragment obične karičice.

Karičica je od tanke brončane žice, veći dio joj nedostaje. Promjer ostatka joj iznosi 1,8 cm (Tab. XII, 5).

GROB 111 – Obložnice su od obrađene sedre, a pokriv je od tankih nepravilnih vapnenaštih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 165 cm, šir. 30 x 36 x 18 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Muški i ženski kostur (in situ) jedan povrh drugog, dobro sačuvani. Kod muškog (gornjeg) ruke su ispružene uz tijelo, a kod ženskog desna ruka je ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Nalaza nije bilo.

GROB 112 – Obložnice su od nepravilnog kamena i žive stijene. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 130 cm, šir. 24 x ? x ? cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 113 – Obložnice su od nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 182 cm, šir. 30 x 45 x 25 cm, vis. 35 cm, dub. 70 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 114 – Obložnice su od nepravilnog kamena i obradene sedre, a pokriv je od tanjih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 154 cm, šir. 27 x 30 x 24 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 115 – Obložnice su od nepravilnog kamena i tesane sedre, a pokriv je od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 167 cm, šir. 38 x 33 x 20 cm, vis. 25 cm, dub. 70 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 116 – Obložnice su od nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 165 cm, šir. 36 x 40 x 30 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod šake desne ruke nađen je prsten.

Prsten je od tanke brončane žice, oštećen je i deformiran tako da su krajevi rastvoreni. Na jednom kraju malo je spljošten. Ovalnog je oblika pa mu promjer duže osi iznosi 2,2 cm, a kraće 1,9 cm (Tab. XII, 6).

GROB 117 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 176 cm, šir. 30 x 40 x 27 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur slabo sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Nalaza nije imao.

GROB 118 – Obložnice su od tankih nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 93 cm, šir. 22 x 22 x 22 cm, vis. 15 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna obična karičica.

Karičica je od brončane žice, dobro je sačuvana. Okruglog je oblika s krajevima koji joj se dodiruju. Promjer joj iznosi 2,6 cm (Tab. XII, 7).

GROB 119 – Obložnice (djelomično sačuvane) su od nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 112 cm, šir. ? x 40 x 25 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Grob je većim dijelom otprije razoren, a kostur ispremiješšan. Bez nalaza.

GROB 120 – Obložnice su od nepravilnog kamena i žive stijene. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačetvorinastog (?) je oblika. Dimenzije: duž. 150 cm, šir. 30 x 40 x 40 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Kostur ranije dislociran. Bez nalaza.

GROB 121 – Obložnice su dijelom od tankih vapnenastih ploča i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 160 cm, šir. 32 x 50 x 25 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Spol neutvrđen, kostur slabo sačuvan. Bez nalaza.

GROB 122 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, dok je pokriv od tanjih kamenih ploča i obradene sedre, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 37 x 47 x 27 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. S jedne i s druge strane lubanje nađena je po jedna obična karičica.

Karičice su od srebra, dobro su sačuvane, krajevi im malo prelaze jedan preko drugoga. Ovalnog su oblika pa im promjer duže osi iznosi 2,6 cm, a kraće 2,4 cm (Tab. XIII, 1, 2).

GROB 123 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 40 x 38 x 22 cm, vis. 35 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 124 – Lijeva obložna stijena je od nepravilnih kamenih ploča, a desna, kao i pokriv, nedostaje. Dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 164 cm, vis. 40 cm, dub. 60 cm. Kostur dislociran. Spol neutvrđen. Po sredini groba nađena je obična karičica.

Karičica je od brončane žice, oksidacijom malko nagrizeni. Okruglog je oblika s malko rastvorenim krajevima. Promjer joj iznosi 2,7 cm (Tab. XIII, 3).

GROB 125 – Obložnice su od nepravilnog kamena, a pokriv je od neobrađenih vapnenaštih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 130 cm, šir. 21 x 35 x 18 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 126 – Obložnice zamjenjuje živa stijena (škrapa). Pokriva nije imao, dno je zemlja i stijena. Orijehtacija S–J. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 177 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 127 – Obložnice su od tesane sedre, a dijelom je i živa stijena. Pokriva nije imao, dno je zemlja i stijena. Orijehtacija S–J. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 80 cm, šir. 17 x 17 x 17 cm, vis. 18 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur slabo sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna obična karičica.

Karičica je od srebrene malko spljoštene žice, ovalnog je oblika. Promjer duže osi joj iznosi 1,2 cm, a kraće 1,1 cm (Tab. XIII, 4).

GROB 128 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 195 cm, šir. 47 x 53 x 32 cm, vis. 35 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. S jedne i s druge strane lubanje, na položaju uha, nađena je po jedna naušnica–ukosnica, a kod šake desne ruke prsten.

Naušnice–ukosnice (slijepoočničarke) izrađene su od srebra, karike su im malko deformirane i oštećene. Jajolike jagode načinjene su od dvije spojene polutke kojima je površina ukrašena s jedanaest jako ispupčenih bradavica, koje završavaju s kuglicom. Bradavice omeđuju kružnice od dvostruko uvijene filigranske niti. Površina među bradavicama je ispunjen manjim takvim kružnicama. Promjer karika je oko 5,5 cm, duž. jagoda 3 cm (Tab. XIII, 5, 6).

Prsten je od srebra, iznutra je ravan a izvana blago zaobljen. Krajevi su mu uslijed oštećenosti malko rastvoreni. Promjer mu iznosi 2 cm, šir. 0,4 cm (Tab. XIII, 7).

GROB 129 – Obložnice su od obrađene sedre, a dijelom je i živa stijena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 38 x 56 x 38 cm, vis. 40 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 130 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 173 cm, šir. 30 x 45 x 25 cm, vis. 35 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna jednojagodna naušnica–ukosnica i tri obične karičice, dok je na desnoj ruci nađen prsten.

Naušnica–ukosnica je od bronce, dobro je sačuvana. Bikonična jagoda načinjena je od dvije spojene polutke. Površina jagode je podijeljena na četiri polja koja su ukrašena kružnicama i trokutićima od granuliranih zrnaca. Karika je ovalnog oblika pa joj promjer duže osi iznosi 6 cm, a kraće 5,5 cm, duž. jagode 2,7 cm (Tab. XIV, 1).

Karičice su od brončane žice, nejednakih su veličina i oblika. Najveća je karičica ovalnog oblika s krajevima koji joj malo prelaze jedan preko drugoga. Promjer joj iznosi 2 cm (Tab. XIV, 2). Druga karičica je znatno manja i jedan kraj joj prelazi nešto duže preko drugog. Promjer joj iznosi 1,1 cm (Tab. XIV, 4). Treća karičica je spljoštena s malo rastvorenim krajevima. Promjer joj iznosi 1 cm (Tab. XIV, 3).

Prsten je od lijevane bronce, dobro je sačuvan samo je na stražnjoj strani prelomljen, trokutastog je presjeka. Na prednjem ojačanom dijelu je šesterokutna pločica ukrašena s tri urezane kružnice s rupicom u sredini. Isti ukras je i na proširenim dijelovima sa strane pločice. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XIV, 5).

GROB 131 – Obložnice su od obrađene sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 32 x 44 x 28 cm, vis. 40 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 132 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 134 cm, šir. 25 x 35 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 133 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 173 cm, šir. 40 x 49 x 25 cm, vis. 40 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na truhu. Kod lubanje je nađena jedna obična karika.

Karika je od brončane žice, oksidacijom je nagrizena i malo deformirana s rastvorenim krajevima. Promjer joj iznosi 3,8 cm (Tab. XIV, 6).

GROB 134 – Obložnice su od obrađene sedre, a pokriv od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijentacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 168 cm, šir. 35 x 50 x 40 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 135 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je popločano tanjim vapnenastim pločicama. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 40 x 50 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije naušnice–ukosnice ili slijepoočničarke, na jednoj su sačuvani manji ostaci tkanine. Na šaci lijeve ruke nađen je prsten.

Naušnice–ukosnice su od srebra s pozlatom. Velike jajolike jagode načinjene su od dvije spojene polutke. Površina im je ukrašena koncentričnim kružnicama od dva reda granuliranih zrnaca, između kojih je filigranska nit. Svaka polutka ima po tri takve kružnice, a po sredini svake kružnice strši po jedna bradavica. Prostor među kružnicama je ispunjen većim i manjim trokutićima od granuliranih zrnaca. Promjer karika je 7,2 cm, duž. jagoda je 3,5 cm (Tab. XV, 1, 2).

Tkanina je vjerojatno načinjena od lana, vrlo dobro je tkana tankim nitima. Prema položaju nalaza valja pretpostaviti da pripada ostatku haljine pokojnice. Duž. ostatka iznosi 4 cm, šir. 2,2 cm (Tab. XV, 4).

Prsten je od srebra, dobro je sačuvan iako je na stražnjoj strani prelomljen. Prsten je iznutra ravan, a izvana dosta zaobljen. Na prednjoj se strani širi i na tom ojačanom dijelu nalazi se čelija elipsoidnog oblika u kojoj je smještena staklena pločica zelenkaste boje. Sa strane pločice ukrašen je s tri, odnosno s jednim, apliciranim rebrom. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XV, 3).

GROB 136 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnih su kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 120 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, ranije dislociran. Kod lubanje je nađena jedna obična karika.

Karika je od brončane žice, oksidacijom je nagrizena, krajevi joj prelaze jedan preko drugoga. Ovalnog je oblika pa joj promjer duže osi iznosi 4,2 cm, a kraće 3,6 cm (Tab. XVI, 1).

GROB 137 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 184 cm, šir. 40 x 45 x 33 cm, vis. 40 cm, dub. 70 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 138 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od nepravilnih kamenih ploča. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 30 x 40 x 16 cm, vis. 35 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije karike.

Karike su od brončane žice, dobro su sačuvane. Načinjene su od dvostruko uvijene (tordirane) žice poput užeta. Na jednom kraju imaju okruglu ušicu, a na drugom petljicu za zakopčavanje. Promjer im iznosi 3 cm (Tab. XVI, 2, 3).

GROB 139 – Obložnice su od tankih nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 75 cm, šir. 26 x 17 x 10 cm, vis. 16 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Po sredini groba nađen je jedan čavao.

Čavao je od željeza načinjen kovanjem, oksidacijom je nagrizen, a šiljak mu je otpao. Glavica mu je ravna i trokutastog je oblika. Duž. mu iznosi 4,4 cm (Tab. XVI, 4).

GROB 140 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 200 cm, šir. 23 x 35 x 14 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 141 – Obložnice su od tesane sedre, a dijelom je i živa stijena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 35 x 50 x 24 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 142 – Obložnice je dijelom sačinjavala živa stijena (škrapa). Pokriva nije imao, dno je zemlja i živac kamen. Orijentacija SZ–JI. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 75 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna karičica.

Karičica je od bakrene žice, na više mjesta prelomljena. Načinjena je od trostruke uvijene (tordirane) tanke žice poput užeta. Promjer joj iznosi oko 2 cm (Tab. XVI, 5).

GROB 143 – Obložnica i pokriva nije imao, dno je popločano nepravilnim tanjim kamenim pločicama. Orijentacija SZ–JI. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 60 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 144 – Obložnice su od obrađene sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od tanjih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijentacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. 38 x 44 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Iznad kostura ležao je in situ kostur djeteta. Bez nalaza.

GROB 145 – Obložnice i pokriv su od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 40 x 50 x 35 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 146 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 24 x 45 x 20 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice, a kod šake desne ruke prsten i fragment karičice.

Karičice su od srebra, jedna je deformirana i manjkava. Promjer im iznosi oko 2 cm (Tab. XVI, 6, 7).

Prsten je od lijevane bronce, dobro je sačuvan. Iznutra je ravan, a izvana blago zaobljen. Čitava vanjska površina mu je ukrašena narebrenim ispupčenjima. Promjer mu iznosi 1,9 cm (Tab. XVI, 8).

Ulomak karičice je od tanke bakrene žice, oksidacijom jako nagrizena, deformirana je i dijelom manjkava. Promjer rastvora krajeva (sačuvanog dijela) iznosi joj 2,7 cm (Tab. XVI, 9).

GROB 147 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od tankih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 25 x 53 x 26 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 148 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnog su kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 80 cm, šir. 15 x 30 x 20 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 149 – Obložnice su dijelom od nepravilnog kamena, a dijelom je živa stijena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 140 cm, šir. 21 x 40 x 20 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna obična karičica.

Karičica je od brončane žice, deformirana je i oštećena tako da su joj krajevi dosta rastvoreni. Promjer joj iznosi 1,9 cm (Tab. XVI, 10).

GROB 150 – Obložnice (djelomično sačuvane) od obrađene su sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 155 cm, šir. 30 x 45 x 25 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Kostur pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 151 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 40 x 57 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 152 – Obložnice i pokriv od nepravilnog su kamena i tesane sedre, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 30 x 35 x 30 cm, vis. 20 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Kod lubanje je nađena jedna obična karičica.

Karičica je od srebra, dobro je sačuvana. Krajevi joj malko prelaze jedan preko drugog. Promjer joj iznosi 1,7 cm (Tab. XVI, 11).

GROB 153 – Obložnice su od tesane sedre. Veći dio desne obložne stijenke razoren od groba 154. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Iznad kostura pronađeni ostaci drvene daske. Orijehtacija I–Z. Trapezoidnog (?) je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 42 x 30 x 30 cm, vis. 25 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 154 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 30 x 42 x 24 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna obična karičica i fragment prstena (prepravljen u karičicu), a na položaju trbuha predica.

Karičica je od brončane žice, dobro je sačuvana, okruglog je oblika. Promjer joj iznosi 2 cm. (Tab. XVI, 12).

Prsten (karičica) je od srebra, jako je deformiran i oštećen. Iznutra je ravan, a izvana blago zaobljen. Na prednjoj strani je imao proširenje u obliku kvadratne pločice na kojoj je bio urezan križ. Na ojačanom dijelu do pločice ukrašen je urezanim motivom životinjske glave. U sekundarnoj upotrebi vjerojatno je prepravljen u karičicu za nošenje na uhu. Promjer mu iznosi 1 cm (Tab. XVI, 13).

Predica je od željeza, oksidacijom nagrižena i oštećena tako da joj je igla otpala. Predica ima oblik slova D, okruglog je presjeka. Duž. joj iznosi 3,6 cm, šir. 2,7 cm (Tab. XVI, 14).

GROB 155 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 166 cm, šir. 30 x 50 x 20 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Nalaza nije imao.

GROB 156 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 184 cm, šir. 33 x 47 x 24 cm, vis. 35 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 157 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 40 x 50 x 28 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije nejednake jednojagodne naušnice, dvije karičice od kojih je jedna sa S-nastavkom, a na šaci desne ruke nađen je prsten.

Naušnice su od bronce, nejednakih su veličina i ukrasa na jagodama. Karika veće naušnice ukosnice prelomljena je i manjkava, a jajoliku jagodu sačinjavaju dvije spojene polutke, koje su ukrašene izduženim arkadama od granuliranih zrnaca i filigranske niti. Promjer karike joj iznosi 4,3 cm, duž. jagode 2,1 cm (Tab. XVII, 1). Manja naušnica je dobro sačuvana. Jajolika joj je jagoda načinjena od dvije glatke spojene polutke. Promjer karike joj iznosi 3,2 cm (Tab. XVII, 2).

Karičica sa S-nastavkom je od bronce, ovalnog je oblika i dobro je sačuvana. Promjer duže osi joj iznosi 2,4 cm, a kraće 2 cm (Tab. XVII, 3).

Karičica (obična) također je od bronce, izvorno je deformirana. Promjer duže osi joj iznosi 2,1 cm, a kraće 1,5 cm (Tab. XVII, 4).

Prsten je od bronce, načinjen tehnikom lijevanja. Iznutra i izvana je veoma blago zaobljen. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XVII, 5).

GROB 158 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 176 cm, šir. 23 x 41 x 24 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 159 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 30 x 40 x 24 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Kod lubanje su nađene dvije karičice s koljencima.

Karičice su od bronce, dobro su sačuvane. Koljenca su načinjena od tanke žice koja je šest do sedam puta ovijena oko karike. Okruglog su oblika. Promjer im iznosi 3,5 cm (Tab. XVII, 6, 7).

GROB 160 – Obložnice su od nepravilnog kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 51 x 43 x 23 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 161 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 165 cm, šir. 30 x 38 x 30 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Kod lubanje su nađene dvije naušnice–ukosnice, a na desnoj ruci prsten.

Naušnice–ukosnice su od bronce. Međusobno se razlikuju po veličini i ukrasu jagoda. Jednoj je jajolika jagoda dosta oštećena, a karika deformirana i manjkava (9), dok je druga dobro sačuvana. Jagoda oštećene naušnice je načinjena od dvije spojene polutke ukrašene većim i manjim trokutićima od granuliranih zrnaca. Duž. jagode joj iznosi 2,1 cm (Tab. XVII, 9). Kod

bolje sačuvane naušnice jagoda također je jajolikog oblika, ukrašena izduženim arkadama od filigranske niti, a prostor između njih je ispunjen trokutićima od granuliranih zrnaca. Promjer karike joj iznosi oko 5 cm, duž. jagode joj iznosi 1,9 cm (Tab. XVII, 8).

Prsten (karika) izrađen je od srebra, dobro je sačuvan, okruglog je oblika. Načinjen je od tri uvijene žice poput užeta. Krajevi mu se dodiruju. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XVII, 10).

GROB 162 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 38 x 40 x 27 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene niz tijelo. Nalaza nije imao.

GROB 163 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 90 cm, šir. 18 x 25 x 15 cm, vis. 30 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna obična karičica.

Karičica je od nešto deblje brončane žice sa zašiljenim krajevima od kojih je jedan raspucao. Ovalnog je oblika, pa joj promjer duže osi iznosi 1,8 cm, a kraće 1,4 cm (Tab. XVIII, 1).

GROB 164 – Obložnice (djelomično sačuvane) od tesane su sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 120 cm, šir. 20 x 38 x ? cm, vis. 30 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 165 – Obložnice i pokriv su od poluobrađena i nepravilna kamena, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 165 cm, šir. 33 x 45 x 32 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice, a kod desne bedrene kosti manja kopča (petlja).

Karičice su od bronce, dobro su sačuvane. Jedna je nešto tanja, a kod obiju je jedan kraj zašiljen. Promjer im iznosi 2 cm (Tab. XVIII, 2, 3).

Kopča je od lijevane bronce, posrebreana je i dobro je sačuvana. Na prednjem okruglom dijelu je rupa kružnog oblika, dok stražnji dio ima pravokutni oblik. Duž. mu iznosi 2 cm, šir. 1,4 cm (Tab. XVIII, 4).

GROB 166 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 105 cm, šir. 21 x 25 x 18 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 167 – Obložnice su od tesane sedre i poluobrađena kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 27 x 39 x 22 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 168 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao. Dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 132 cm, šir. 20 x 32 x 23 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 169 – Obložnice su od tesane sedre i poluobrađena kamena, a pokriv je od tanjih nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 180 cm, šir. 32 x 42 x 33 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 170 – Obložnice su manjim dijelom od tesane sedre, pretežno je zamjenjuje živa stijena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 115 cm, šir. ? x 40 x 20 cm, vis. 25 cm, dub. 50 cm. Ženski (dječji) kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice.

Karičice su od brončane žice. Jedna je dobro sačuvana, dok je druga oksidacijom nagrizenana i polomljena. Promjer im se kreće oko 2,2 cm (Tab. XVIII, 5, 6).

GROB 171 – Desna obložnica je od tesane sedre, lijeva nedostaje. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 150 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna karika s tri koljenca.

Karika je od srebra, dobro je sačuvana, okruglog je oblika. Koljenca su od dvostruko uvijene tanke srebrenne žice tri do pet puta obavijene oko karike. Promjer joj iznosi 3,1 cm (Tab. XVIII, 7).

Grob 172 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 188 cm, šir. 31 x 42 x 15 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Nalaza nije bilo.

GROB 173 – Obložnice djelomično sačuvane (grobna arhitektura ranije razorena). Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 180 cm. Kostur ispremiješan i manjkav. Bez nalaza.

GROB 174 – Obložnice su od tesane sedre i poluobrađena kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 174 cm, šir. 23 x 38 x 11 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije jednojagodne naušnice-ukosnice i jedna obična karičica, a na prstu desne ruke prsten.

Naušnice-ukosnice su od posrebrenne bronce, nejednakih su veličina i sačuvanosti. Kod veće naušnice karika je dosta deformirana (9), a bikonična jagoda, koju sačinjavaju dvije spojene glatke polutke zvonastog oblika, od posrebrenne je bronce. Promjer duže osi deformirane karike iznosi 6 cm, a kraće 4 cm (Tab. XVIII, 9). Manja naušnica, osim malko deformirane karike, dobro je sačuvana. Bikonična jagoda joj je načinjena od dvije spojene glatke polutke zvonastog oblika. Promjer karike joj iznosi 4,3 cm, duž. jagode 2,2 cm (Tab. XVIII, 8).

Karičica je od brončane žice, ovalnog je oblika s krajevima koji joj se dodiruju. Promjer duž. osi joj iznosi 1,3 cm, a kraće 1 cm (Tab. XVIII, 10).

Prsten je od srebra, dosta dobro sačuvan. Iznutra i izvana je ravan. Vanjska površina obruča mu je po sredini ukrašena troprutom pletenicom od filigranske niti, koju na rubovima omeđuju dvoredna uvijena tanka nit. Na prednjoj strani, gdje su mu spojeni krajevi, zalemljena je oveća ovalna ćelija u kojoj je umetnuto stakleno zrno plavkastozelene boje. Obodnica ćelije je ukrašena nizom malih bradavica omeđenih dvorednom uvijenom filigranskom niti. Staklo zrna je oštećeno i manjkavo. Promjer mu iznosi oko 2 cm, promjer duž. osi ćelije 2 cm, a kraće 1,7 cm (Tab. XVIII, 11).

GROB 175 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 76 cm, šir. 17 x 27 x 23 cm, vis. 20 cm, dub. 60 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 176 – Obložnice su od poluobrađena kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 171 cm, šir. 27 x 45 x 31 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Među izmiješanim kostima ranije pokopanog mrtvaca, po sredini groba, nađene su dvije karičice s S-nastavkom, jedna grozdolika naušnica, a kod stopala jedan prsten.

Karičice su od srebra, malko su deformirane, pa jedna ima ovalni a druga okrugli oblik. Na jednom kraju su kovanjem spljoštene i zavrnutе u obliku slova S. Promjer duže osi ovalne karičice iznosi 2,8 cm, a kraće 2,5 cm, dok je promjer okrugle 2,5 cm (Tab. XIX, 1, 2).

Naušnica grozdolikog oblika od lijevanog je srebra, dobro je sačuvana. Na donjem dijelu karičica je ukrašena s četiri kuglice, među kojima je piramidalni privjesak providen zrnastim ispupčenjima, a na kraju, kao završetak, strši jedna kuglasta bradavica. Promjer karičice joj iznosi 1,5 cm, duž. naušnice 2,9 cm (Tab. XIX, 3).

Prsten je od bronce, malko je doformiran, krajevi su mu rastvoreni i prelaze jedan preko drugog. Iznutra je ravan, a izvana blago zaobljen. Na prednjoj strani je kovanjem proširen. Promjer mu iznosi oko 2 cm (Tab. XIX, 4).

GROB 177 – Obložnice su od nepravilnog kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 75 cm, šir. 22 x 26 x 12 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 178 – Obložnice su od obrađene sedre, a pokriv je od tankih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijentacija JI–SZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 137 cm, šir. 21 x 42 x 22 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 179 – Obložnice su od poluobrađenog kamena i tesane sedre, a pokriv je od tanjih nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. 20 x 39 x 20 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 180 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. 33 x 55 x 25 cm, vis. 40 cm, dub. 70 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 181 – Obložnice su od poluobrađenog kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. 30 x 48 x 28 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 182 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 178 cm, šir. 24 x 44 x 23 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Među izmiješanim kostima ranije umrle ženske osobe pri dnu groba nađene su dvije obične karike.

Karike su od brončane žice, okruglog su oblika, dobro su sačuvane s krajevima koji im se dodiruju. Promjer im iznosi 3,6 cm (Tab. XIX, 5, 6).

GROB 183 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 178 cm, šir. 28 x 47 x 22 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Po sredini groba nađena jedna obična karičica i jedan prsten.

Karičica je od brončane žice, izvorno je deformirana s krajevima koji joj prelaze jedan preko drugoga. Promjer joj iznosi 1,4 (Tab. XIX, 7).

Prsten je od lijevane bronce, dobro je sačuvan. S unutrašnje strane opažaju se tragovi kalupa, a s vanjske po sredini mu je blagi hrbat. Trokutastog je presjeka. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XIX, 8).

GROB 184 – Bez grobne arhitekture. Mrtvac je ukopan u običnu zemljanu raku. Orijentacija I–Z. Dimenzije: duž. kostura 170 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 185 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SI–JZ. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 192 cm, šir. 41 x 42 x 19 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije karičice s tri koljenca.

Karičice su od srebra, dobro su sačuvane osim što je jednoj otpalo jedno koljenca, a drugo dijelom oštećeno i manjkavo. Koljenca su načinjena od niza granuliranih zrnaca omeđena uvi-jenom filigranskom niti. Promjer im iznosi 2,2 cm (Tab. XIX, 9, 10).

GROB 186 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 195 cm, šir. 24 x 42 x 18 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije karičice s tri koljenca, a na šaci desne ruke prsten.

Karičice su od pozlaćena srebra, dobro su sačuvane. Koljenca su načinjena od dvostruko uvijene filigranske niti, četiri do pet puta ovijene oko karike. Promjer im iznosi 2,8 cm (Tab. XIX, 11, 12).

Prsten je od srebra, malko je deformiran, a ukrasno zrno mu nedostaje. Obruč mu je načinjen od mrežasto spletene tanke žice trokutastog presjeka. Na prednjoj strani mu je zalemljena okrugla ćelija u kojoj je vjerojatno bilo umetnuto stakleno zrno. Ćelija (kaseta) je uokolo ukrašena krupnijim i sitnijim granulama u obliku rozete. Promjer mu iznosi oko 2 cm (Tab. XIX, 13).

GROB 187 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od tanjih vapnenastih nepravilnih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 179 cm, šir. 38 x 33 x 20 cm, vis. 40 cm, dub. 70 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Kod lubanje je nađena naušnica s tri koljenca.

Naušnica je od srebra, dobro je sačuvana, osim što joj je srednje koljenca oštećeno i manjkavo. Koljenca su načinjena od granuliranih zrnaca u obliku peterokrake zvijezde. Promjer joj iznosi 1,4 cm (Tab. XX, 1).

GROB 188 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 186 cm, šir. 26 x 43 x 20 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Nalaza nije bilo.

GROB 189 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 97 cm, šir. 12 x 10 x 15 cm, vis. 10 cm, dub. 30 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 190 – Obložnice (djelomično sačuvane) od tesane su sedre i nepravilnog kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. (Grob je presječen od groba 185.) Orijehtacija SI–JZ. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. ostatka 100 cm, vis. 15 cm, dub. 45 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 191 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, a dno mu je popločano tanjim vapnenastim pločicama. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 210 cm, šir. 39 x 50 x 23 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan, djelomično zgrčen. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 192 – Obložnice (djelomično sačuvane) su od poluobrađena kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. (Grob je presječen od groba 195.) Orijehtacija SI–JZ. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. ostatka 85 cm, šir. 23 x 35 x ? cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur (gornji dio sačuvan) djelomično manjkav. Ruke ispružene uz tijelo. Pod lubanjom su nađene dvije obične karike.

Karike su od srebra, dobro su sačuvane. Ovalnog su oblika s krajevima koji im malko prelaze jedan preko drugoga. Promjer duže osi im iznosi 3,7 cm, a kraće 3,2 cm (Tab. XX, 2, 3).

GROB 193 – Obložnice su od obrađene sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 115 cm, šir. 32 x 30 x 23 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Ispod lubanje su nađene dvije obične karičice.

Karičice su od srebra, nejednakih su veličina, dobro su sačuvane. Krajevi su im malko rastvoreni. Promjer veće iznosi 1,8 cm, a manje 1,5 cm (Tab. XX, 4, 5).

GROB 194 – Obložnice su od poluobrađena kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijentacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 37 x 45 x 34 cm, vis. 35 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Po sredini groba uz desni bok pokojnika nađen je jedan pršljen.

Pršljen (vretence) načinjen je od rimske opeke, plosnato-kružnog je oblika s okruglom rupom u sredini. Svjetlocrvenkaste je boje. Promjer mu iznosi oko 4 cm, središnjeg otvora 1,1 cm (Tab. XX, 6).

GROB 195 – Obložnice su od tesane sedre, a pokriv je od tanjih vapnenastih nepravilnih ploča, dno je zemlja. Orijentacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 186 cm, šir. 39 x 48 x 28 cm, vis. 40 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice.

Karičice su od tanke srebrene žice, dobro su sačuvane. Okruglog su oblika s krajevima koji im se dodiruju. Promjer im iznosi 1,3 cm (Tab. XX, 7, 8).

GROB 196 – Obložnice su dijelom od tesane sedre, a dijelom je živa stijena. Pokriva nije imao, dno je zemlja i živa stijena. (Grob je presjekao grob 197.) Orijentacije S–J. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. ostatka 135 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan, osim što mu nedostaje donji dio ekstremiteta. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna naroskana naušnica s tri koljenca.

Naušnica je od srebra, dobro je sačuvana. Koljenca su načinjena od niza granuliranih zrnaca u obliku koluta, a dijelovi karičice između koljenaca su ispunjeni s četiri niza granuliranih zrnaca omeđeni filigranskom niti. Promjer joj iznosi 2,5 cm (Tab. XX, 9).

GROB 197 – Obložnice (djelomično sačuvane) od tesane su sedre učvršćene žbukom. Pokriva nije imao, dno je zemlja. (Grob je dijelom ranije razoren.) Orijentacija SI–JZ. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. ostatka 145 cm, šir. ? x 39 x 28 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur djelomično sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 198 – Obložnice su od tesane sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od tanjih vapnenastih nepravilnih ploča, dno je zemlja. Orijentacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 22 x 36 x 23 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Kod lubanje su nađene tri obične karičice.

Karičice su od brončane žice, različitih su veličina i oblika, dobro su sačuvane. Dvije karičice su veće od kojih je jedna ovalnog a druga okruglog oblika. Kod prve krajevi malko prelaze jedan preko drugoga, a kod druge se dodiruju. Manja karičica je također ovalnog oblika s krajevima koji joj malko prelaze jedan preko drugoga. Promjer duž. osi karičice ovalnog oblika iznosi 2,6 cm, kraće 2,1 cm, promjer okrugle karičice 2,5 cm, a duž. osi manje ovalne karičice iznosi 1,2 cm (Tab. XX, 10, 11, 12).

GROB 199 – Obložnice su od poluobrađena kamena i tesane sedre, a pokriv je od tanjih nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijentacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 78 cm, šir. 14 x 27 x 15 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 200 – Obložnice su od obrađene sedre, a pokriv je od tanjih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijentacija SI–JZ. Trapezoidnog je oblika. Dimenzije: duž. 105 cm, šir. 22 x 18 x 9 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje su nađene dvije obične karičice.

Jedna karičica je od srebra, a druga od bronce. Obje su oštećene i prelomljene. Srebrna karičica je nešto veća i promjer joj iznosi oko 2 cm, a brončane 1,5 cm (Tab. XX, 13, 14).

GROB 201 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 76 cm, šir. 7 x 25 x 20 cm, vis. 15 cm, dub. 45 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Nalaza nije imao.

GROB 202 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 90 cm, šir. 20 x 29 x 14 cm, vis. 15 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 203 – Obložnice su od tesane sedre oblijepljene žbukom. Pokriv (djelomično sačuvan) od tanjih je vapnenastih, nepravilnih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 50 x 50 x 45 cm, vis. 40 cm, dub. 70 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 204 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnog su kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. (Donji dio groba ranije razoren.) Orijehtacija SI–JZ. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. ostatka 70 cm, šir. 24 x 44 x ? cm, vis. 30 cm, dub. 70 cm. Ženski kostur (nedostaju donji ekstremiteti) dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 205 – Obložnice (djelomično sačuvane) od tesane su sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 177 cm, šir. 34 x 44 x 20 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 206 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnog su kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JI–SZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 124 cm, šir. 30 x 38 x 20 cm, vis. 15 cm, dub. 45 cm. Dječji kostur (nedostaje lubanja) osrednje sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 207 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 75 cm, šir. 15 x 18 x 14 cm, vis. 10 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 208 – Obložnice su od obrađenih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 66 cm, šir. 17 x 17 x 13 cm, vis. 10 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 209 – Obložnice su od tankih nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 66 cm, šir. 17 x 22 x 15 cm, vis. 15 cm, dub. 55 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 210 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnih su kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Dimenzije: duž. 60 cm, šir. 14 x 25 x 14 cm, vis. 10 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 211 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JI–SZ. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 187 cm, šir. 27 x 39 x 24 cm, vis. 30 cm, dub. 40 cm. Muški kostur slabo sačuvan (Gornji dio kostura je otprije ispremiješan.) Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 212 – Obložnice (djelomično sačuvane) od tesane su sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. (Gornja polovica grobne arhitekture ranije razorena.) Orijehtacija S–J. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 80 cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 213 – Mrtvac pokopan u običnu zemljanu raku bez grobne arhitekture. Iznad glave je stavljen jedan kamen. Orijehtacija JZ–SI. Dimenzije: duž. kostura 160 cm, dub. 60 cm.

Ženski kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 214 – Obložnice su od tanjih i debljih nepravilnih kamenih ploča. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 56 cm, šir. 25 x 24 x 23 cm, vis. 15 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 215 – Obložnice (djelomično sačuvane) od nepravilnog su kamena, a dijelom je živa stijena. Pokriva nije imao, dno je zemlja i litica. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 65 cm, šir. 28 x 36 x ? cm, vis. 10 cm, dub. 30 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 216 – Obložnice (djelomično sačuvane) od tesane su sedre i nepravilnog kamena, a pokriv je od tanjih nepravilnih vapnenastih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija SI–JZ. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 74 cm, šir. 44 x 42 x ? cm, vis. 20 cm, dub. 40 cm. Dječji kostur slabo sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Kod lubanje je nađena jedna obična karičica.

Karičica je od brončane žice, izvorno je malo deformirana. Krajevi joj se dodiruju. Na jednom kraju se primjećuju ostaci tkanine. Promjer joj iznosi 1,2 cm (Tab. XX, 15).

GROB 217 – Mrtvac je pokopan u običnoj zemljanoj raci, bez grobne arhitekture. Orijehtacija I–Z. Dimenzije: duž. kostura 140 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur osrednje sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Uz desni bok nađena je kopča.

Kopča je od željeza, oksidacijom jako nagrizena i oštećena. Nedostaje joj dio kvadratne pločice s trnom. Duž. okova joj iznosi 3,3 cm, duž. ostataka predice 1,5 cm, šir. 1,7 cm (Tab. XX, 16).

GROB 218 – Obložnice i pokriv nedostaju. Uzglavnicu i donožnicu sačinjava po jedna nepravilna kamena ploča, dno je zemlja. Orijehtacija S–J. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. 80 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Dječji kostur slabo sačuvan, pretežno istrunuo. Bez nalaza.

GROB 219 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 190 cm, šir. 30 x 45 x 25 cm, vis. 40 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 220 – Obložnice su od tesane sedre i žive stijene. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Pačetvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 155 cm, šir. 25 x 25 x 20 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Bez nalaza.

GROB 221 – Obložnice (djelomično sačuvane) od poluobrađenog su kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 170 cm, šir. 40 x 45 x 17 cm, vis. 15 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Lijeve ruke ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Kod lubanje su nađene dvije naušnice-karičice, na lijevoj ruci dva prstena, a uz desni bok jedan okov.

Naušnice-karičice su od bronce, okruglog su oblika, dobro su sačuvane. Načinjene su od dvije uvijene žice (tordirane) poput užeta. Na jednom kraju završavaju s okruglom uškom, a na drugom s kukicom za zakopčavanje. Promjer im iznosi 4 cm (Tab. XXI, 3, 4).

Prsten (1) je od bronce, osrednje sačuvan. Iznutra je ravan, a izvana veoma blago zaobljen. Na prednjoj strani ima elipsoidno proširenje na kojemu je bila zalemljena čelija u kojoj je bilo umetnuto okruglo stakleno zrno žučkastobijele boje. Čelija je ranije otpala. Promjer mu iznosi 1,9 cm (Tab. XXI, 1).

Prsten (2) je od lijevane bronce, polukružnog je presjeka, dobro je sačuvan. Vanjska površina mu je ukrašena okomitim urezima. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XXI, 2).

Okov je od kovanog željeza, dobro je sačuvan. Na prednjoj strani ima ovalnu ušku, a na stražnjem izduženom kraju kalotasto proširenje s dvije zakovice ukrašeno zrakastim i ravnim

urezima. Ukupna duž. okova iznosi 9,5 cm, od toga kalotasto proširenje 4 cm, šir. uške 3,5 cm (Tab. XXI, 5).

GROB 222 – Obložnice su od obrađene sedre i poluobrađena kamena. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 176 cm, šir. 22 x 40 x 25 cm, vis. 30 cm, dub. 60 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. Bez nalaza.

GROB 223 – Obložnice (djelomično sačuvane) od tesane su sedre i poluobrađena kamena. Pokriv je od tanjih vapnenastih nepravilnih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija JZ–SI. Pačtvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 185 cm, šir. 45 x 45 x 40 cm, vis. 20 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 224 – Obložnice su od poluobrađena kamena i tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 175 cm, šir. 36 x 41 x 30 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Ruke ispružene uz tijelo. S jedne i s druge strane lubanje kod uha nađene su dvije naušnice-ukosnice.

Naušnice-ukosnice su od bronce, osrednje sačuvane. Jednoj nedostaje djelić karike, a kod objiju su jagode malko oštećene. Jagode su elipsoidnog oblika načinjene od dvije po dužini spojene polutke. Svaka polutka je ukrašena s po tri paralelna niza okruglih rupica. Promjer karika iznosi im oko 5 cm, duž. jagoda 3 cm (Tab. XXI, 6, 7).

GROB 225 – Obložnice su od tesane sedre. Pokriva nije imao, dno je zemlja. Orijehtacija SZ–JI. Ovalnog je oblika. Dimenzije: duž. 157 cm, šir. 25 x 35 x 25 cm, vis. 30 cm, dub. 50 cm. Muški kostur dobro sačuvan. Ruke položene na karlici. Nalaza nije imao.

GROB 226 – Obložnice nedostaju, uzglavnica živa stijena, donožnica jedan neobrađen kamen, dno je zemlja. Iznad kostura jedna drvena daska. Orijehtacija I–Z. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. kostura 164 cm, dub. 50 cm. Ženski kostur dobro sačuvan. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Kod lubanje su nađene dvije jednojagodne naušnice.

Naušnice su od bronce, jedna je dobro sačuvana, dok je kod druge polovica jagode otpala. Bikonične šuplje jagode načinjene su od dvije spojene glatke polutke. Promjer karika im iznosi oko 3,8 cm (Tab. XXII, 1, 2).

GROB 227 – Mrtvac je pokopan u običnu zemljanu raku, a dijelom među litičastom stijenom. Pokriva nije imao. Orijehtacija SZ–JI. Oblik neutvrđen. Dimenzije: duž. kostura 168 cm, dub. 30 cm. Kostur slabo sačuvan. Spol neutvrđen. Lijeva ruka ispružena uz tijelo, desna položena na karlici. Bez nalaza.

GROB 228 – Obložnice i pokriv je od tanjih nepravilnih kamenih ploča, dno je zemlja. Orijehtacija I–Z. Pačtvorinastog je oblika. Dimenzije: duž. 160 cm, šir. 30 x 32 x 30 cm, vis. 26 cm, dub. 50 cm. Kostur osrednje sačuvan. Spol neutvrđen. Desna ruka ispružena uz tijelo, lijeva položena na karlici. Bez nalaza.

NALAZI IZVAN GROBOVA

Naušnice:

a) Obične karičice

1. Brončana karičica, nađena kod groba 91. Oksidacijom malko nagrizen. Ovalnog je oblika, pa joj promjer duže osi iznosi 2,8 cm, a kraće 2,3 cm (Tab. XXIII, 1).

2. Brončana karičica, nađena u blizini groba 107. Oksidacijom je nagrizen. Okruglog je oblika. Promjer joj iznosi 2,3 cm (Tab. XXIII, 2).

3. Brončana karičica, nađena gdje i pređašnja. Malko je deformirana i oksidacijom nagrizen. Krajevi koji se dodiruju su zašiljeni, a jedan je zavrnut u kukicu. Promjer joj iznosi 2,4 cm (Tab. XXIII, 3).
4. Srebrena karičica, nađena kod groba 92. Oksidacijom je nagrizen, a dijelom i manjkava. Promjer ostatka joj iznosi 2,6 cm. (Tab. XXIII, 5).
5. Srebrena karičica, nađena u blizini devastiranog groba 107. Prelomljena je a manji djelić joj nedostaje. Promjer joj iznosi 2 cm (Tab. XXIII, 5).
6. Brončana karičica, nađena između grobova 119 i 120. Oksidacijom je malko nagrizen. Krajevi joj malko prelaze jedan preko drugog. Promjer joj iznosi 2,5 cm (Tab. XXIII, 6).
7. Brončana karičica, nađena kod groba 120. Malko je deformirana i oksidacijom nagrizen. Krajevi su joj rastavljeni. Promjer joj iznosi 2,9 cm (Tab. XXIII,7).
8. Srebrena karičica, nađena kod groba 133. Dosta je oštećena i manjkava. Promjer ostatka joj iznosi 2,2 cm (Tab. XXIII, 8).
9. Brončana karičica, nađena gdje i pređašnja. Oksidacijom je nagrizen i oštećena. Pri jednom kraju je malko deformirana tako da su joj krajevi rastvoreni. Promjer duže osi iznosi joj 2,8 sm, a kraće 2,2 cm (Tab. XXIII, 9).
10. Brončana karičica, nađena kod groba 130. Dosta je oštećena tako da joj veći dio nedostaje. Promjer (rastvor) ostatka joj iznosi 2,8 cm (Tab. XXIII, 10).
11. Brončana karičica, nađena u blizini groba 128. Oksidacijom je dosta nagrizen i oštećena. Krajevi su joj malko rastvoreni. Promjer joj iznosi 2,2 cm (Tab. XXIII, 11).
12. Brončana karičica, nađena kod groba 127. Dosta je deformirana i oksidacijom nagrizen. Zbog deformacije krajevi su joj rastvoreni. Promjer duže osi iznosi joj 3 cm, a kraće 1,5 cm (Tab. XXIII, 12).
13. Srebrena karičica, nađena gdje i pređašnja. Na jednom mjestu je prelomljena. Krajevi joj malko prelaze jedan preko drugog. Promjer joj iznosi 2,3 cm (Tab. XXIII, 13).
14. Brončana karičica, nađena kod groba 128. Po sredini je prelomljena. Krajevi su joj malko rastvoreni. Promjer joj iznosi 2,3 cm (Tab. XXIII, 14).
15. Brončana karičica, nađena kod groba 158. Načinjena je od spljoštene žice. Ovalnog je oblika s rastvorenim krajevima. Promjer duž. osi joj iznosi 1,4 cm, a kraće 1 cm (Tab. XXIII, 15).
16. Brončana karičica, nađena u blizini groba 182. Deformirana je tako da su joj krajevi jako rastvoreni. Promjer joj iznosi 1,5 cm (Tab. XXIII, 16).
17. Brončana karičica, nađena gdje i pređašnja. Malko je deformirana s rastvorenim krajevima. Promjer joj iznosi 2,4 cm (Tab. XXIV, 17).
18. Brončana karičica, nađena kod groba 169. Dosta deformirana s rastvorenim krajevima. Promjer iznosi 2,4 cm (Tab. XXIV, 18).
19. Srebrena karičica, nađena kod groba 177. Dobro je sačuvana. Krajevi joj se dodiruju. Promjer joj iznosi 1,9 cm (Tab. XXIV, 19).
20. Srebrena karičica, nađena gdje i pređašnja. Dobro je sačuvana. Okruglog je oblika s malko rastvorenim krajevima. Promjer joj iznosi 2,3 cm (Tab. XXIV, 20).
21. Srebrena karičica, nađena gdje i pređašnja. Malko je deformirana pa joj krajevi prelaze jedan preko drugog. Promjer duže osi joj iznosi 2 cm, a kraće 1,8 cm (Tab. XXIV, 21).
22. Brončana karičica, nađena gdje i pređašnja. Ovalnog je oblika s krajevima koji joj prelaze jedan preko drugog. Promjer duže osi iznosi joj 3 cm, a kraće 2,8 cm (Tab. XXIV, 22).
23. Brončana karičica, nađena gdje i pređašnja. Ovalnog je oblika s krajevima koji joj malko prelaze jedan preko drugog. Promjer duže osi iznosi joj 3,2 cm, a kraće 2,9 cm (Tab. XXIV, 23).
24. Brončana karičica, nađena u blizini devastiranog groba 107. Izvorno je deformirana s rastvorenim krajevima. Promjer duže osi iznosi joj 2 cm, a kraće 1,4 cm (Tab. XXIV, 24).
25. Brončana karičica, nađena gdje i pređašnja. Okruglog je oblika s krajevima koji joj malko prelaze jedan preko drugoga. Promjer joj iznosi 2,7 cm (Tab. XXIV, 25).

26. Srebrna karičica, nađena u blizini groba 111. Dobro je sačuvana. Krajevi joj malo prelaze jedan preko drugoga. Pri jednom kraju, u vidu koljenca, uvučen je kolutić od tanje srebrne žice. Promjer joj iznosi 2,6 cm (Tab. XXIV, 26).

b) Karičice s koljencima

27. Srebrna karičica s tri koljenca, nađena kod groba 80. Na donjem dijelu karike bila su smještena tri koljenca od kojih se sačuvalo samo jedno, i to ono na kraju karičice. Koljenca su načinjena od mrežaste filigranske niti obavijene oko karike. Promjer joj iznosi 2,9 cm (Tab. XXIV, 27).

28. Srebrna karičica s tri brončana koljenca, nađena kod groba 106. Na donjem dijelu malo deformirane karike, u jednakim razmacima, smještena su tri koljenca načinjena od tanke brončane žice omotane 6–8 puta oko karike. Promjer joj iznosi 2,1 cm (Tab. XXIV, 28).

29. Srebrna karičica s tri koljenca, nađena kod groba 182. Karičici nedostaje gornja polovica s bočnim koljencem. Preostala koljenca su djelomično oštećena, a načinjena su od uvijene mrežaste filigranske niti. Promjer rastvora joj iznosi 3,1 cm (Tab. XXIV, 29).

30. Brončana karičica s tri koljenca, nađena kod groba 14. Malo je deformirana tako da joj krajevi prelaze jedan preko drugog. Koljenca su načinjena od tanke brončane žice 6–8 puta obavijene oko karike. Promjer joj iznosi 3,2 cm (Tab. XXIV, 30).

31. Srebrna naroskana karičica s tri koljenca, nađena u blizini groba 26. Koljenca su načinjena od granuliranih zrnaca u obliku peterokrake zvjezdice. Dijelovi karičice među koljencima ispunjeni su s četiri reda uvijene filigranske niti. Promjer joj iznosi 2,1 cm (Tab. XXV, 31).

c) Karičice s nastavkom u obliku slova »S«

32. Brončana karičica sa S-nastavkom, nađena kod groba 93. Na jednom kraju karike je kovanjem spljoštena i zavrtnuta u obliku slova S. Promjer joj iznosi 2,2 cm (Tab. XXV, 32).

33. Brončana karičica sa S-nastavkom, nađena kod devastiranog groba 107. Na jednom kraju karika je kovanjem dosta spljoštena i zavrtnuta u obliku slova S. Oksidacijom je nagrizen, a dijelić S-nastavka joj je otpao. Promjer joj iznosi 2 cm (Tab. XXV, 33).

34. Par brončanih karičica sa S-nastavkom, nađene kod groba 82. Karičice su nejednakih veličina, međusobno su povezane poput karika na lancu. Na jednom kraju karike su kovanjem spljoštene i zavrtnute u obliku slova S. Veća karika je ovalnoga oblika, te joj promjer duže osi iznosi 2,5 cm, a kraće 2,2 cm. Manja karika je okruglog oblika i promjer joj iznosi 1,8 cm (Tab. XXV, 34).

35. Brončana karičica sa S-nastavkom, nađena kod groba 93. Na jednom kraju karičica je kovanjem spljoštena i zavrtnuta u obliku slova S. Promjer joj iznosi 2 cm (Tab. XXV, 35).

36. Brončana karičica sa S-nastavkom, nađena kod groba 193. Na jednom kraju karičica je kovanjem spljoštena i savijena u obliku slova S, koje je zbog oštećenosti dijelom manjkavo, a karika deformirana tako da su joj krajevi rastvoreni. Promjer joj iznosi 2 cm (Tab. XXV, 36).

37. Brončana karičica sa S-nastavkom, nađena kod groba 25. Karičica je oštećena i deformirana tako da joj dijelom nedostaje spljošteni izvrtnuti završetak slova S te manji dio drugog kraja. Promjer joj iznosi 1,9 cm (Tab. XXV, 37).

d) Naušnice s jednom jagodom

38. Brončana naušnica s jednom jagodom, nađena kod groba 14. Oksidacijom je jako nagrizen i oštećena. Pri jednom kraju tanke (oksidacijom nagrizen) karike sačuvan je djelić jagode. Promjer duže osi karike joj iznosi 1,4, a kraće 1,2 cm (Tab. XXV, 38).

39. Naušnica od pozlaćenog srebra s jednom jagodom, nađena kod groba 174. Jajolika jagoda ukrašena je s devetnaest ispupčenih bradavica, koje završavaju malom kuglicom. Većina ovih ispupčenja su dijelom oštećeni, a nedostaje joj i veći dio karike. Duž. jagode joj iznosi 2 cm (Tab. XXV, 39).

40. Brončana polutka jagode (vjerojatno pripadala tipu naušnice s jednom jagodom), nađena kod groba 156. Površina polutke je ukrašena apliciranim kružnicama od uvijene tanke brončane niti. Duž. ostatka iznosi joj 0,9 cm (Tab. XXV, 40).

Prsteni:

41. Brončani prsten, nađen kod groba 25. Iznutra je ravan, a izvana blago zaobljen. Oksidacijom je mjestimično nagrizen. Promjer mu iznosi 1,8 cm (Tab. XXV, 41).
42. Prsten načinjen od loše legure srebra i cinka, nađen kod groba 82. Oksidacijom jako nagrizen i oštećen tako da su preostala samo dva fragmenta. Iznutra je ravan, a izvana blago zaobljen. Promjer mu je oko 2 cm (Tab. XXV, 42).
43. Brončani prsten, nađen u blizini groba 14. Iznutra je ravan, i izvana blago zaobljen. Načinjen je tehnikom lijevanja. Dosta je masivan. Promjer mu iznosi 2 cm, šir. obruča 0,6 cm (Tab. XXV, 43).
44. Brončani prsten, nađen gdje i prijašnji. Iznutra i izvana je ravan. Polovica prstena nedostaje. Promjer mu je oko 2 cm (Tab. XXV, 44).
45. Srebrni prsten, nađen nedaleko groba 26. Načinjen je od dvostruko uvijene žice poput užeta. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XXVI, 45).
46. Srebrni prsten, nađen kod groba 106. Načinjen je od trostruke spletene tanke žice. Krajevi su mu nešto tanji. Trokutastog je presjeka. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XXVI, 46).
47. Srebrni prsten, nađen kod groba 80. Načinjen je od četverostruke spletene tanke žice. Trokutastog je presjeka. Krajevi su mu rastvoreni. Promjer mu iznosi 2 cm (Tab. XXVI, 47).
48. Brončani prsten, nađen kod groba 154. Iznutra je ravan, a izvana blago zaobljen. Na prednjoj strani ima elipsoidno proširenje. Izrađen je tehnikom lijevanja i kovanja. Promjer mu iznosi 1,8 cm (Tab. XXVI, 48).
49. Brončani prsten, nađen kod groba 85. Iznutra je ravan, a izvana blago zaobljen. Na prednjem ojačanom dijelu je ukrašen malim kvadratičnim ispupčenjima, među kojima su simetrično postavljene četiri punktirane rupice. Izrađen je tehnikom lijevanja i punktiranja. Promjer mu iznosi 1,9 cm (Tab. XXVI, 49).
50. Prsten načinjen od legure srebra i cinka, nađen nedaleko groba 169. Načinjen je lijevanjem. Nepravilno kružnog je oblika. Elipsastog je presjeka. Na jednom mjestu je prelomljen. Promjer mu iznosi oko 1,9 cm (Tab. XXVI, 50).

Ostali ukrasni predmeti:

51. Brončani privjesak, nađen kod groba 6. Srcolikog je oblika. Pri gornjem rubu ima okruglu rupicu za vješanje, a na donjem kraju završava malom bradavicom. Prednja strana mu je ukrašena gravirama u obliku stilizirane životinjske glave. Izrađen je lijevanjem i cizeliranjem. Duž. mu iznosi 2,6 cm, šir. 1,9 cm (Tab. XXVI, 51).
52. Brončani privjesak, nađen gdje i predašnji. Srcolikog je oblika. Pri gornjem rubu, kao i predašnji, ima okruglu rupicu za vješanje. Prednja strana mu je ukrašena reljefnim ispupčenjima u obliku stilizirane konjske glave. Duž. mu iznosi 2,6 cm. šir. 1,8 cm (Tab. XXVI, 52).^{22a}
53. Srebrni križ, nađen kod groba 54. Krakovi križa se prema vani lagano šire. Pri vrhu najdužeg i najužeg kraka probijena je mala rupica kroz koju je provučena karičica od tanke srebrene žice. Križ je načinjen od vrlo tankog lima. Visina mu iznosi 3,6 cm, šir. 2,3 cm, (Tab. XXVI, 53).
54. Srebrni križ, nađen kod groba 193. Krakovi mu se prema vani lagano šire. Na vrhu gornjeg kraka zalemljena mu je uška valjkastog oblika, dok je po sredini, na račvalištu krakova, zalemljena čelija ovalnog oblika u kojoj je umetnuto stakleno zrno tamne boje ukrašeno ugraviranom vazom (skifos) s cvijećem. Visina mu iznosi 4,6 cm (Tab. XXVI, 54).
55. Brončana aplika, nađena kod groba 81. Načinjena je tiještenjem i iskucavanjem. Oksidacijom je nagrizen i oštećena. Površina joj je ukrašena polukuglastim ispupčenjima, od kojih je sačuvano najveće u sredini i jedno pri obodu, dok se ostalim trima naziru samo tragovi. Između ispupčenja su četiri rupice s pomoću kojih se je pričvršćivala za odjeću. promjer duž. osi iznosi joj 2,3 cm, a kraće 2 cm (Tab. XXVI, 55).

Predice i alke:

56. Brončana predica, nađena u blizini groba 214. Malko je deformirana, ima oblik slova D i kružnog je presjeka. Nedostaje joj igla. Duž. joj iznosi 2,8 cm, šir. 3,4 cm (Tab. XXVI, 56).

57. Željezna karika, nađena kod groba 216. Ovalnog je oblika i kružnog presjeka. Rđom je dosta nagrižena. Promjer duž. osi joj iznosi 3,1 cm, a kraće 2,2 cm (Tab. XXVI, 57).

58. Brončana petlja, nađena kod groba 214, pravokutnog je oblika s krajevima koji su joj spojeni zavrnutim kukicama. Načinjena je od tanke žice. Prednja strana joj je kovanjem spljoštena. Duž. joj iznosi 1 cm, šir. 2,1 cm (Tab. XXVI, 58).

59. Par brončanih alkica, nađene kod groba 93. Okruglog su oblika sa spljoštenim krajevima koji su im bili spojeni malom zakovicom koja im je otpala. Promjer im iznosi 1,1 cm (Tab. XXVI, 59, 60).

61. Brončana alkica, nađena u blizini groba 95. Okruglog je oblika s krajevima koji su joj bili spojeni malom zakovicom. promjer joj iznosi 1 cm (Tab. XXVI, 61).

62. Brončana alkica, nađena kod groba 185. Rđom malko nagrižena. Okruglog je oblika. Promjer joj iznosi 0,9 cm (Tab. XXVI, 62).

Noževi:

63. Željezni nož, nađen kod groba 93. Oksidacijom nagrizen, naročito oštrica. Hrnat i oštrica mu se prema vrhu blago povijaju. Duž. mu iznosi 10,7 cm, od toga je duž. drška 3,3 cm, šir. oštrice 1,3 cm (Tab. XXVII, 63).

64. Željezni nož, nađen kod groba 54. Rđom jako nagrizen i oštećen, naročito sječivo. Hrnat mu se prema vrhu dosta povija. Duž. mu iznosi 15,2 cm, od toga duž. trna za nasad 2,9 cm, šir. oštrice 1,5 cm (Tab. XXVII, 64).

65. Željezni nož, nađen gdje i pređašnji. Oksidacijom jako nagrizen i oštećen tako da mu je otpao vrh i dio trna. Hrnat mu je ravan, a oštrica se lagano povija prema vrhu. Preostala duž. mu iznosi 8 cm, od toga je duž. trna oko 2 cm, šir. oštrice 1,5 cm (Tab. XXVII, 65).

66. Željezni nož (britvica ?) nađen kod groba 71. Rđom je jako nagrizen i oštećen tako da mu nedostaje dio oštrice s trnom. Preostala duž. mu iznosi 5,5 cm, šir. oštrice 1,6 cm (Tab. XXVII, 66).

67. Željezni nož, nađen kod groba 93. Oksidacijom nagrizen, naročito sječivo. Hrnat mu se povija prema vrhu. Dug je 10,5 cm, od toga pripada trnu 3,5 cm, šir. sječiva 1,7 cm (Tab. XXVII, 68).

68. Željezni nož, nađen gdje i pređašnji. Oksidacijom je nagrizen i oštećen tako da mu je sječivo po sredini prelomljeno, a trn otpao. Hrnat mu se cijelom dužinom povija prema vrhu. Preostala duž. mu iznosi 10,5 cm, šir. sječiva oko 1 cm (Tab. XXVII, 66).

69. Željezni nož, nađen kod groba 71. Oksidacijom je nagrizen i oštećen tako da mu je veći dio trna otpao. Hrnat mu je dijelom ravan, a dijelom se blagom kosinom povija prema vrhu. Preostala duž. mu iznosi 8 cm, od toga ostatku trna 0,7 cm, šir. sječiva 1,5 cm (Tab. XXVII, 69).

70. Željezni nož, nađen u blizini groba 227. Rđom je nagrizen i oštećen tako da mu je manji dio trna otpao. Hrnat mu je ravan, a sječivo se prema vrhu blago povija. Dug je 12 cm, od toga otpada na trn 3 cm, šir. sječiva 1,3 cm (Tab. XXVIII, 70).

71. Željezni nož, nađen u blizini groba 216. Oksidacijom dosta nagrizen i oštećen tako da mu je otpao vrh. Hrnat mu se cijelom dužinom prema vrhu lagano povija. Dug je 11,3 cm, od toga duž. trna 3,8 cm, šir. oštrice 1,7 cm (Tab. XXVIII, 71).

72. Željezni nož, nađen u sondi III, na sjevernoj periferiji nekropole. Rđom je nagrizen i oštećen. Nedostaje mu donji dio s trnom. Hrnat mu se cijelom dužinom u blagom luku povija prema vrhu. Preostala duž. mu iznosi 8,3 cm, šir. oštrice 1,2 cm (Tab. XXVIII, 72).

73. Željezni nož, nađen između grobova 80 i 81. Rukohvat mu je obložen koštanim koricama pričvršćen dvjema zakovicama i omotanom brončanom tankom žicom. Površina te obloge ukrašena je malim rupicama, a na kraju, kao završetak, strši brončani ukras (okov) s tri prošupljena poluvaljkasta ispupčenja u obliku stiliziranog cvijeta. Duž. mu iznosi 15,7 cm, od toga pripada dršku 7,7 cm, šir. oštrice 1 cm (Tab. XXVIII, 73).

Strelice:

74. Željezna strelica, nađena u blizini groba 152. Rđom je jako nagrizen i oštećena. Lisnatog je oblika (poput vrbina lista). Načinjena je tehnikom kovanja. Duž joj. iznosi 6,9 cm, od toga duž. tuljka 2,8 cm (Tab. XXVIII, 74).

75. Željezna strelica, nađena kod groba 171. Lisnatog je oblika s tuljkom za nasad. Oksidacijom je jako nagrizen i oštećena. Načinjena je kovanjem. Duž. joj iznosi 5 cm, od toga ostatak tuljke 1,3 cm (Tab. XXVIII, 75).

76. Željezna strelica, nađena kod groba 216. Oblika je tzv. lastinog repa (dva bočna šiljasta produžetka) s tuljkom za nasad. Rđom je nagrizen i oštećena tako da joj je jedan bočni šiljak djelomično otpao, a tuljak po dužini rastvoren i manjkav. Duž. mu iznosi 5,5 cm, duž. bočnog šiljka 2,2 cm, promjer otvora tuljka 1 cm (Tab. XXVIII, 76).

77. Željezna strelica, nađena u blizini groba 216. Oksidacijom je nagrizen i oštećena, naročito tuljak za nasad. Oblika je tzv. »lastinog repa« (s dosta dugim bočnim produžecima). Duž. joj iznosi 6,7 cm, duž. bočnih šiljaka 3,8 cm, promjer otvora tuljka oko 0,8 cm (Tab. XXIX, 77).

78. Željezna strelica, nađena kod groba 74. Na izduženom vratu, koji je uslijed deformacije iskrivljen, nalazi se trokutast šiljak. Tuljak za nasad joj je pri kraju rđom nagrizen i oštećen. Načinjena je kovanjem. Duž joj iznosi 6,2 cm, promjer tuljka 1 cm (Tab. XXIX, 78).

79. Željezna strelica, nađena kod groba 215. Oksidacijom je dosta nagrizen, naročito bridovi lisnate oštrice s vrhom. Lisnatog je oblika (poput vrbina lista) s trnom za nasad. Načinjena je kovanjem. Duž. joj iznosi 8 cm, od toga pripada trnu 2,8 cm (Tab. XXIX, 79).

80. Željezna strelica, nađena kod groba 224. Pripada istom tipu kao i pređašnje. Rđom je nagrizen, a pri vrhu je deformirana i iskrivljena. Načinjena je kovanjem. Duž. joj iznosi 7,8 cm, od toga pripada trnu 3,4 cm (Tab. XXIX, 80).

81. Željezna strelica s ostacima brončane oplata, nađena kod groba 215. Oksidacijom nagrizen i oštećena, naročito donji rub tuljka. Na kraju izduženog tuljka je trobridni šiljak. Načinjena je kovanjem. Duž. joj iznosi 4,8 cm, promjer otvora tuljka 1,4 cm (Tab. XXIX, 81).

82. Željezna strelica, nađena kod groba 216. Oksidacijom je nagrizen i oštećena, naročito donji dio tuljka. Pravokutnog je presjeka. Načinjena je kovanjem. Duž. joj iznosi 8,2 cm, promjer otvora tuljka oko 0,9 cm (Tab. XXIX, 82).

83. Željezna strelica, nađena kod groba 187. Dosta je masivna i dobro je sačuvana, osim što joj je donji dio tuljka rđom nagrizen i oštećen. Gornji dio izduženog šiljka je romboidnog presjeka. Načinjena je kovanjem. Duž. joj iznosi 8,5 cm, šir. šiljka 1,6 cm, promjer otvora tuljka 1,3 cm (Tab. XXIX, 83).

Sjekire:

84. Željezna sjekira, nađena u blizini groba 146. Dosta dobro je sačuvana. Oštrica joj je izdužena, a otvor uške za nasad je romboidnog oblika. Čelo sjekire završava ravnom pačetvorinastom površinom, koja je upotrebom malko deformirana. Načinjena je kovanjem. Visina joj iznosi 11,5 cm, duž. sječiva 8,4 cm, duž. čela 4 cm, a širina 3,5 cm (Tab. XXX, 84).

Šila (probojnici):

85. Željezno šilo (probojak), nađeno kod groba 216. Oblika je duge igle kojoj su oba kraja zašiljena, a po sredini nešto zadebljana. To zadebljanje je pačetvorinastog presjeka. Vrhovi šiljka su rđom nagrizeni i oštećeni. Načinjeno je kovanjem. Duž. mu iznosi 9,8 cm (Tab. XXXI, 85).

86. Željezno šilo (probojak), nađeno kod groba 216. Oksidacijom je nagrizen i oštećen, naročito vrhovi šiljka. Kvadratičnog je presjeka. Načinjeno je kovanjem. Duž. mu iznosi 6,8 cm (Tab. XXXI, 86).

Ključevi:

87. Željezni ključ, naden u prostoriji E, nedaleko groba 165. Na gornjem kraju ima ovalno zavrnutu dršku, a na donjem mu je savijeni izduženi otvarač s dva zuba kojima se otvarala brava. Duž. mu iznosi 13 cm, duž. otvarača 4,8 cm (Tab. XXXI, 87).

88. Željezni ključ, naden kod groba 214. Na gornjem kraju ima ovalno zavrnutu dršku, a na drugom ravnom kraju je otvarač s jednim zubom. Kvadratičnog je presjeka. Načinjen je kovanjem. Duž. mu iznosi 6,5 cm, promjer duž. osi ovalne drške 2,7 cm, a kraće 1,6 cm (Tab. XXXI, 88).

Čavli:

89. Željezni čavao, naden kod groba 214. Glavica mu je okruglog oblika i dosta je tanka. Načinjen je kovanjem. Rđom je nagrizen i deformiran. Duž. mu iznosi oko 5 cm (Tab. XXXI, 89).

90. Željezni čavao, naden kod groba 210. Glavica mu je plosnata i malko zaobljena, dok mu je šiljak pravokutnog presjeka. Načinjen je kovanjem. Duž. mu iznosi 3,5 cm (Tab. XXXI, 90).

91. Željezni čavao, naden gdje i predašnji. Dosta je masivan s velikom glavicom romboidnog oblika. Izduženi šiljak mu je kvadratičnog presjeka. Oksidacijom je nagrizen i deformiran. Načinjen je kovanjem. Duž. mu iznosi 7 cm, vel. glavice 2,2 x 2 cm (Tab. XXXI, 91).

92. Željezni čavao, naden kod groba 92. Glavica mu je plosnata i polukružnog je oblika. Izduženi šiljak je pravokutnog presjeka. Deformiran je i rđom nagrizen. Duž. mu iznosi 3,2 cm (Tab. XXXO, 92).

Pršljenovi:

93. Pršljen načinjen od opeke, naden kod groba 194. Okruglog je oblika, ravnih površina. Promjer mu iznosi 3,5 cm, središnje rupe 1 cm, deb. 1 cm (Tab. XXXII, 93).

94. Pršljen načinjen od opeke, naden gdje i predašnji. Nedostaje mu jedna polovica. Okruglog je oblika i ravnih površina. Promjer ostatka mu iznosi 3,5 cm, središnje rupe 1 cm, deb. 1 cm (Tab. XXXII, 94).

95. Pršljen načinjen od fino pečene gline tamnocrvenkaste boje, naden kod groba 93. Kružnog je oblika i ravnih površina. Promjer mu iznosi 3 cm, središnje rupe 1 cm, deb. 1,2 cm (Tab. XXXII, 95).

96. Pršljen načinjen od fino pečene gline crvenkaste boje, naden je u blizini predašnjeg. Kružnog je oblika i neravnih površina. Na jednoj strani je ukrašen s četiri male rupice razmještene uokolo središnjeg otvora. Promjer mu iznosi 3,3 cm, središnje rupe 1,2 cm, deb. 1 cm (Tab. XXXII, 96).

Novac:

97. Zlatni novac, naden kod groba 89, pripada caru Romanu III Argiru (1028–1034).

Av.

+IHSXIS REX RESH. . . . HM

Krist, slica, bradat, s nimbusom, odjeven u tuniku i himation, desnom rukom blagosivlje, dok lijevom drži knjigu Evandjelja s ☩ na omotu. Dvostruki rubni niz.

Rv.

ΘCE6OHO: Rω. . . . AHω

Na lijevo Roman III, slica, stoji, bradat, nosi krunu s križem i pendilijom, losos čiji kraj završava s četiri točke. U lijevoj ruci drži globus kruciger, a desnu na sru. Na desnoj stoji Djevica, slica. Ima nimbus, maphorion i tuniku, desnom rukom kruni cara. Iznad MΘ. Dvostruki rub (Tab. XXXII, 97).²³

98. Bakreni rimski novac cententional (Ae), naden u slobodnoj zemlji na zapadnoj periferiji nekropole. Veoma loše sačuvan.

Av.

Ikonografski prikaz vladareva lika.

Rv.

Izlizan i potpuno nejasan. (Vjerojatno je iz kraja 3. na 4. st.)

99. Bakreni venecijanski novac, nađen kod groba 107.

Av.

rozeta; DALM. E. T.

ALB. rozeta

Rv.

šesterokraka zvjezdica S. MARC. V šesterokraka zvjezdica, u egzergu: 6 između dvije šesterokrake zvjezdice. Kovan je po dekretu mletačkog Senata od 9. svibnja 1626. god.²⁴

Kovinski predmeti iz prethrvatskog doba:

100. Brončana aplika, nađena u slobodnoj zemlji na zapadnoj periferiji nekropole. Načinjena je kovanjem i tiještenjem, dobro je sačuvana. Okruglog je oblika. Na sredini joj je polukuglasto ispupčenje, a uz obod su, u nejednakim razmacima, četiri okrugle rupice koje su služile za pričvršćivanje za odjeću. Promjer joj iznosi 4 cm, promjer središnjeg ispupčenja 1,5 cm (Tab. XXXII, 100).

101. Brončani jezičac, nađen kod groba 158. Načinjen je lijevanjem i kovanjem, dobro je sačuvan. Stražnji dio jezičca, na koji se pričvršćivao remen, mu je pravokutnog oblika. Na njega se, prema vrhu, kao ukras naslanja veća i manja kružnica, a na samom vrhu kao završetak strši mala bradavica. Dužina mu iznosi 3 cm, šir. 1,3 cm (Tab. XXXII, 101).

Ulomci keramičkih posuda:

102. Ulomak posude, nađen u slobodnoj zemlji u kvadratu 4. Načinjen je od slabo pročišćene tamnosive gline, pomiješane s pijeskom i krupnim zrcima kvarcita. Ulomak pripada gornjem dijelu (vrata) posude. Visina ulomka iznosi 3 cm, šir. 4 cm (Tab. XXXIII, 102).

103. Ulomak posude, nađen u slobodnoj zemlji u kvadratu 1. Načinjen je od slabo pročišćene tamnosive gline, pomiješane s pijeskom i krupnim zrcima kvarcita. Posuda je osrednje pečena i rađena je na dosta primitivnom lončarskom kolu. Ulomak pripada središnjem dijelu posude koja je bila ukrašena nizom udubljenih točkica. Vis. ulomka iznosi 3,5 cm, šir. 4,5 cm (Tab. XXXIII, 103).

104. Ulomak posude, nađen među temeljnim ostacima zidova na zapadnoj strani nekropole. Načinjen je od tamnosive gline, pomiješane s pijeskom i dosta zrnaca krupnog kvarcita. Posuda je bila osrednje pečena i rađena je na dosta primitivnom (ručnom) lončarskom kolu. Ulomak pripada gornjem dijelu posude koja je bila ukrašena valovnicama i ravnim crtama. Vis. ulomka iznosi 3,5 cm, šir. 3 cm (Tab. XXXIII, 104).

105. Ulomak posude, nađen u blizini groba 223. Načinjen je od slabo pročišćene svjetlosive gline, pomiješane s pijeskom i krupnim zrcima kvarcita. Posuda je bila dosta dobro pečena i rađena je na ručnom lončarskom kolu. Ulomak pripada donjem dijelu posude, koja je bila ukrašena valovnicom od četiri urezane brazde. Vis. ulomka iznosi 5,5 cm, šir. 5 cm (Tab. XXXIII, 105).

106. Ulomak posude, nađen među temeljnim ostacima kasnoantičke arhitekture na zapadnoj strani nekropole. Ulomak je spojen od dva fragmenta. Načinjen je od dobro pročišćene gline, pomiješane s pijeskom i sitnim zrcima kvarcita, tamnosive i svjetlosive je boje. Posuda je bila dobro pečena, fine je fature i tankih stijenki, rađena je na lončarskom kolu. Oblik posude je bio trbušast, s kratkim vratom i, prema vani, povijenim grlom. Usna kružno modelirana. Posuda je bila ukrašena plastičnim, ali nejednakim cik-cak urezima. Vis. ulomka iznosi 5,5 cm, šir. 8 cm (Tab. XXXIII, 106).

107. Dio posude sastavljen od 5 ulomaka, nađeni na ognjištu unutar temeljnih ostataka kasnoantičke građevine na zapadnoj strani nekropole. Ulomak je načinjen od svjetlosive gline, pomiješane s dosta pijeska i sitnim zrcima kvarcita, pripada gornjem dijelu posude ljevokasto izvijenog oboda s ravno rasječenim rubom. Vrat posude je bio kratak s kosim ubodima s obje strane oštro zasječenog rebra. Rađena je na lončarskom kolu. Gornja polovica trbuha

ukrašena je s dva paralelna niza gustih šesterostrukih valovnica koji se izmjenjuju s ukrasom trostruke valovite linije. Vis. najvećeg. dijela iznosi 16 cm, šir. 13 cm (Tab. XXXIV, 107).

Arhitektonski nalazi:

a) Srednjovjekovni kameni ulomci

Osim slučajnih nalaza kovinskih predmeta i keramičkih ulomaka na ovom lokalitetu pronađeno je i nekoliko fragmenata arhitektonskih predromaničkih dijelova, koji su pripadali unutrašnjem namještaju u starohrvatskoj crkvi, kao i nekoliko manjih i većih dijelova koji su pripadali kasnoantičkoj građevnoj fazi. Predromanički ulomci uglavnom su se nalazili na jugoistočnom zaravanku i pristranku platoa u nasipu među pomiješanim dosta debelim slojem obrušene malterne šute i kamenja. Broj pronađenih dekorativnih predromaničkih ulomaka je dosta skroman, pa nam nažalost, ne dopuštaju da bi u potpunosti mogli predočiti izgled crkvenog namještaja. No, oni nam u svakom slučaju potvrđuju pretpostavku da je na tom mjestu postojala crkva, koja je, tijekom vremena, do temelja porušena.

Teškoće su i u tome što su pronađeni kameni ulomci pretežno usitnjeni, tako da je nekim od njih teško odrediti kojim arhitektonskim dijelovima crkvenog namještaja pripadaju. Zbog toga se pri opisu pojedinih fragmenata nećemo moći pridržavati uobičajenog reda prema funkcionalnoj pripadnosti tih nalaza, nego ćemo poneke grupirati prema srodnosti izrade.

108. Ulomak kapitela, vapnenac. Nađen u kvadratu 6. Prema sačuvanom gornjem dijelu košare može se zaključiti da je kapitel bio četverokutnog oblika. Polja gornjeg dijela košare bila su ukrašena kukama od kojih neke s okruglom rupicom. Kuke razdvaja reljefna zavojnica u obliku osmice. Na srednjem sačuvanom dijelu košare kapitela djelomično su u nizu sačuvani gornji ostaci špicastih listova. Abakus mu je dosta debeo i profiliran. Ostatak kapitela je visok 16 cm, šir. 12,5 cm, debljina abakusa 3 cm (Tab. XXXV, 108).

109. Ulomak s ostatkom kuke i rubne letvice, vapnenac. Nađen u kvadratu 5. Na licu je rubna letva neravne površine i veća kuka s dijelom dvoprute nožice. Vis. mu iznosi 6,7 cm, šir. 8,5 cm, deb. 1,5 cm (Tab. XXXV, 109).

110. Ulomak s ostatkom dviju kuka, pripada gredi ili zabatu (?), vapnenac. Nađen je u kvadratu 5. Originalna površina sačuvala mu se samo na licu, gdje mu se nalazi jedna gotovo čitava kuka i dio zavojnice druge. Obje zavojnice u sredini imaju još i okruglu rupicu izradenu tehnikom svrdla. Kuke su položene slijeva na desno, po čemu se može zaključiti da je ulomak vjerojatno pripadao desnoj strani grede ili možda zabata. Vis. mu iznosi 6 cm, šir 8,5 deb. 4 cm, (Tab. XXXV, 110).

111. Ulomak grede, vapnenac. Slučajno pronađen u iskopanoj zemlji prilikom kopanja rova u svrhu vojne vježbe u kvadratu 6. Ulomak predstavlja početak desne strane grede, što se razabire po rebru, koje je ulazilo u žlijeb zabata. Na licu su dva polja. Na gornjem širem polju nalazi se šest velikih kuka, koje su položene slijeva nadesno s dosta izduženim nožicama. Kuke su u sredini providene s okruglom rupicom. Na donjem polju je natpis s dosta rastavljenim slovima *EDIFIC* (*avi?*, *avit?*, *ata?*). Ulomak je dug 45, šir. 20, deb. 11,5 cm (Tab. XXXV, 111).²⁵

112. Ulomak s ostatkom kuke, vapnenac. Nađen je u kvadratu 7. Pripada gredi ili zabatu? Originalna površina sačuvala mu se samo na licu, gdje mu se nalazi jedna kuka s djelićem nožice. U sredini je zavojnice okrugla rupica izradena tehnikom svrdla. Vis. mu iznosi 4 cm, šir. 6,5 cm, deb. 4,5 cm (Tab. XXXVI, 112).

113. Ulomak s ostatkom kuke i dijela trostruke vrpce, vapnenac. Pripada gredi ili zabatu (?). Nađen je u kvadratu 6. Originalna površina sačuvala mu se na licu i manjim dijelom na leđima. Iznad kuke, gdje je prelomljen, sačuva se ostatak letvice. Vis. mu iznosi 10 cm, šir. 12 cm, deb. 14 (Tab. XXXVI, 113).

114. Ulomak s ostatkom rozete i dijela troprute vrpce, vapnenac. Vjerojatno pripada pluteju ili pilastru (?). Nađen je u kvadratu 6. Originalna površina sačuvala mu se na licu, a i ono je kopanjem oštećeno. Na licu je ostatak dekorativnog motiva koji se sastoji od tri nejednaka dijela troprute vrpce koje čine virovitu rozetu. Središte rozete ima oblik izbočenog okruglog

dugmeta s rupicom na sredini. Vis. mu iznosi 9 cm, šir. 13,5 cm, deb. 12 cm (Tab. XXXVI, 114).

115. Ulomak s ostatkom tropleta i rubne letve, vapnenac. Nađen u kvadratu 7. Na licu su rubna letva, djelić gornjeg okvira i troprut u obliku kružnice. Vis. mu iznosi 11 cm, duž. 7,5 cm, deb. 3,2 cm (Tab. XXXVI, 115).

116. Ulomak kolone, vapnenac. Nađen je u kvadratu 6. Ulomak je pripadao koloni oktogonalnog oblika. Na licu je sačuvano pet nejednakih glatkih strana na kojima se opažaju tragovi obrade. Vis. ulomka iznosi 8,5 cm, šir. 11 cm (Tab. XXXVI, 116).

117. Oljuština kolone, vapnenac. Nađen kod groba 13. Oljuština vjerojatno pripada donjem dijelu kolone, što se razabire po dvostruko kružnom profiliranom pojasu. Vis. mu je 4 cm, šir. 7,8 cm (Tab. XXXVI, 117).

118. Dio kolone, vapnenac. Nađen u kvadratu 7. Na jednom kraju su joj preostala tri profilirana prstena. Dosta rustično je rađena. Duž. joj iznosi 45,5 cm, promjer 18 cm (Tab. XXXVII, 118).

119. Dio oltarne menze (?), sastavljen od dva prelomljena dijela, manji dio joj nedostaje, bijeli vapnenac. Nađen kao dio pokriva groba 106. Na donjem dijelu je kvadratično udubljenje koje je vjerojatno naljegalno na trupac (nosač). Na gornjoj strani po sredini uklesan je križ čije se kaste na završetku raščavaju u obliku slova V. Menza (?) je vrlo rustično rađena, tako da se stječe dojam da je nedovršen rad klesara. Nije isključena mogućnost da bi mogla pripadati i prethrvatskom vremenu (Tab. XXXVII, 119).

120. Odlomak s profilacijom, vapnenac. Nađen u kvadratu 6 u blizini groba 42. Odlomak je trokutastog oblika, obraden s tri strane, vjerojatno je pripadao impostu (?). Na prednjoj i stražnjoj strani pri dnu ima profiliranu odskočnu letvu, dok je preostala površina poput gornje vanjske kosine, potpuno glatka. Duž. ostatka iznosi 19 cm, vis. 12 cm, deb. 19,5 cm (Tab. XXXVII, 120).

121. Ulomak žrvnja, domaća krečina. Zaobljena je oblika, veći dio mu nedostaje. Promjer ostatka mu iznosi 24 cm, šir. 18 cm, deb. 7,5 cm.

b) Antički kameni ulomci

122. Odlomak s profilacijom, vapnenac. Nađen kod groba 20. Na prednjoj strani su tri stepenasta glatka polja nejednakih širina. Na najužem polju, kao nastavak, sačuvan je djelić s tri okomito postavljena profilirana pruta. Duž. mu iznosi 10 cm, vis. 9 cm, šir. 5 cm (Tab. XXXVIII, 122).

123. Odlomak s profilacijom, bijeli vapnenac. Nađen u kvadratu 43. Odlomak je sa svih strana otučen osim na licu koje čini profilirana letva s dijelom ravne površine. Duž. mu iznosi 13 cm, vis. 8,5 cm, šir. 4,5 cm (Tab. XXXVIII, 123).

124. Odlomak s profilacijom, bijeli vapnenac. Nađen u kvadratu 7 u blizini groba 38. Na prednjoj strani sačuvana je letva s dijelom ravne površine. Duž. mu iznosi 12,5 cm, vis. 6,8 cm, šir. 3,5 cm (Tab. XXXVIII, 124).

125. Oljuština oktogonalnog akroterija (?), bijeli vapnenac. Nađen u kvadratu 6 kod groba 41. Ulomak je s tri strane otučen, ostatak je jajolikog oblika, čija je površina ukrašena s četiri rustična uzdužna glatka polja. Na jednom kraju (užem) sačuvana je čest ravne površine s ostatkom okrugle rupe. Vis. ostatka iznosi 20 cm, šir. 11 cm (Tab. XXXVIII, 125).

126. Dio praga ili prozorskog okvira (?), bijeli vapnenac. Nađen u kvadratu 18. Na užoj je bočnoj strani ostatak ukrasa koji sačinjava vrč (kantaros?) sa stiliziranom palminom grančicom. Vis. mu iznosi 40 cm, šir. 39 cm, deb. 10 cm (Tab. XXXVIII, 126).

127. Odlomak nepoznate pripadnosti, šupljikavi bijeli vapnenac. Nađen u kvadratu 6 u blizini groba 37. Ukrašan na ulomku je podijeljen u dva polja. Na gornjem dijelu je rebrasto zaobljenje, a na donjoj su ostaci vrhova triju zaobljenih glatkih listova, nejednako sačuvanih. Duž. mu iznosi 20 cm, vis. 12 cm (Tab. XXXVIII, 127).

c) *Kameni nalazi neutvrđene funkcije*

128. Ploča od lapora. Nadena nad grobom 71 (služila kao pokriv groba). Nepravilno ovalnog je oblika. Površina joj je na jednoj strani ukrašena ugraviranim raznovrsnim ali veoma rustičnim ornamentima (grafitima); meandera, kvadratičnih polja, cik-cak crtica i nepravilnih krivulja i linija. Među tim gravirama ističe se stilizirani ljudski lik s raširenim rukama (stav odoracije). Figura u lijevoj ruci drži nekakav kvadratični predmet, a desna je šaka s raširenim prstima. Ornamenti su načinjeni tehnikom urezivanja nekim oštrim predmetom. Duž. joj iznosi 211 cm, šir. 70 cm, deb. 4,5 cm (Tab. XXXIX, 127).

129. Kvadratični kamen od lapora. Naden u kvadratu 30. Na prednjoj ravnoj strani po sredini mu je ugravirana »trilja«, a pri jednom kraju, koji je na uglovima oštećen, urezana su dva nejednaka kvadratna polja razdijeljena u četiri jednaka dijela. Graviranje je izvedeno tehnikom urezivanja oštrim predmetom. Dim. 45 x 38 cm (Tab. XXXIX, 128).

*
* * *

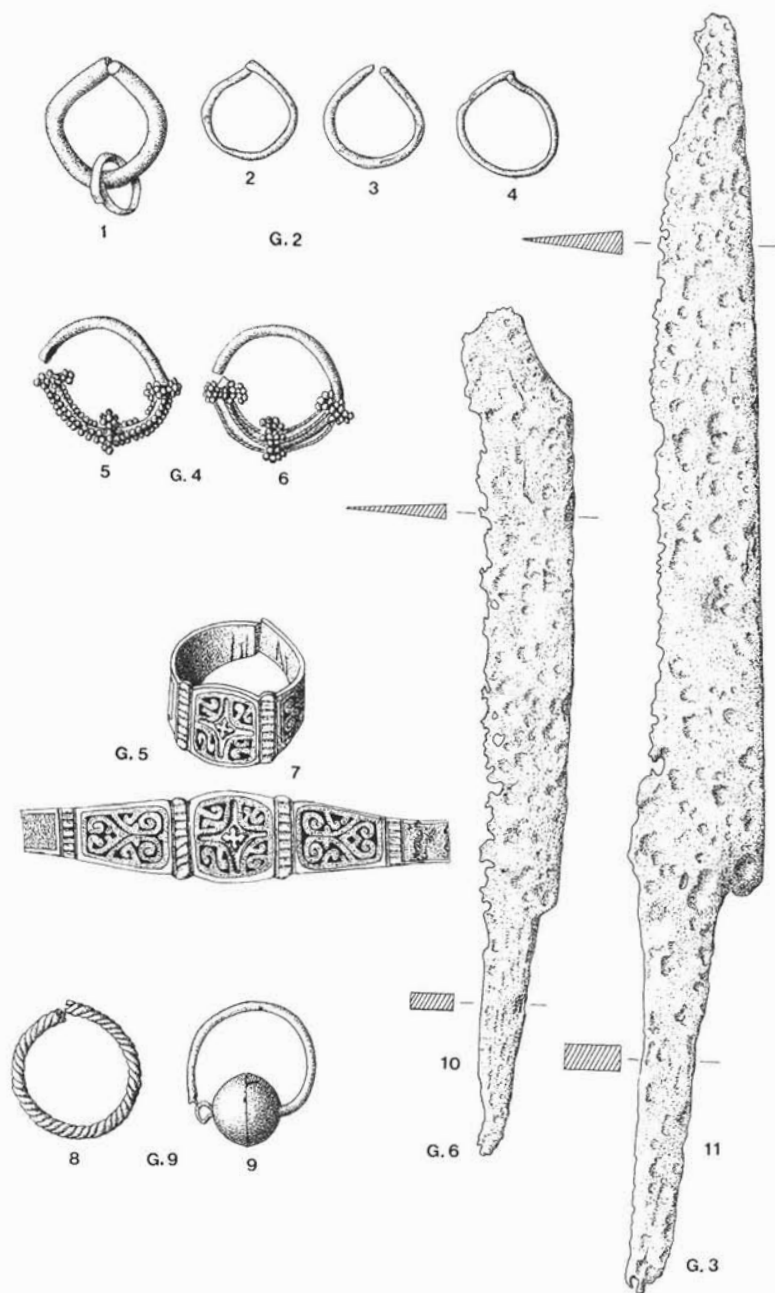
Prema iznesenim podacima u kataloškom prikazu otkrivenih grobova na nekropoli Spas kod Knina, pronađene arheološke građe u tim grobovima, te one pronađene izvan grobova, mogu se izdvojiti pojedina zapažanja koja će ili potvrditi ili dijelom samo izmijeniti i upotpuniti dosadašnja znanstvena saznanja o nosiocima te kulturne baštine, koja, uz vrlo rijetke pisane dokumente, pomaže da što bolje osvijetlimo društveno i političko uređenje, način života, gospodarstveno stanje, te stupanj civilizacije u ranom srednjem vijeku.

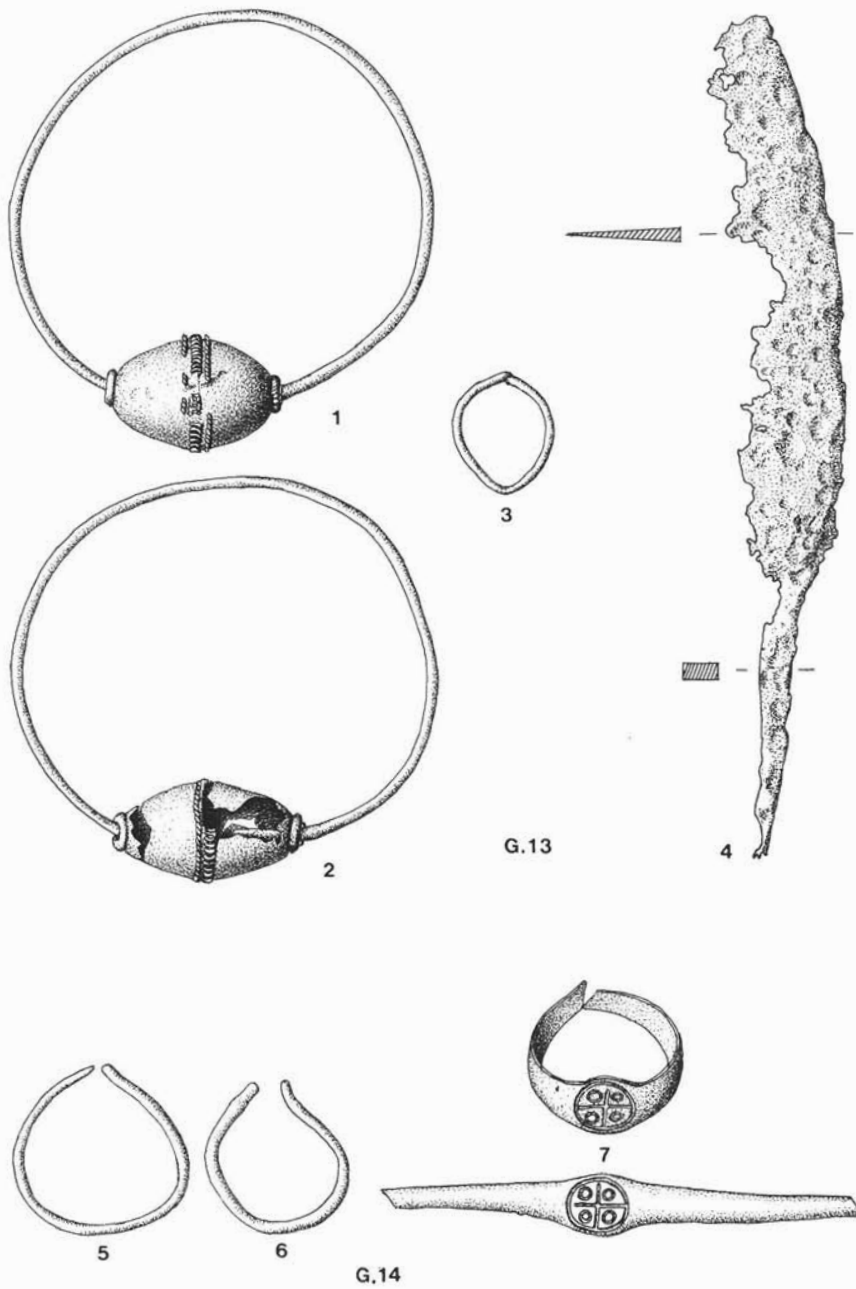
OPĆA KARAKTERISTIKA GROBLJA

Dubina grobova. Na starohrvatskoj nekropoli na Spasu grobovi su se pretežno nalazili među škrapama žive stijene ili na samoj stijeni, dosta plitko. Dubina im se uglavnom kretala od 40 do 70 cm, a relativna dubina samih grobova, koja je više-manje ovisila o veličini obloženog materijala, obično se kretala od 20 do 40 cm. Ovdje iznosimo samo sumarne podatke o dubini u kojoj su se najčešće otkrivali grobovi iz razloga što smatramo da ta zatečena dubina ne odgovara onom prvotnom neposrednom stanju, tj. u momentu nakon nastanka pojedinih grobova. Držimo posve vjerovjajnim da je njihova dubina osim međusobnih mogućih manjih razlika, morala ipak biti veća. Njihova plitkoća, po svemu sudeći, najvjerojatnije je, s obzirom na smještaj nekropole, uzrokovala erozija tla, pospješena jakim vjetrovima koji su na ovoj uzvisini naročito jako izraženi, a ne valja zanemariti i činjenicu da su pojedini grobovi bili nalegli i na preostatke obrušene arhitekture, pa i nisu mogli biti u većoj dubini.

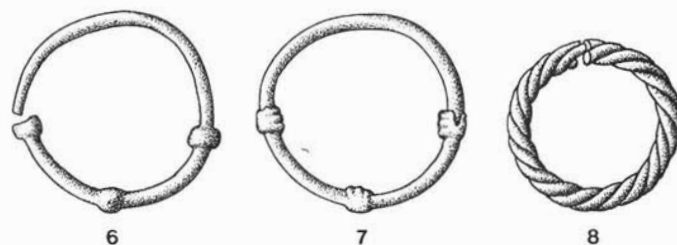
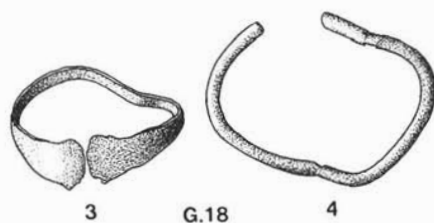
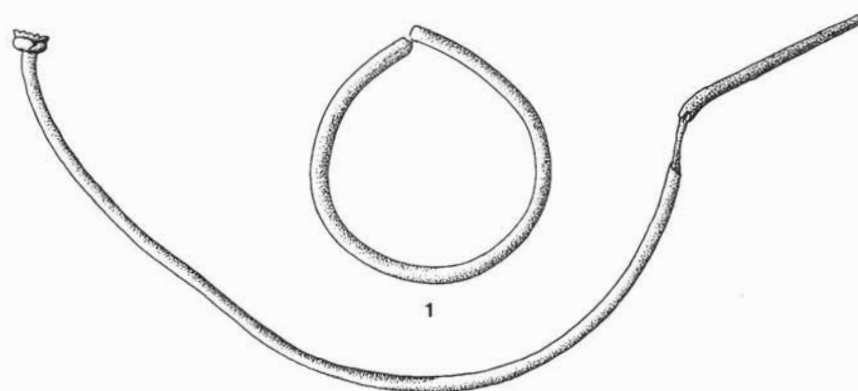
Orijentacija grobova. Zbog izrazito nepogodne konfiguracije i strukture, a dijelom i zbog spomenutih temeljnih ostataka zidova iz prethrvatskog vremena, nekropola na Spasu ne pokazuje značajke groblja na redove, niti izrazitiji red ukapanja, kako je to kod većine istraženih ranosrednjovjekovnih nekropola na području Dalmacije bio slučaj.²⁶ Bacimo li pogled na plan rasprostranjenosti grobova na Spasu (vidi plan groblja) zapaziti ćemo da se i ovdje, kao što je to bio slučaj i ra istraženom groblju na Begovači u Biljanima Donjim kod Zadra, pa i u nekim drugim nekropolama,²⁷ osim poremećenosti u redovima grobova, pojedini grobovi međusobno devastiraju (sl. 12, 13) zadiranjem jednih u druge (grob 29, 30, 60, 67, 70, 73, 79, 148, 192, 193, 196, 197, 199, 200 i 206), a poneki se s jedne strane prislanjaju uz temeljne

Tab. I.

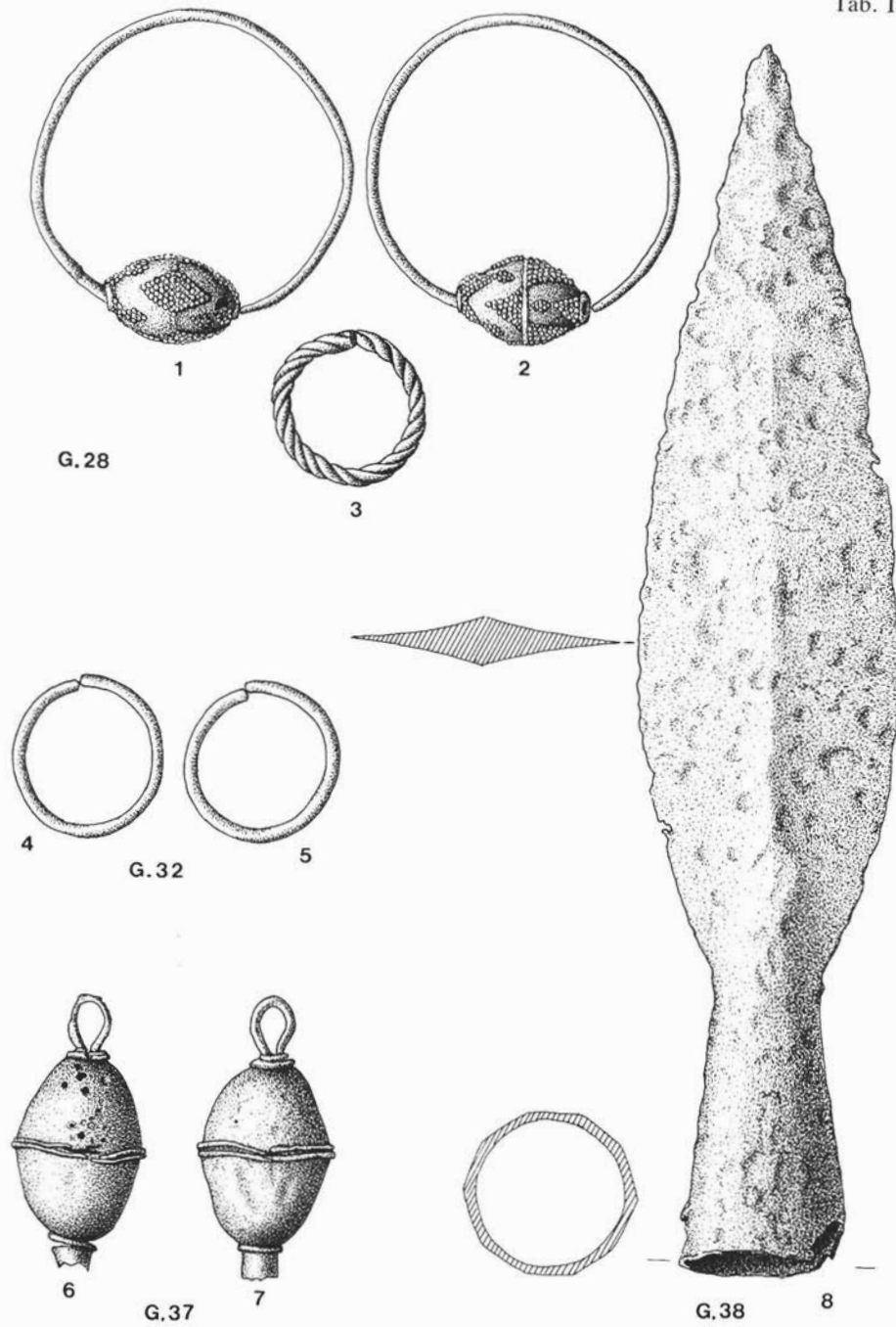

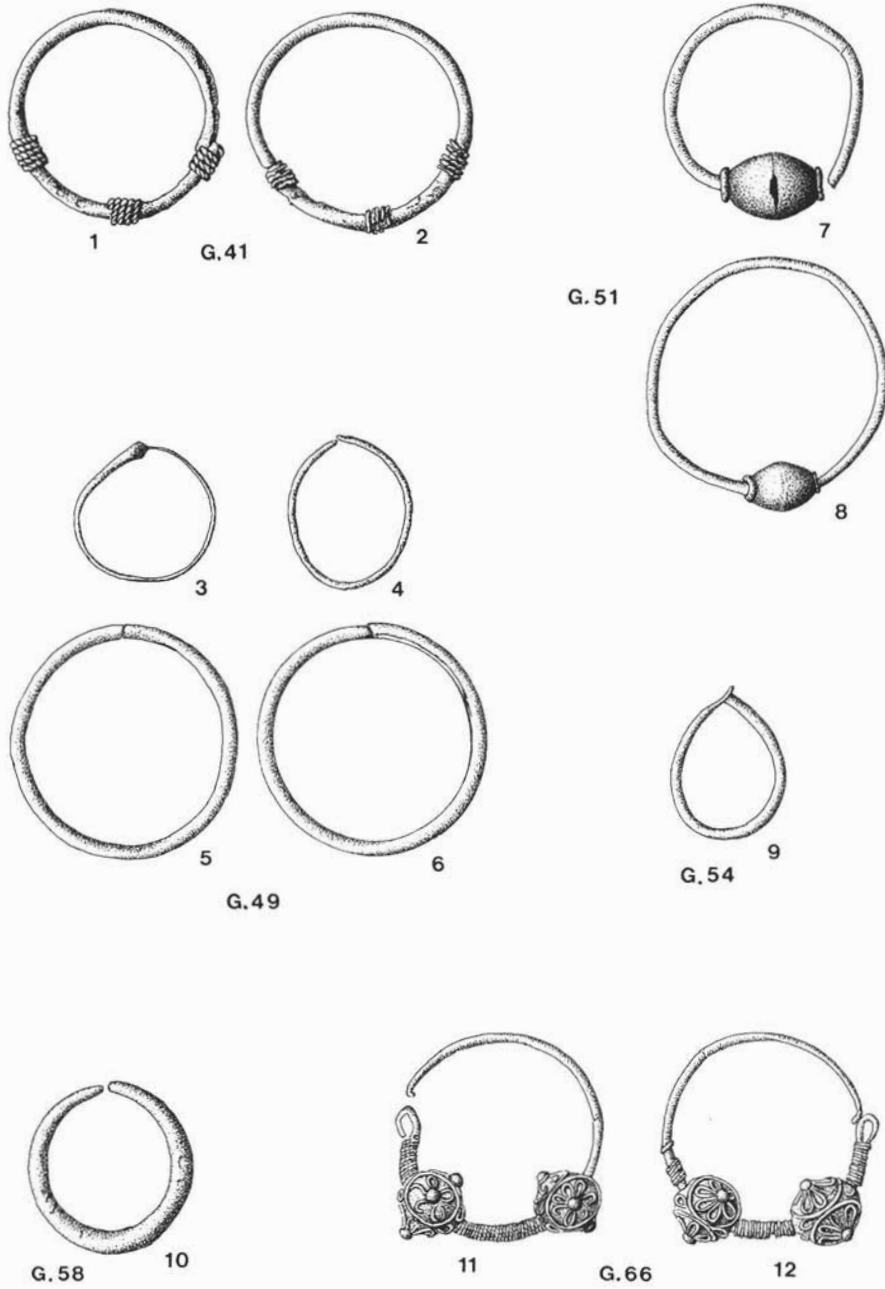

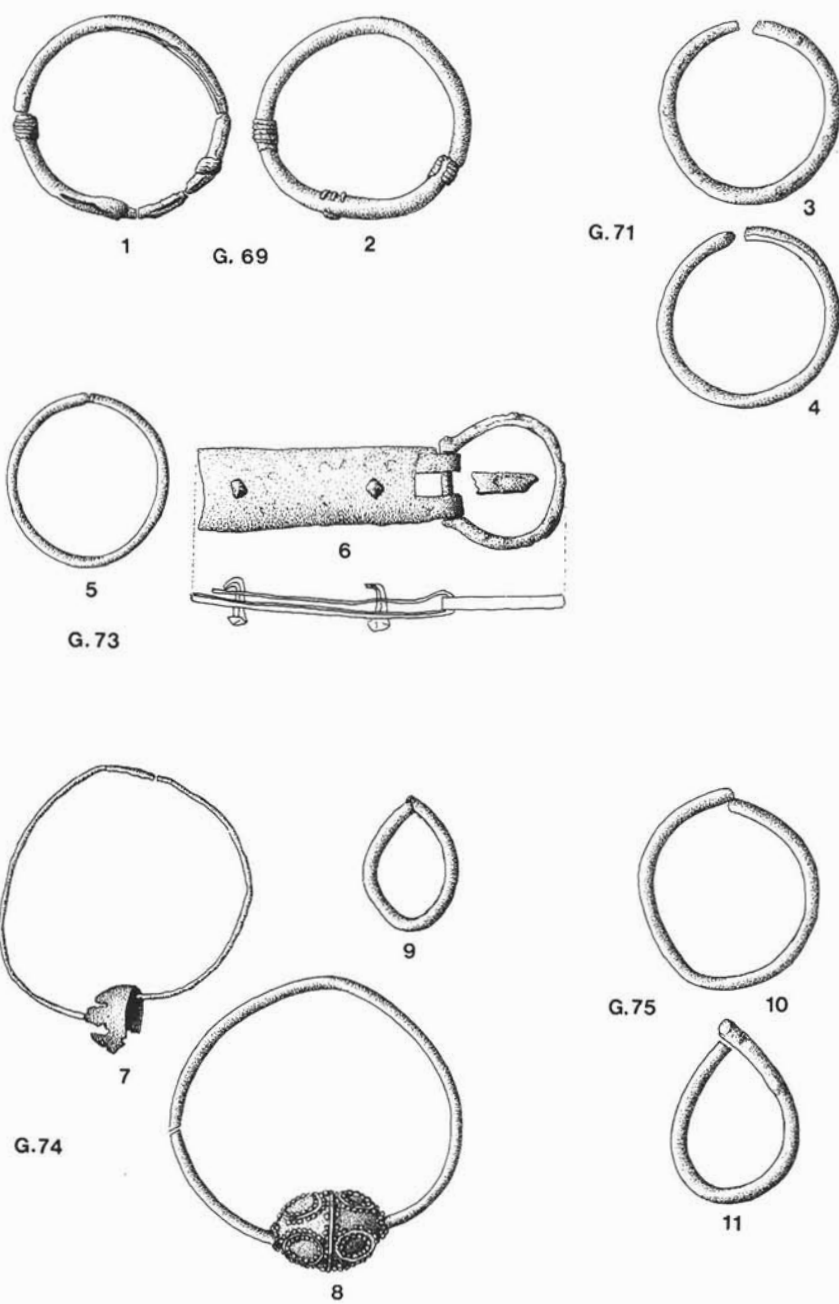
Tab. IV.

Tab. V.

Tab. VI.

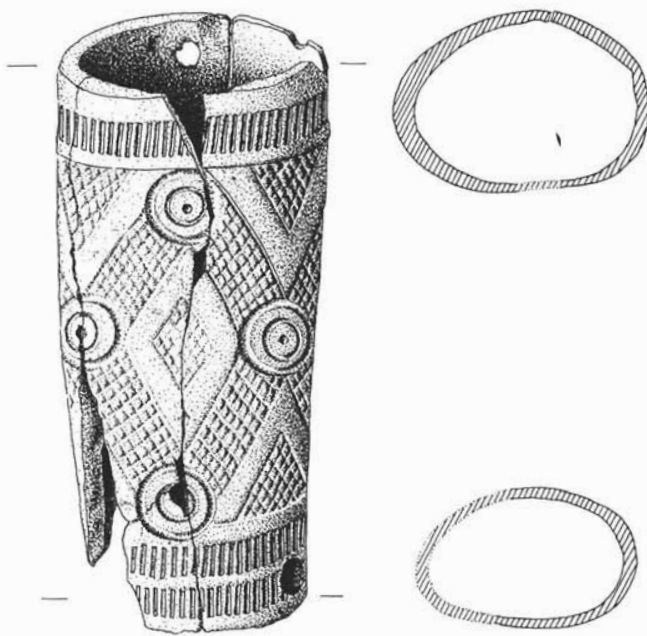

1

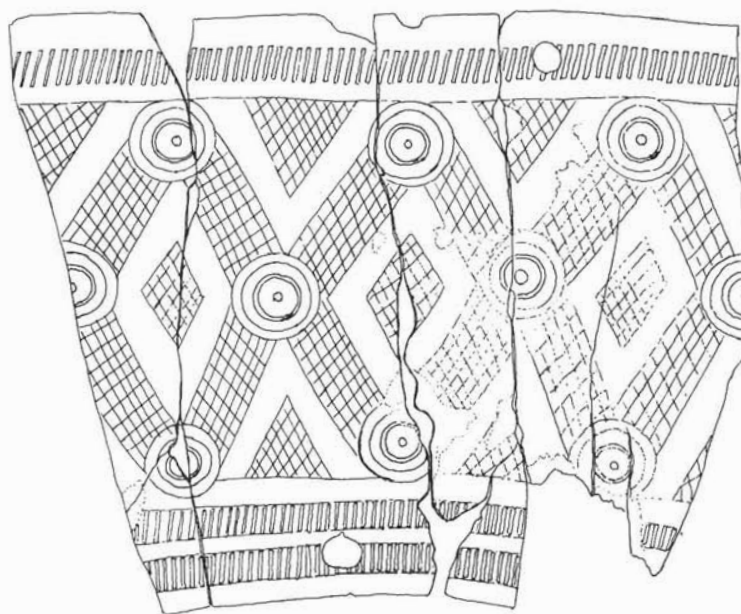
2

G.79

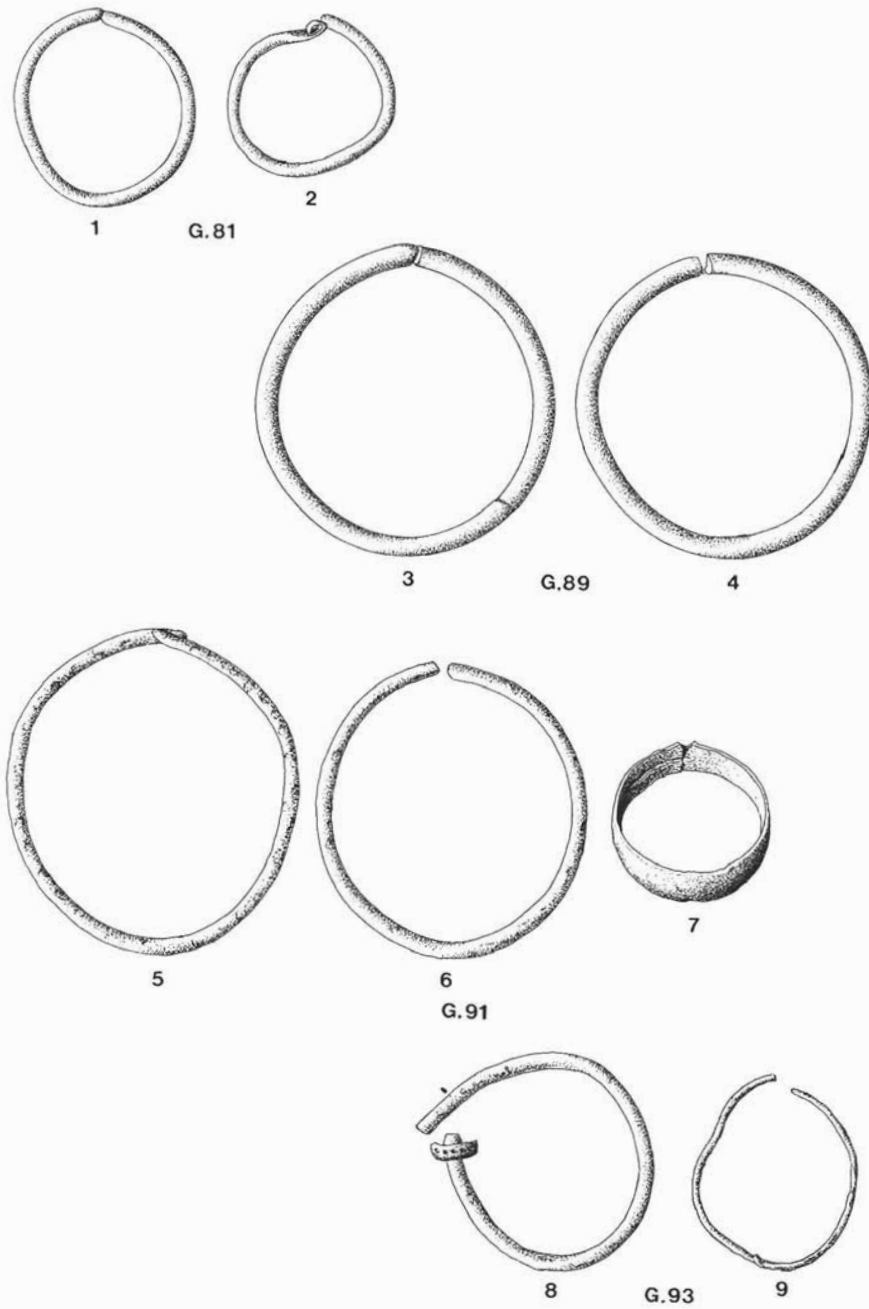

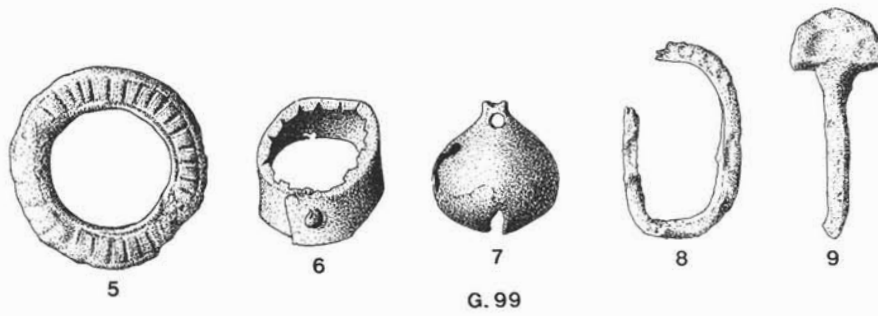
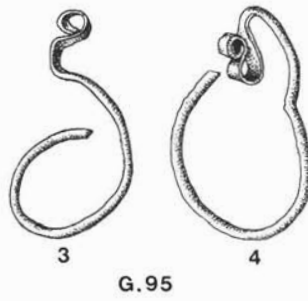
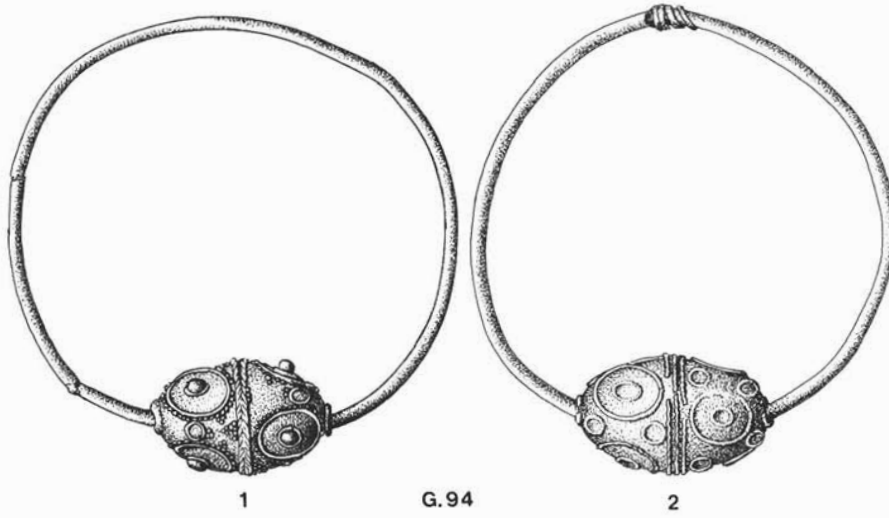
G.79

1

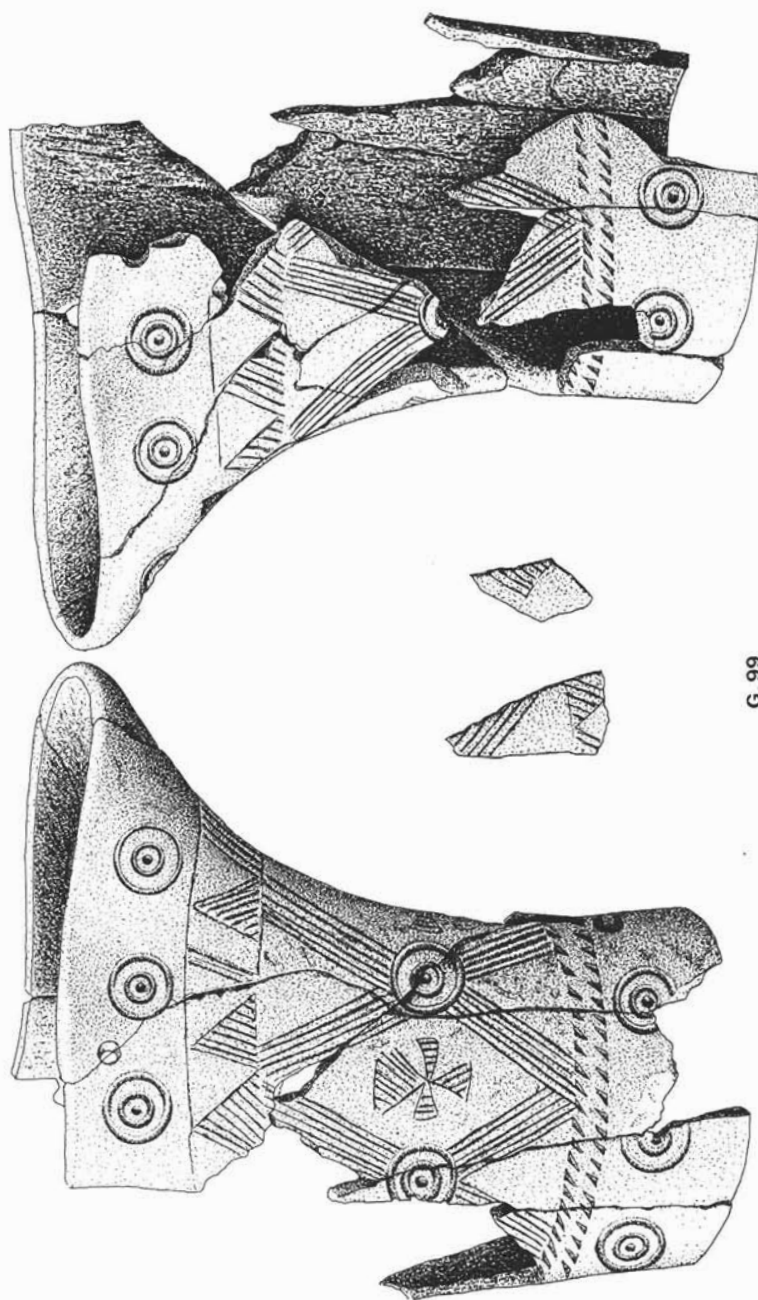

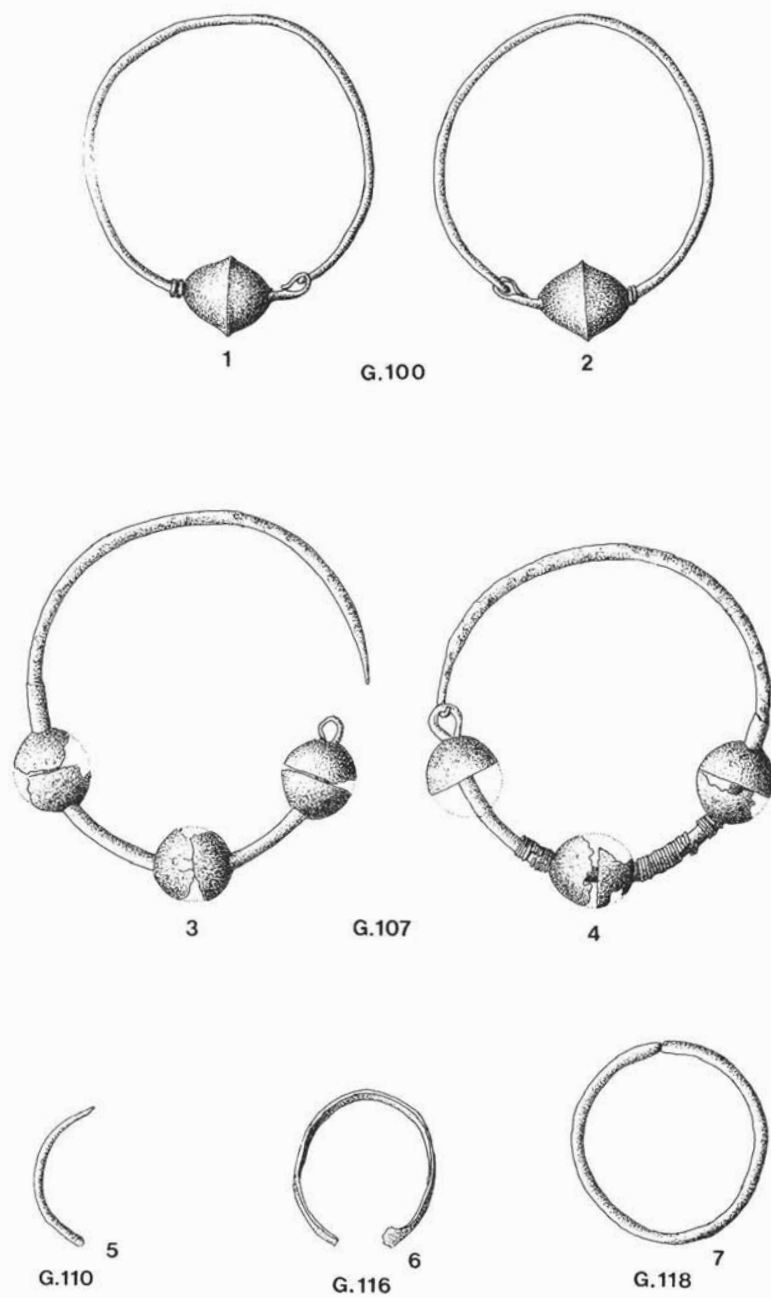

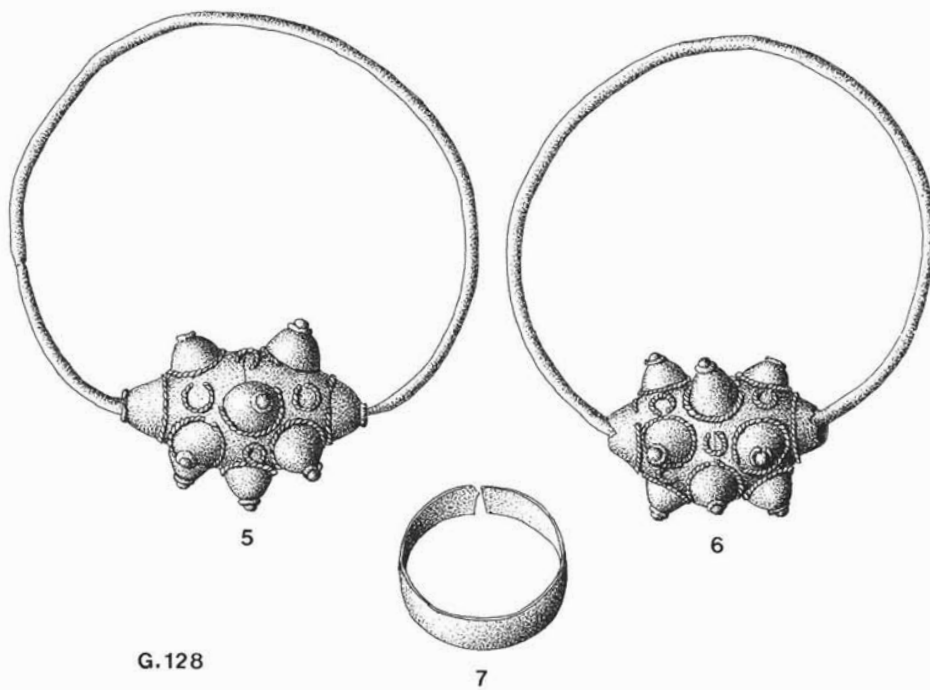
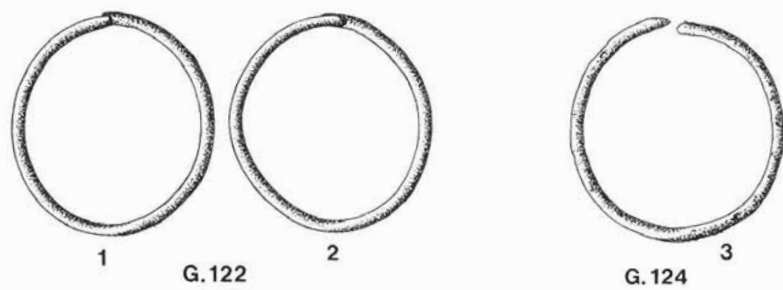

Tab. XI.

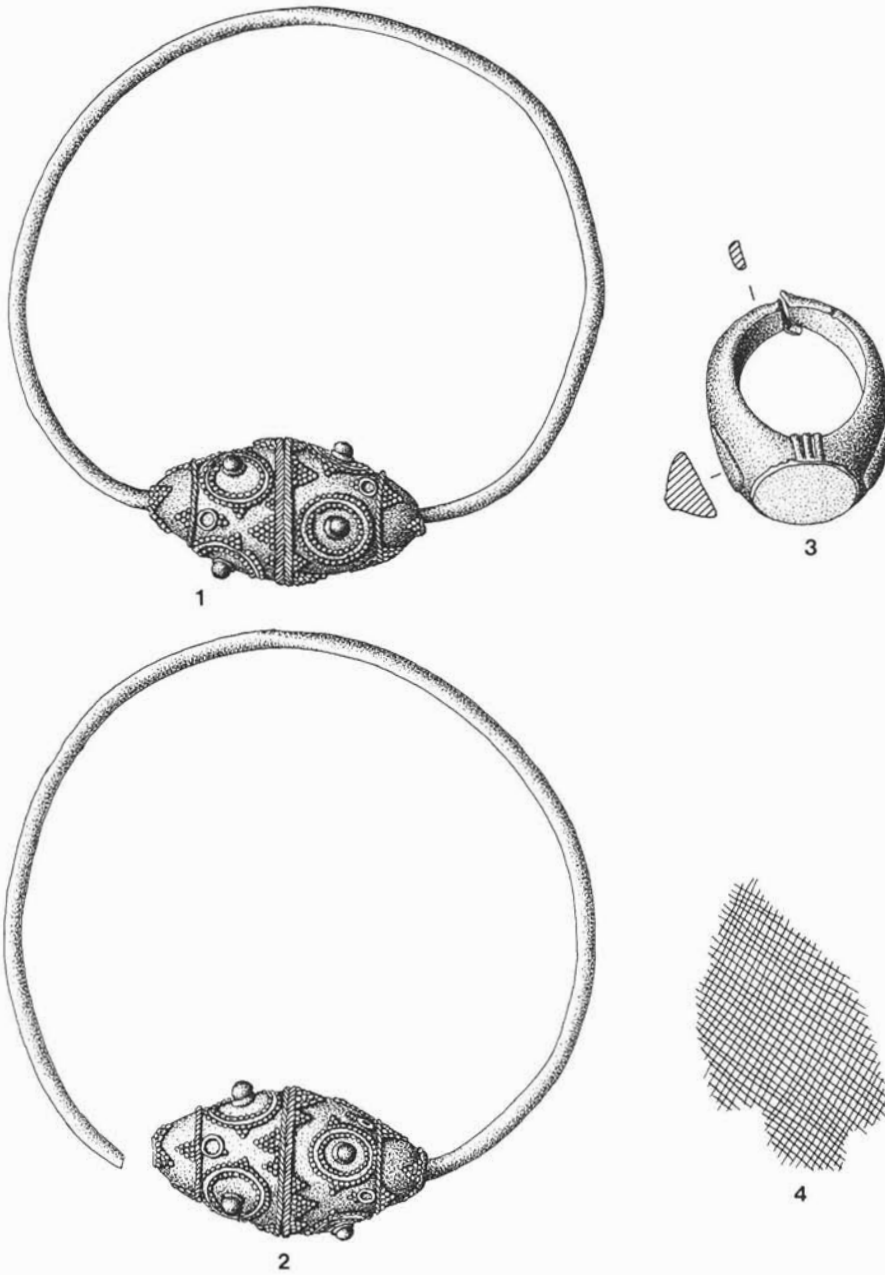

G.130

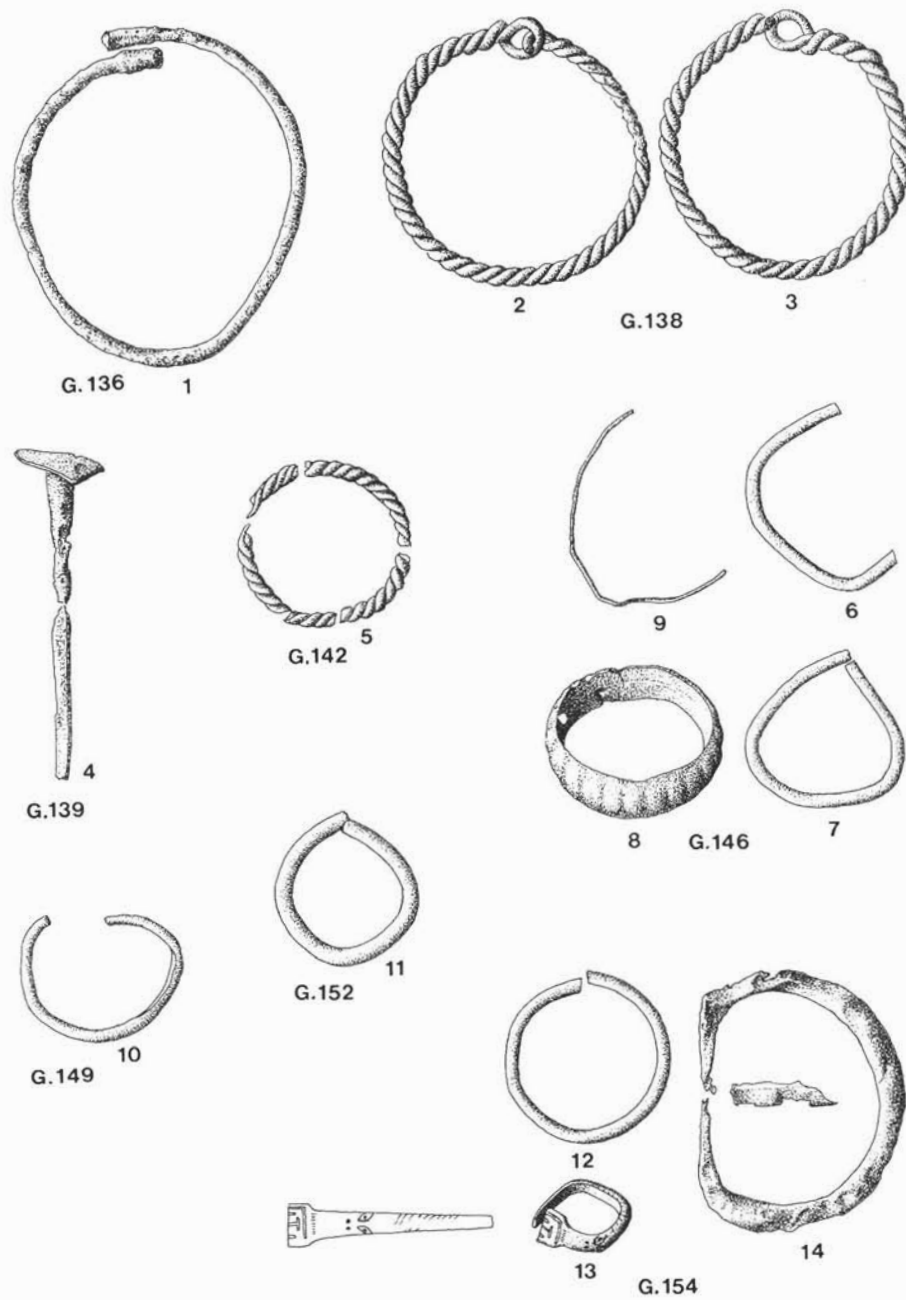

G.133

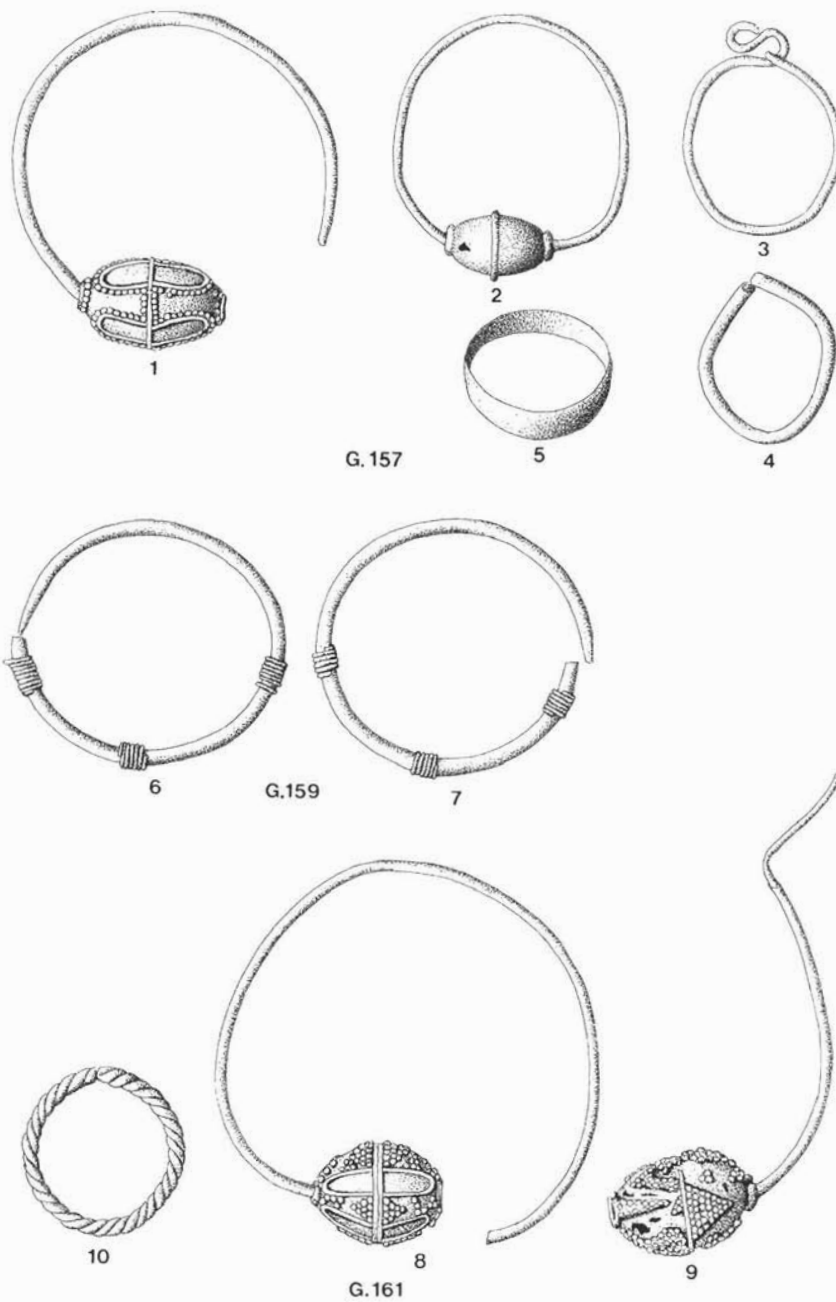

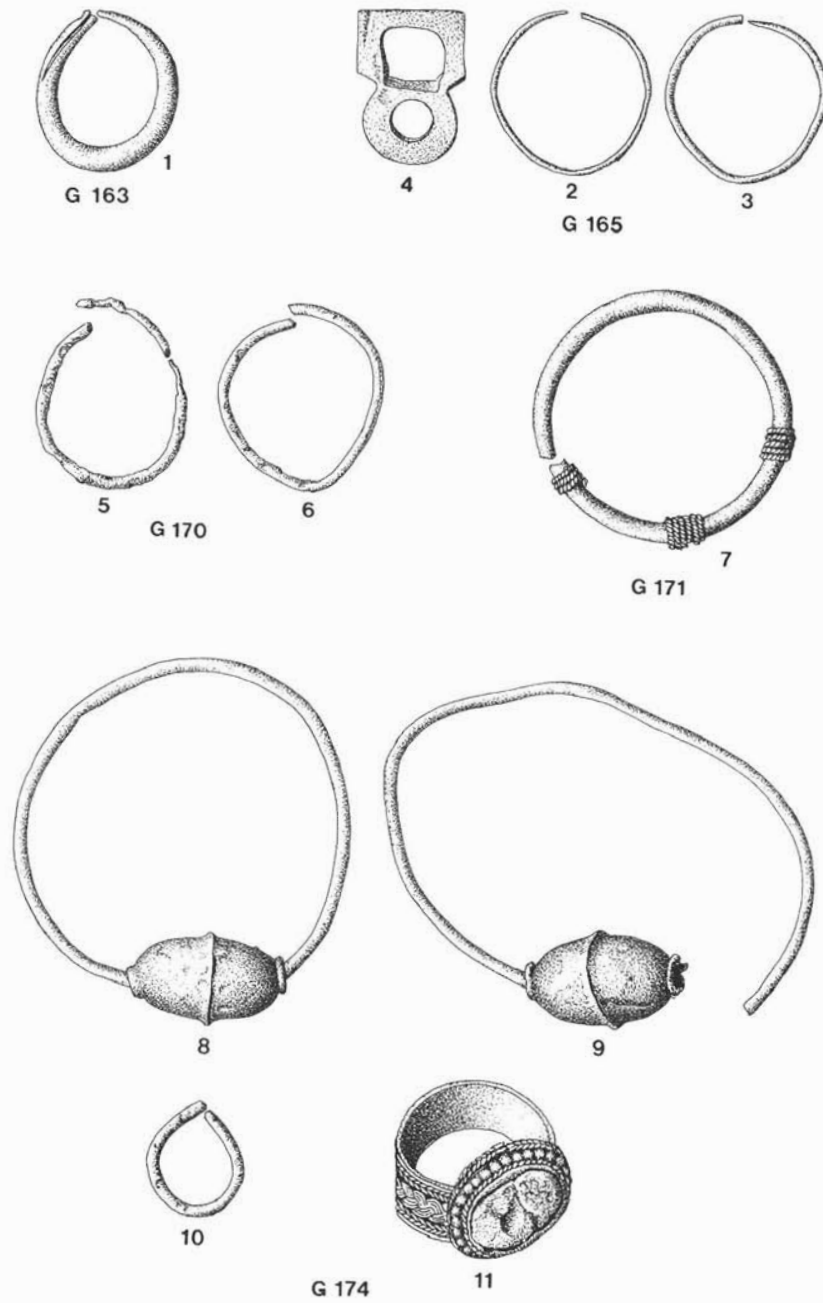

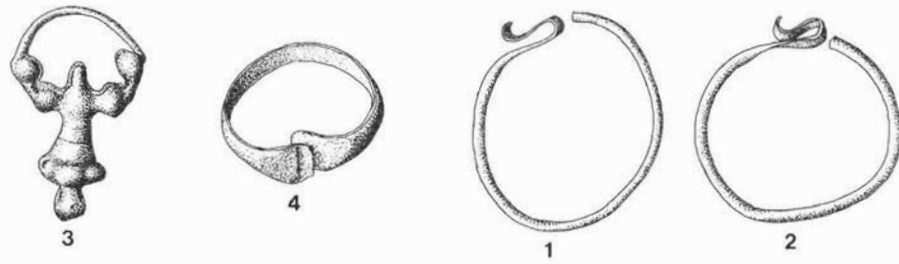
G. 135

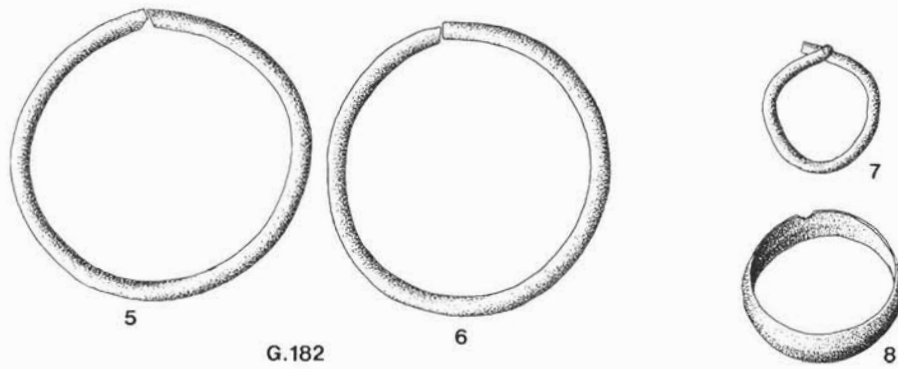
Tab. XVII.

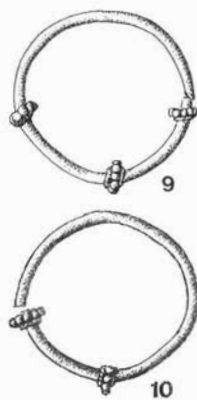

G.176

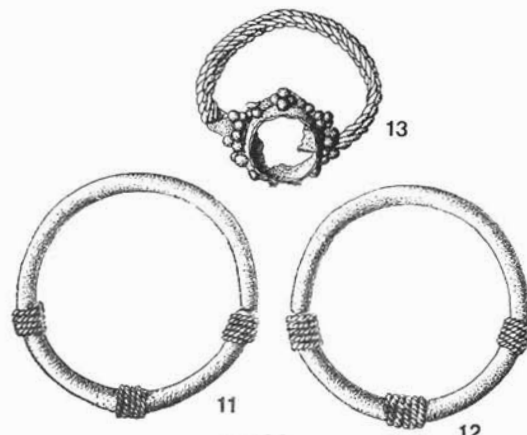

G.182

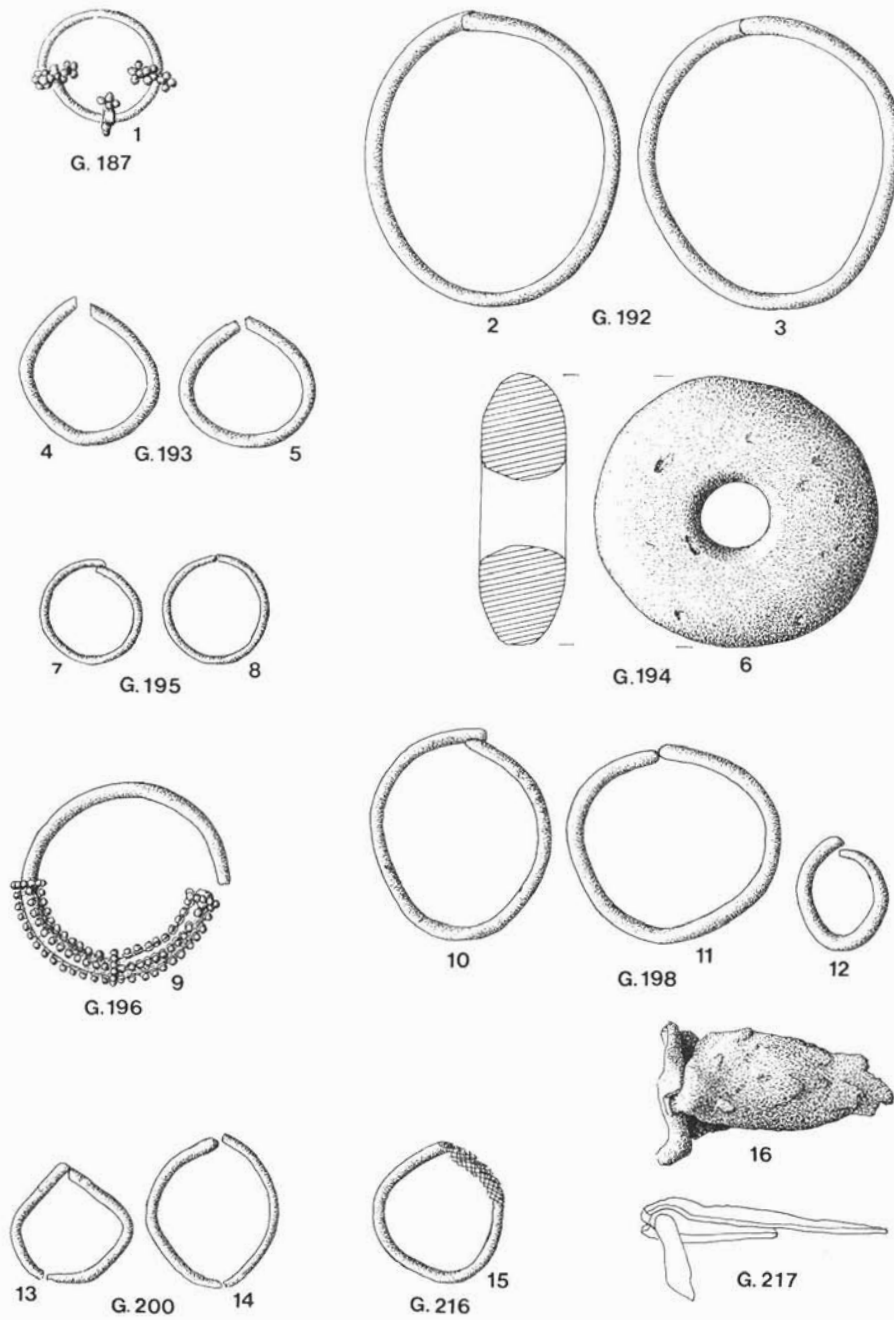
G.183

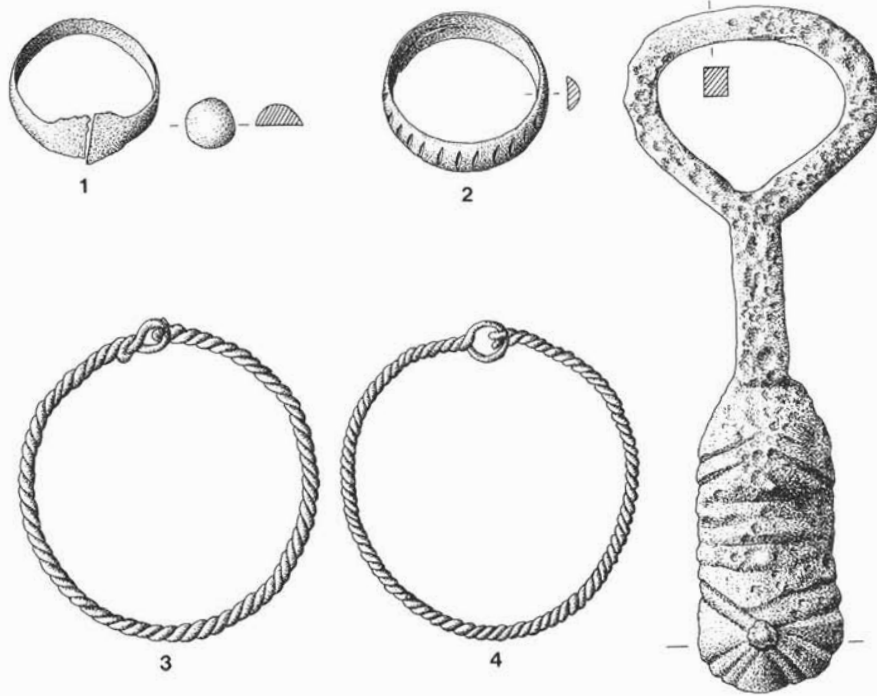
G.185

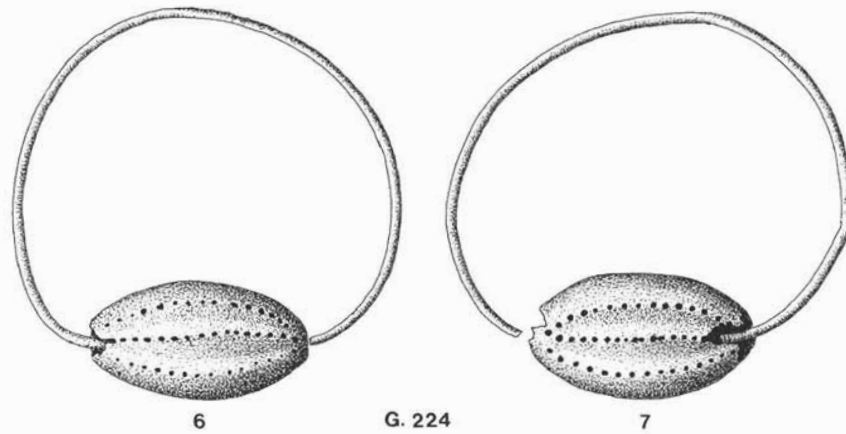
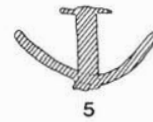
G.186

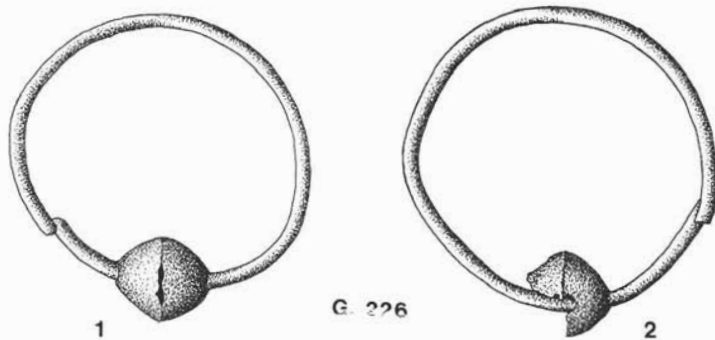

G. 221

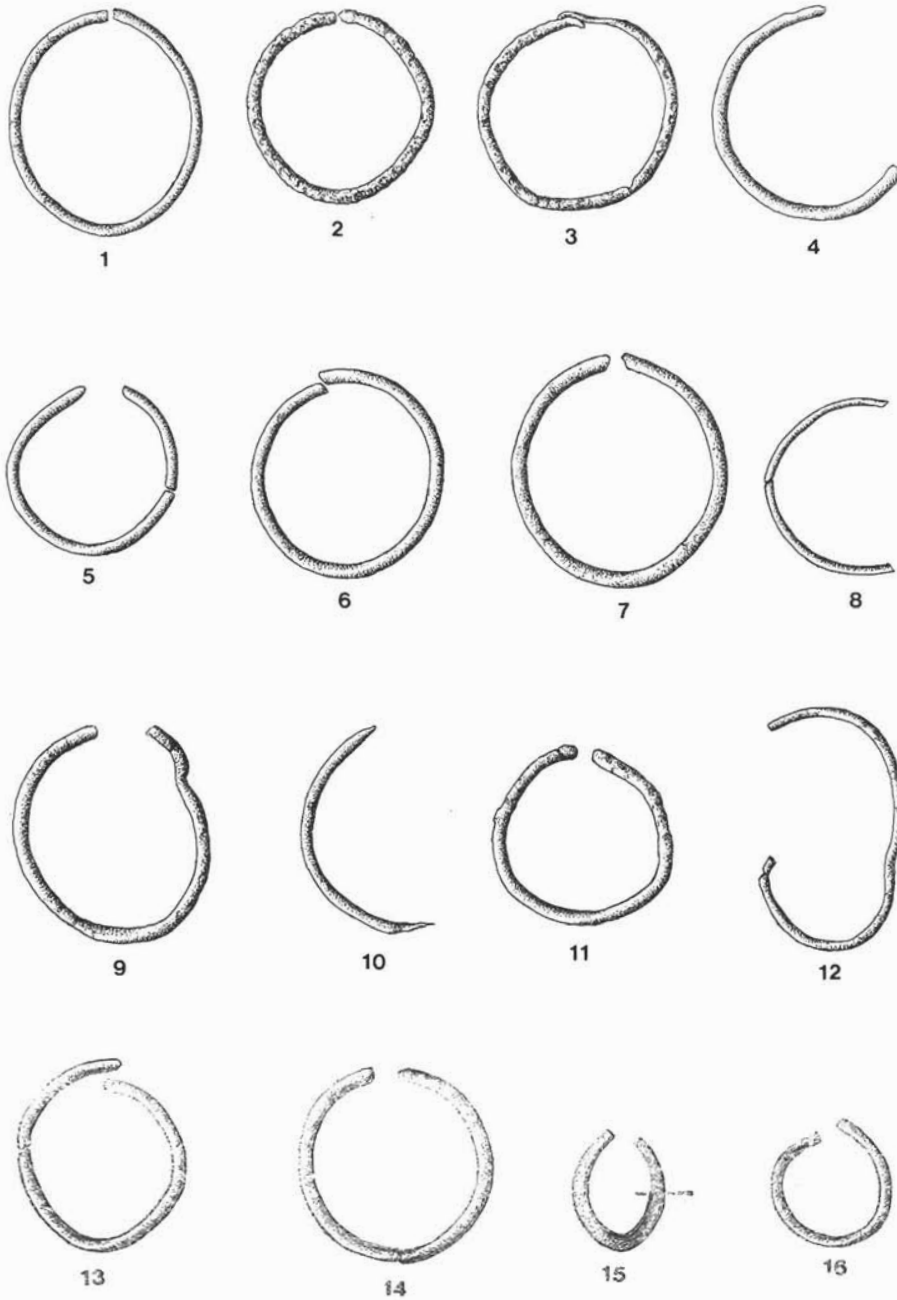

G. 224

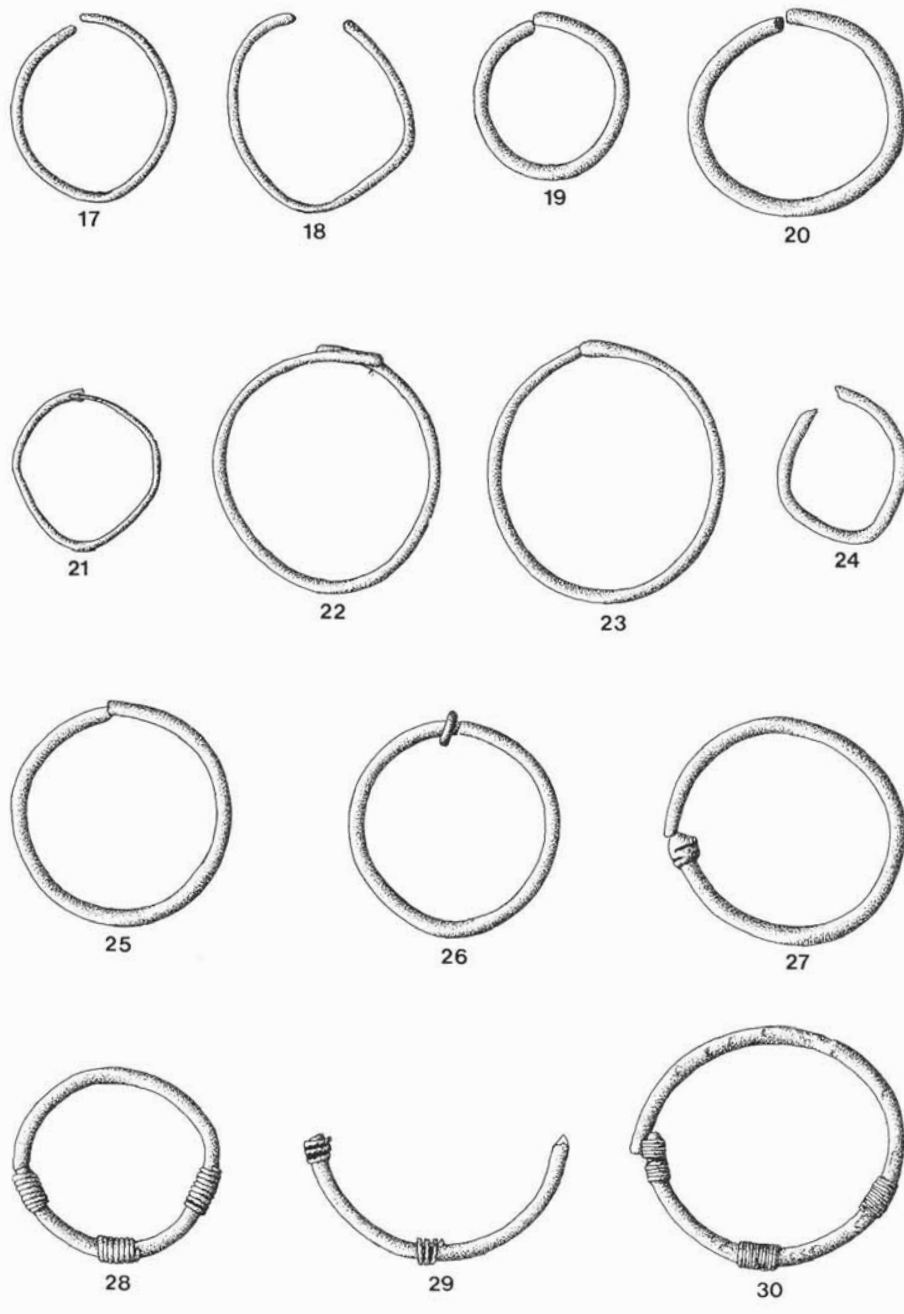
Tab. XXII.

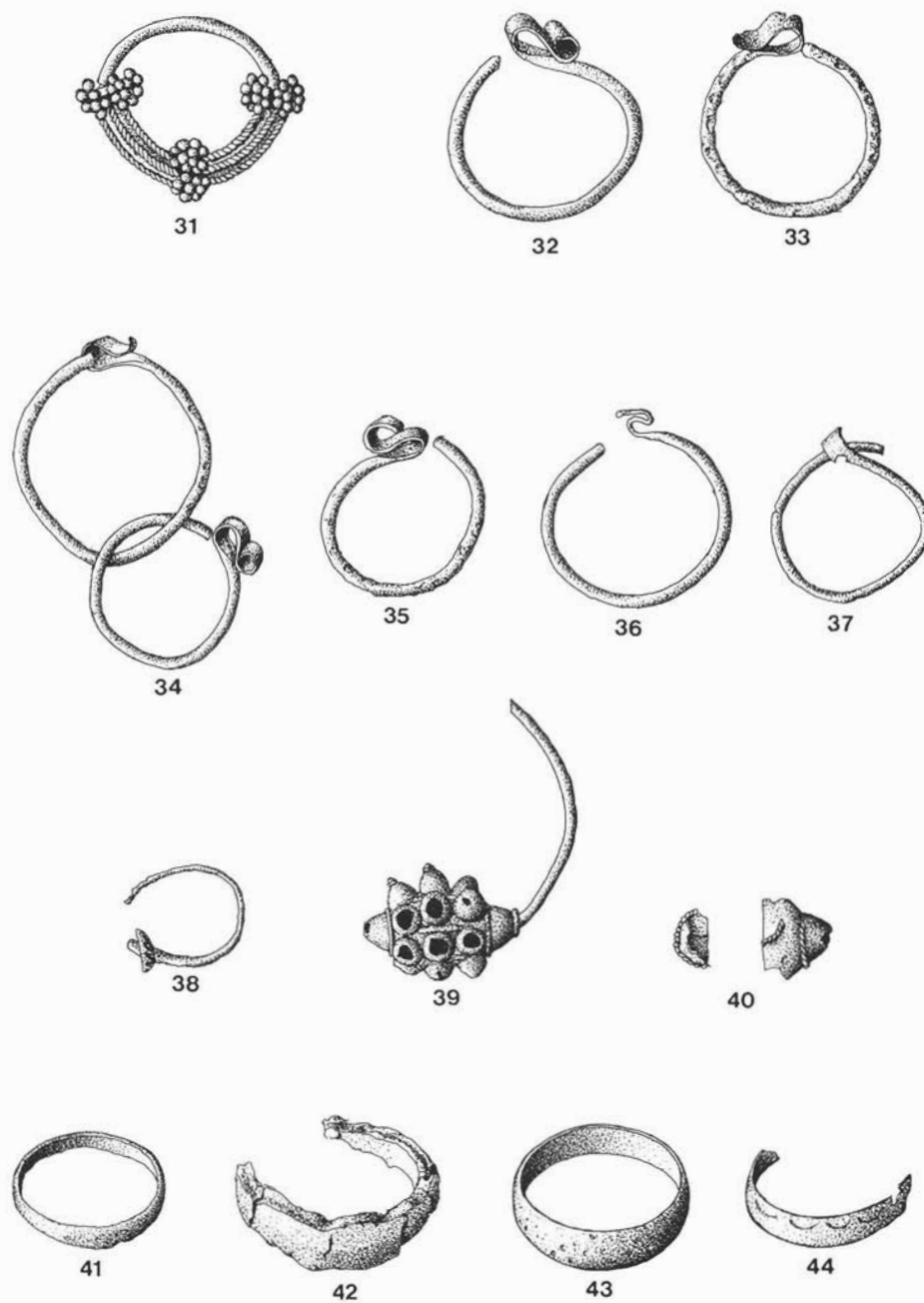

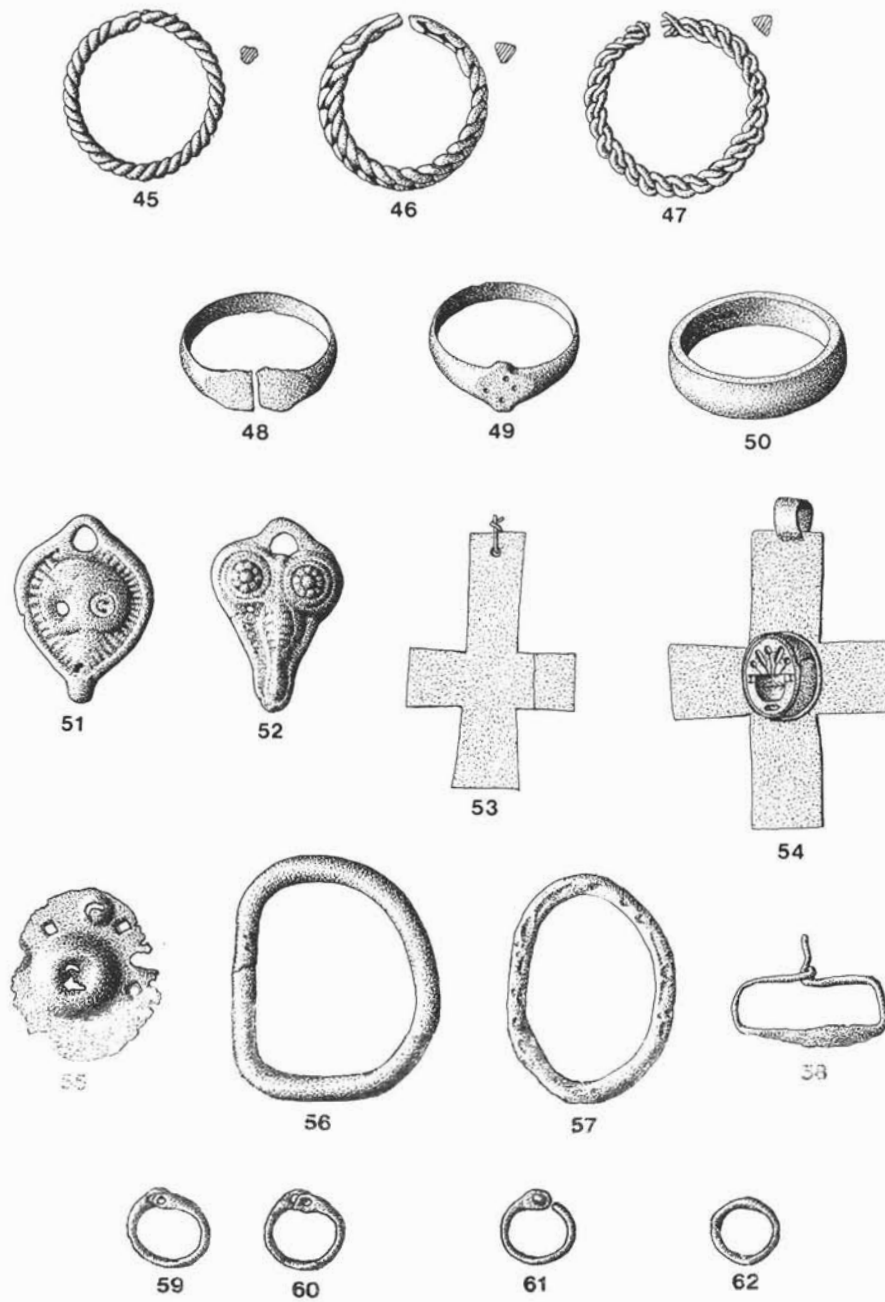
Tab. XXIII.

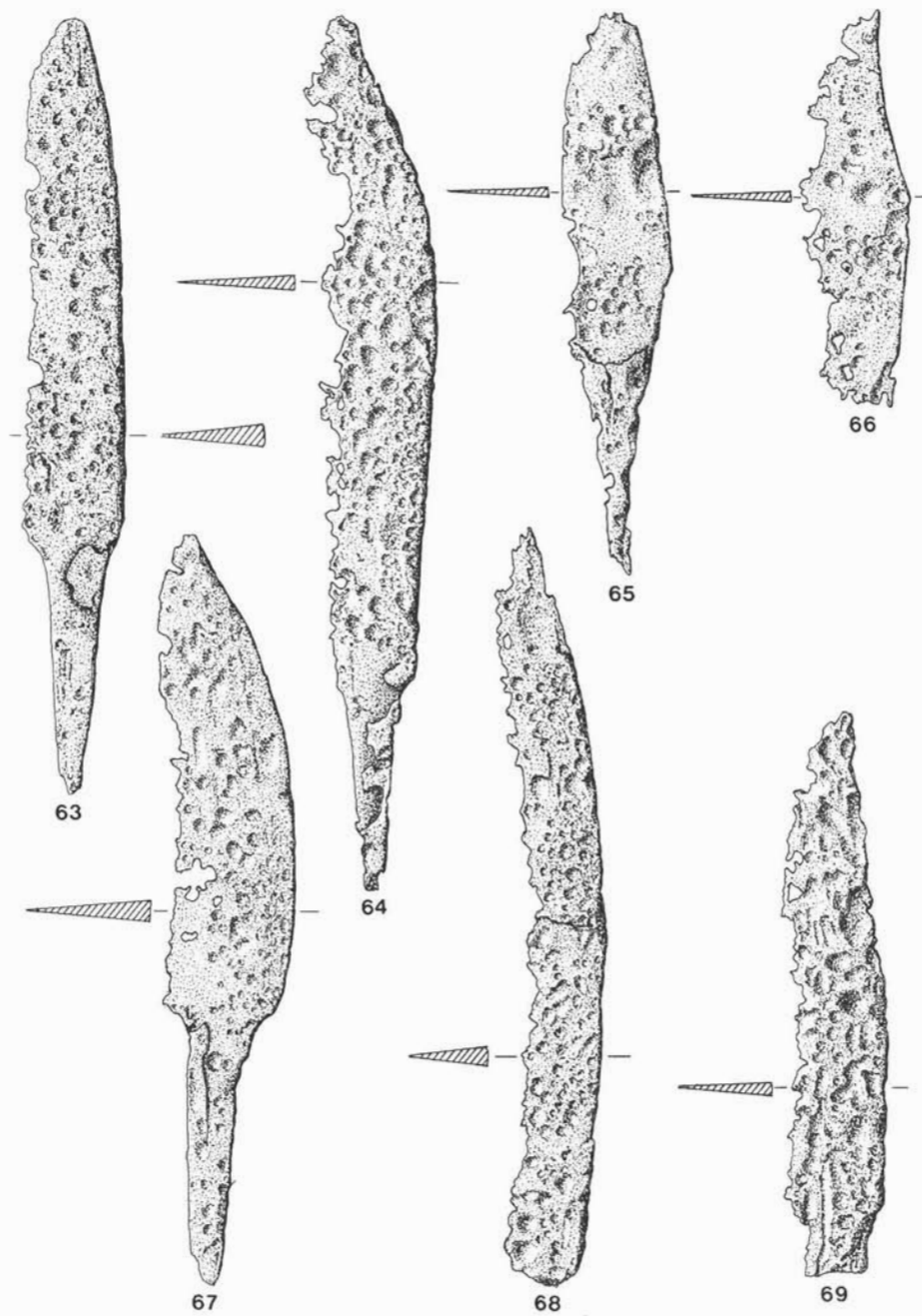
Tab. XXIV.

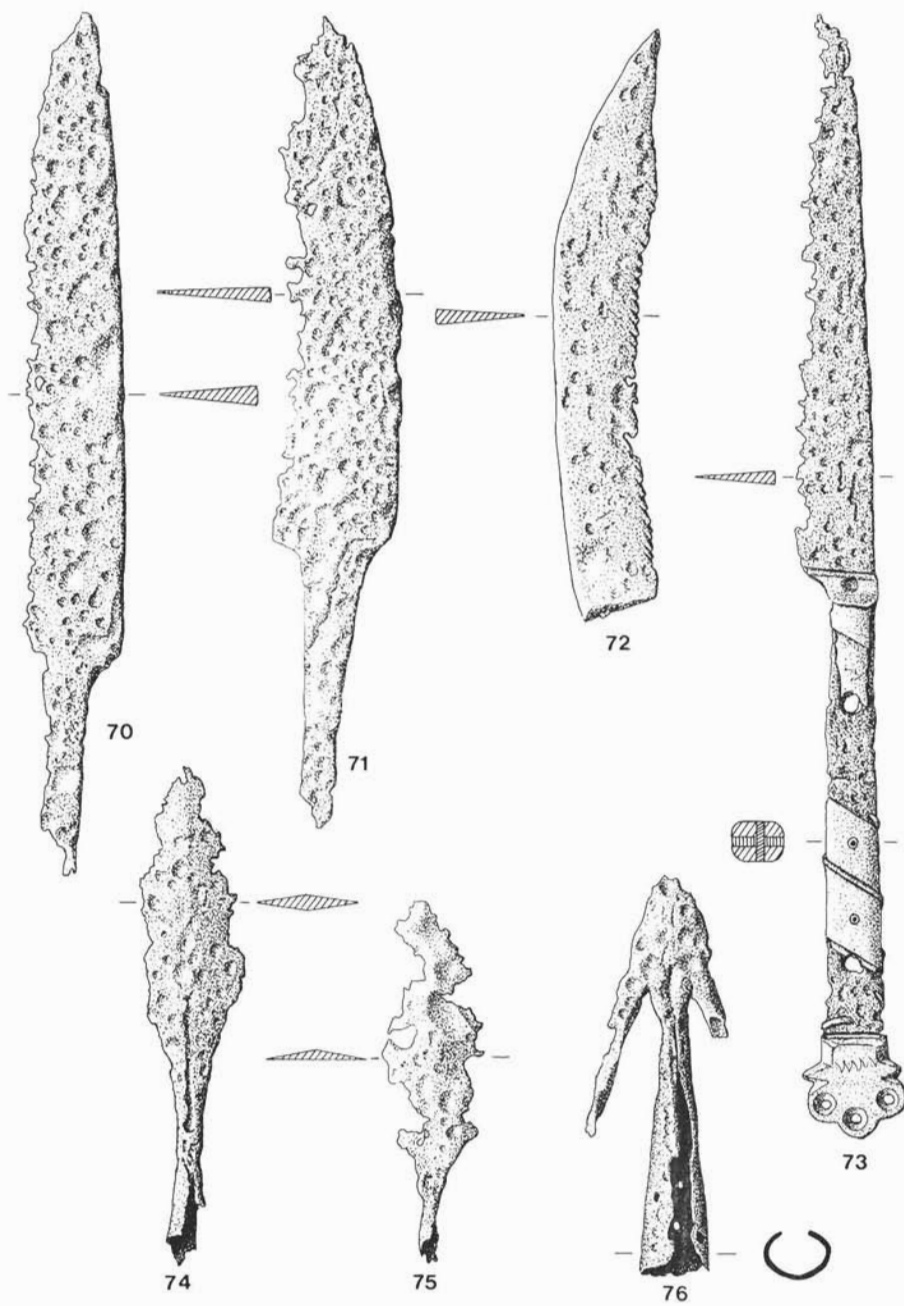

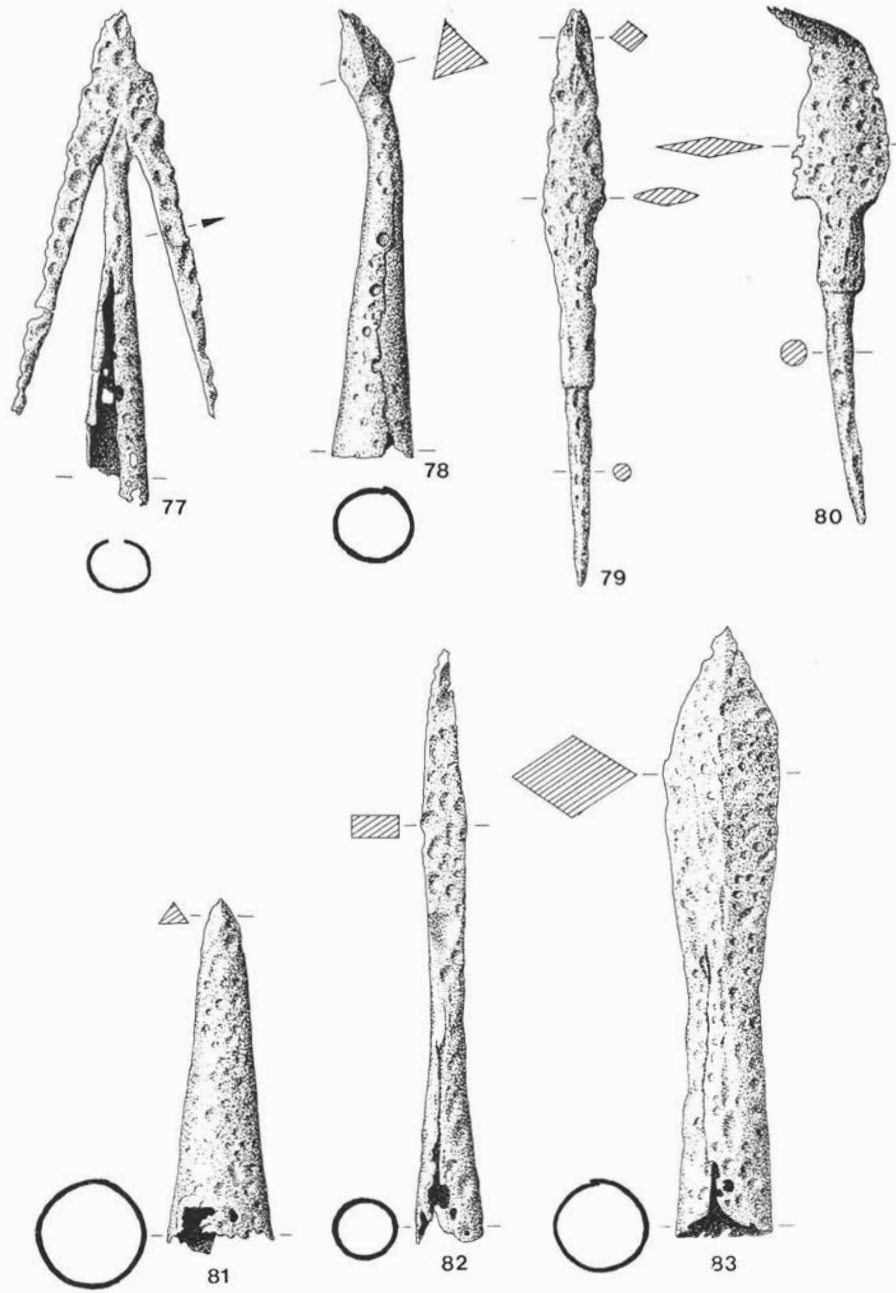

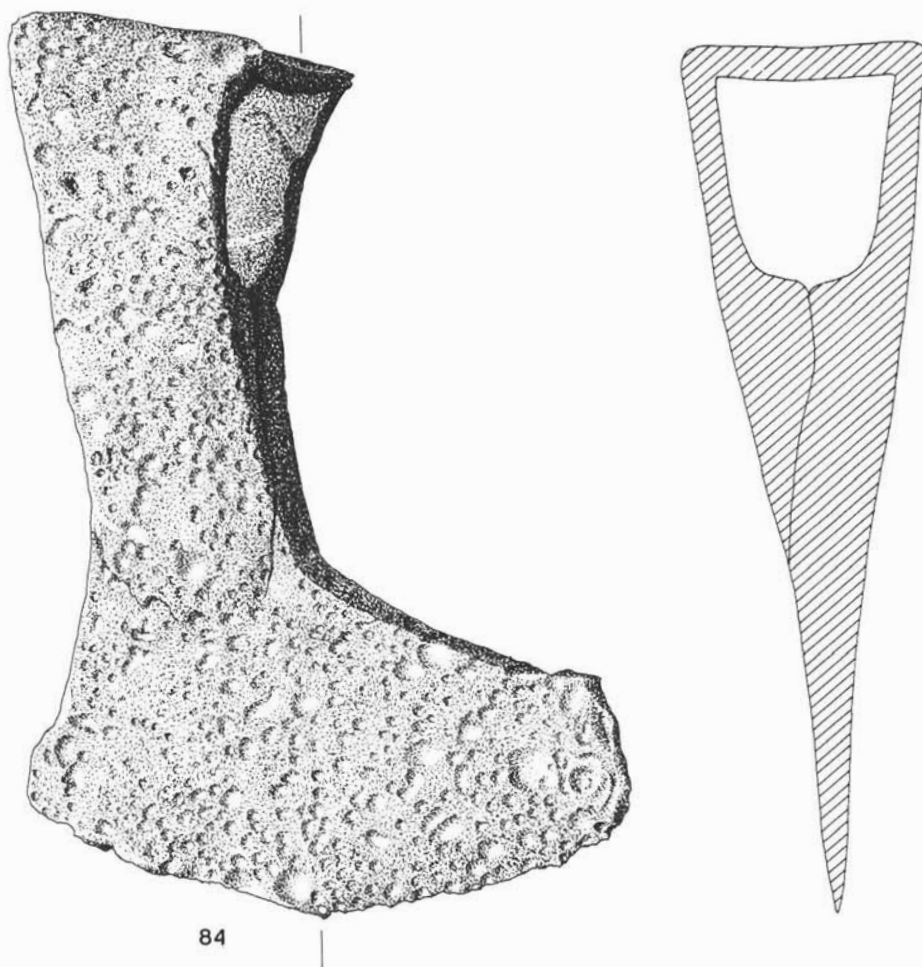

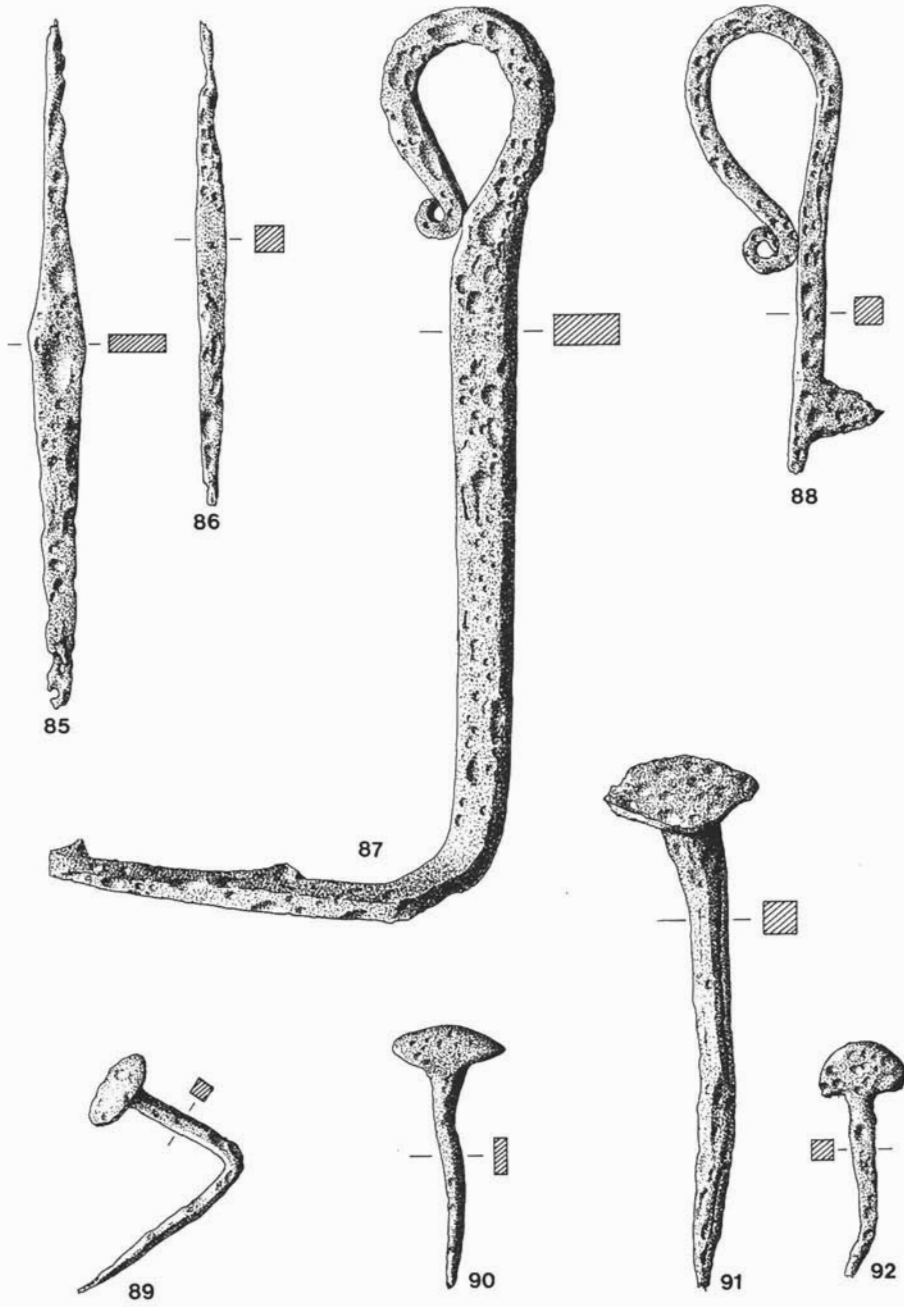
Tab. XXVIII.

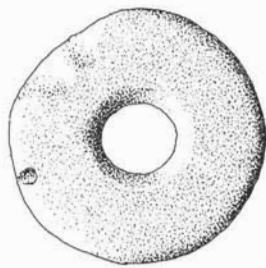

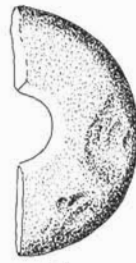
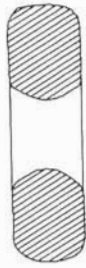
Tab. XXXI.

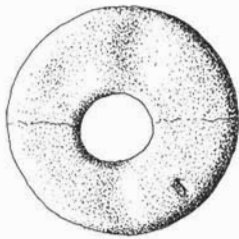
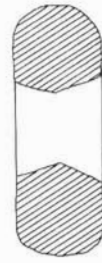
Tab. XXXII.

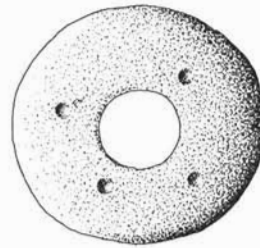
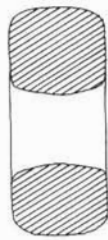
93

94

95

96

97

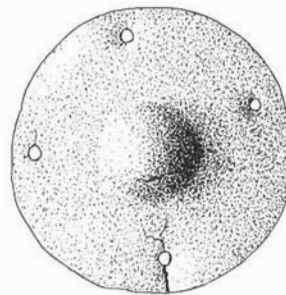
98

99

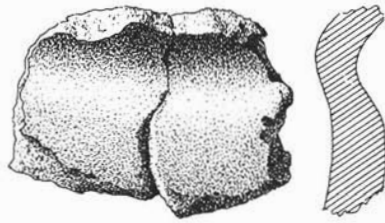

100

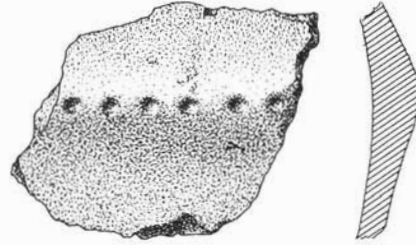

101

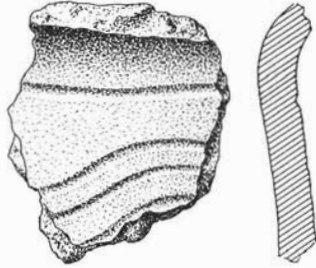

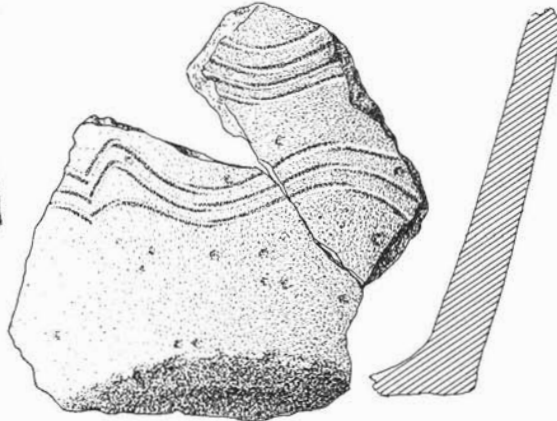
102

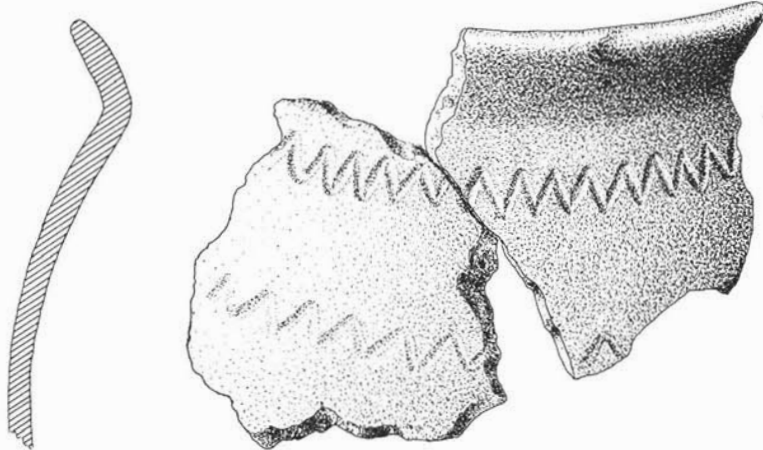
103

104

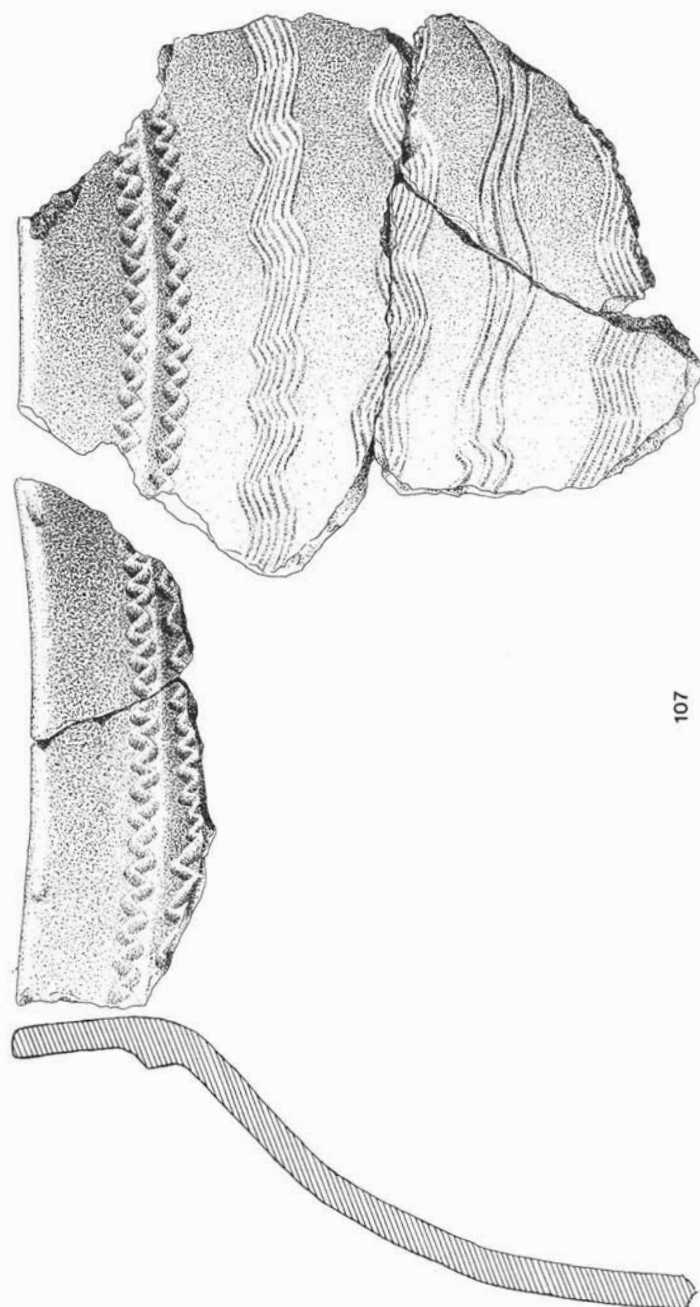
105

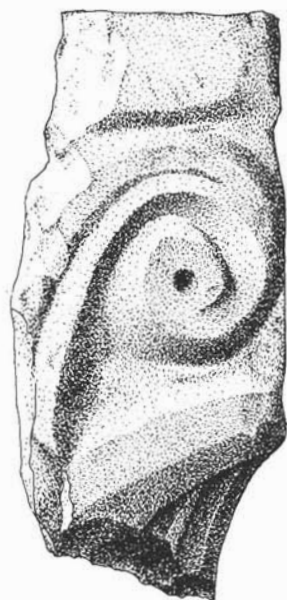
106

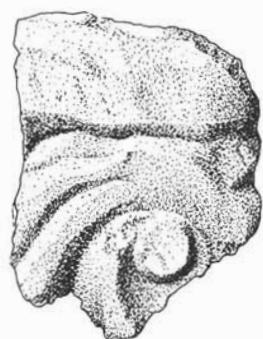
Tab. XXXIV.

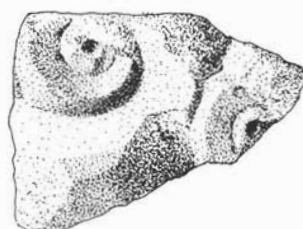
107

108

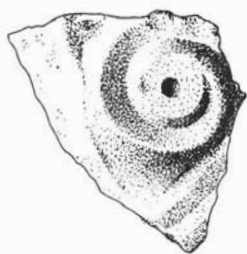
109

110

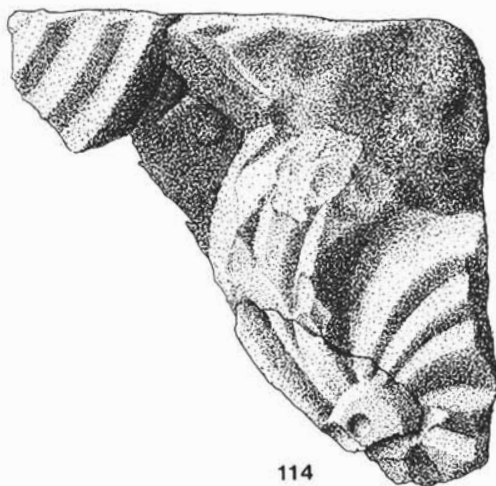
111

112

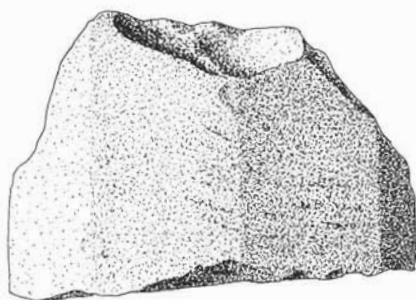
113

114

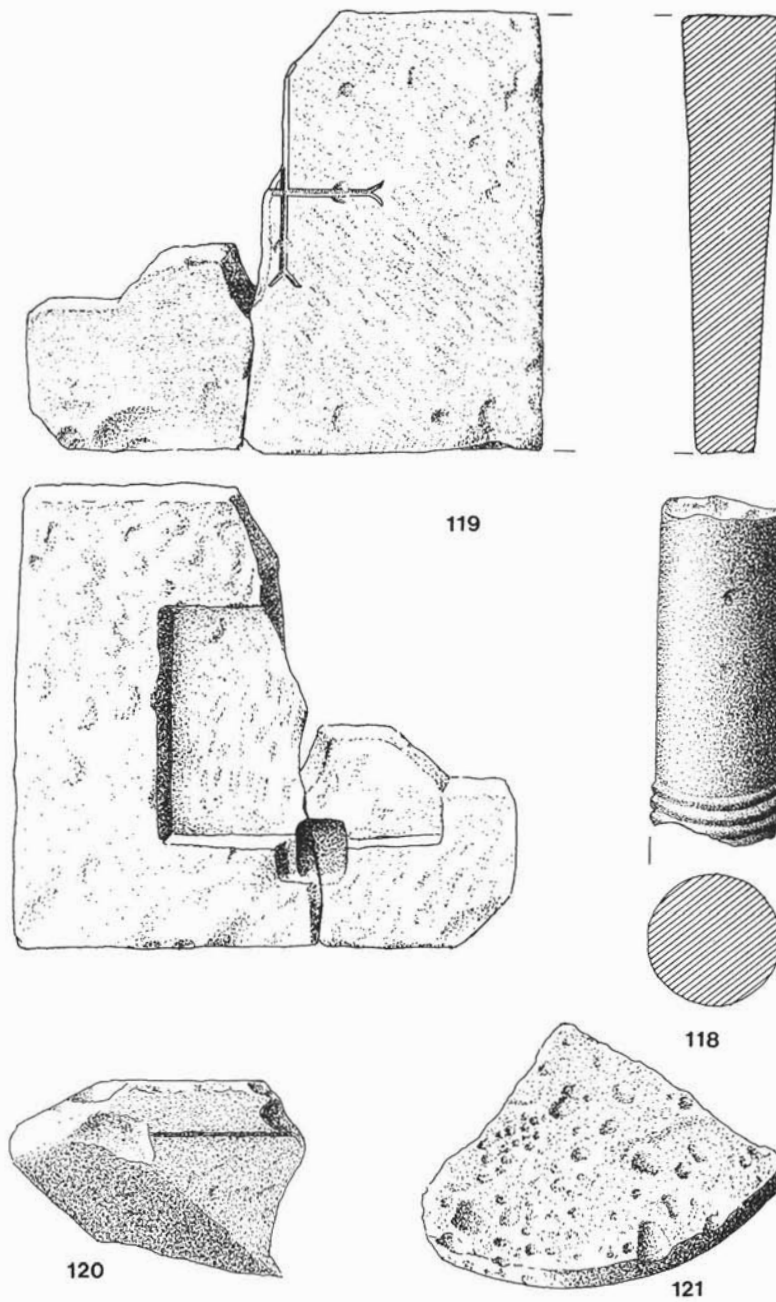
115

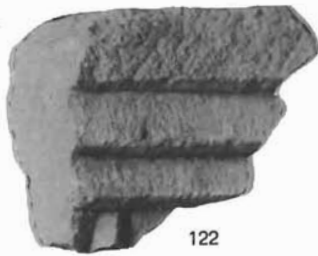

116

117

122

123

124

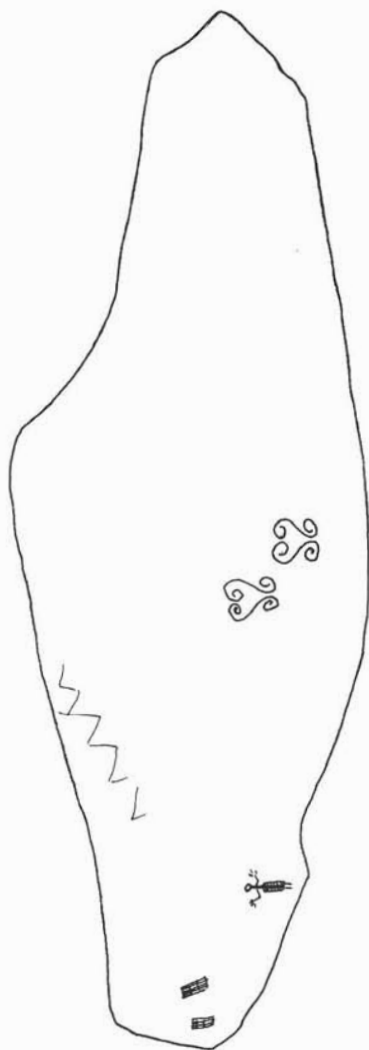
125

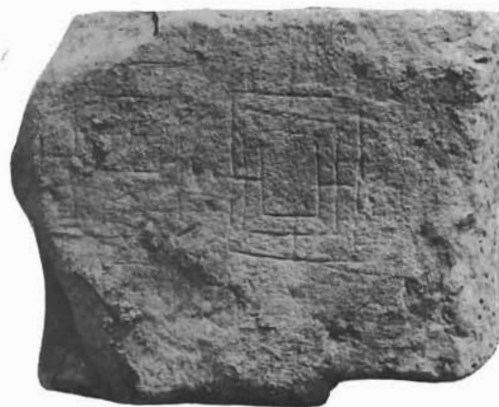
126

127

128

129

201

ostatke obrušenih arhitektura (grobovi 51, 61) i sl. Ako ovome pridodamo i činjenicu, koja je uočena i kod svih dosad istraženih nekropola na ovom području, da su pojedini grobovi imali različita odstupanja u odnosu na uobičajnu orijentaciju istok-zapad, koja je ovisila o godišnjem doba u kojemu je pokapanje obavljeno,²⁸ onda se lako daje konstatirati da na ovoj nekropoli ne postoji jedna ustaljena orijentacija, odnosno određeni sustav ukopavanja, iako se možda k tomu težilo, već da su grobovi bili okrenuti gotovo u svim pravcima.

No i pored svega toga ipak je na nekropoli Spasa najviše grobova, s manjim ili većim odklonom, bilo orijentirano u uobičajnom pravcu istok-zapad (s pogledom na istok). Od ukupno 228 otkrivenih grobova u smjeru istok-zapad orijentirana su 103 groba. U pravcu sjever-jug okrenuto je 38 grobova, k sjeverozapadu-jugoistoku 35 grobova, k sjeveroistoku-jugozapadu 23 groba, pa k jugozapadu-sjeveroistoku 15 grobova, k jugoistoku-sjeverozapadu 9 grobova, jugosjeveru 4 groba, dok se samo jednom grobu smjer nije mogao odrediti.

Tipovi i način gradnje grobova. Kao i kod većine starohrvatskih groblja na području Dalmacije, tako i na nekropoli Spasa susrećemo uglavnom tri tipa grobova, i to: ovalne, pačetvorinaste i trapezoidne. Dakako, unutar svakog od navedenih tipova ima i pojedinih manjih nepravilnosti i inačica u izradi, što je više ili manje ovisilo o umješnosti samog graditelja, i o materijalu od kojeg su grobovi rađeni, te od utjecaja samog tla na kojem su grobovi nastali. Osim tih nepravilnosti valja spomenuti i naknadna oštećenja prouzrokovana najčešće gradnjom drugog groba ili pritiska tla i sl. No i unatoč tomu među grobovima nema nikakve razlike s obzirom na način njihove gradnje i na materijalu od kojega su rađeni. I na ovoj nekropoli prevladavaju ovalni oblici grobova. Takvih grobova bilo je 130 (sl. 11, 19, 21). Pačetvorinastog oblika bilo je 36 (sl. 8, 17), a trapezoidnog samo 17 grobova (sl. 15). Zbog oštećenosti grobne arhitekture oblik se nije mogao utvrditi kod 42 groba, dok su tri groba (br. 184, 213 i 227) bila bez arhitekture, odnosno kostur im je otkriven u običnoj zemljanoj razi.

Iako grobovi nisu rađeni od jednakog materijala, ipak se može kazati da su oni pretežno bili načinjeni od tesane sedre, a potom od vapnenastih nepravilnih ploča ili neobrađena kamena. Od tesane sedre obložne stijenske grobova načinjene su kod 86 grobova (sl. 8, 14, 15, 16, 19), a od nepravilnih kamenih ploča i neobrađenih, ili poluobrađenih, kamenih lomljenaca 44 groba (sl. 12, 13). Kod 75 grobova obložnice su sačinjavale izmiješane kamene nepravilne ploče i tesana sedra (sl. 12, 17). Obložne stijenske sastojale su se od po dvije, tri, a ponegdje i više poredanih pravilno tesanih, debljih ili tanjih kvadara sedre, odnosno nepravilnih vapnenastih ploča ili kamena vertikalno usađenog. Jedino je grob 26, pačetvorinastog oblika (?), nešto pažljivije i pravilnije izrađen od kamenih ploča i tesane sedre, te iznutra i izvana oblijepljen malternom smjesom. Uzglavnice i donožnice uglavnom je sačinjavala po jedna nepravilna kamena ploča ili tesana sedra (sl. 8, 12), a kod ponekih grobova umjesto sedre i ploče bio je po jedan obrađen ili poluobrađen kamen. Dna grobova bila su također različita. Najviše je bilo onih grobova kojima je dno činila obična zemlja ili živa stijena. Takvih grobova je bilo 219. Samo kod 9 grobova (grobovi 61, 84, 87, 143, 151, 172, 191) dno je bilo popločeno tanjim vapnenastim pločicama, dok je kod dva groba (br. 10, 57) dno bilo od tesane sedre. Od 228 iskopanih grobova 58 grobova je imalo pokriv, koji se sastojao od dvije, tri ili više manjih nepravilnih kamenih ploča poredanih jedna pored druge, ili položene tako da im se obodi manjim dijelom naslanjaju, odnosno da prelaze jedna preko druge (sl. 10, 20). Kod 10

grobova poklopnice su od vapnenastih ploča djelomično sačuvane, dok su kod dva groba poklopnice bile od tesane sedre, a samo jedan grob (br. 71) bio je pokriven jednom monolitnom nepravilnom pločom, na kojoj su otkriveni tragovi urezanih crteža (grafiti), od kojih se ističe stilizirana ljudska figura (Tab. XXXIX). Nad kosturom u grobu 226 otkriveni su ostaci daske. Bez pokriva bilo je dakle, 156 grobova. Uzrok nedostatku pokriva kod tako velikog broja grobova, po našem mišljenju, najvjerojatnije treba tražiti u činjenici što su grobovi bili locirani na veoma uzvišenom platou koji je, kako rekosmo, bio izložen eroziji tla, uslijed čega su pojedini grobovi više ili manje ogoljeni (postali dosta plići), pa su tako, prilikom nekih radova tijekom vremena (pošumljavanjem i sl.) poklopnice mogle biti povadene ili samo oštećene.

Dimenzije grobova. Dimenzije grobova također su bile različite, a one su uglavnom ovisile o veličini pokojnika. Dužine grobova odraslih osoba najčešće se kretale od 120 do 200 cm. Najduži grob na ovoj nekropoli je br. 15 s dužinom od 220 cm, a najkraći je br. 59 koji je bio dug samo 46 cm. Širina grobova do glave u većini slučajeva kretala se između 40 do 60 cm, a do stopala od 20 do 35 cm. Kod pojedinih dječjih grobova, pogotovu u onim u kojim su ukopana novorođenčad, širina grobova se kretala od 10 do 25 cm.

S obzirom na to da se i na nekropoli Spas oblici grobne arhitekture u potpunosti podudaraju sa svim dosad istraženim starohrvatskim grobljima na ovom području, smatramo da nema potrebe potanko raspravljati o načinu gradnje i vremenu njihova nastanka, jer smo to prije na drugom mjestu već učinili.²⁹ Ovdje valja u najkraćim crtama samo ponoviti da se na temelju tipologije grobova ne može određivati njihova starost, jer se jedan te isti tip groba javlja sad u vrlo ranim, sad u vrlo kasnim periodima. Njihov oblik u najviše slučajeva ovisi o maštovitosti i spretnosti samog graditelja, konfiguraciji tla, kao i o materijalu koji je bio na raspolaganju prilikom gradnje groba. Kao najpouzdaniji elementi po kojima možemo izricati sigurnije zaključke o vremenskoj pripadnosti pojedinih grobova, bez obzira na to kojem tipu pripadaju, mogu još uvijek poslužiti samo grobni kulturni inventar (nalazi), o kojemu će kasnije biti riječi.

Ni na ovom groblju nisu otkriveni tragovi koji bi nas mogli upućivati na spoznaju da su grobovi izvana bili obilježavani nekakvim znakom, iako su prema nekim zapažanjima ipak morali postojati. Da su grobovi s vanjske strane bili označeni, najbolje nam potvrđuje i sam plan nekropole (vidi priloženi plan), iz kojega se jasno razabire da su grobovi bili međusobno manje ili više dosta dobro razmještajno razvrstani, tj. da su se prilikom njihove gradnje, koliko je to dopuštala sama konfiguracija terena, pridržavali ipak nekog reda. Da takvih obilježja nije bilo, sasvim sigurno, češće bi dolazilo do toga da novi grob ošteti postojeći, ili da jedan na drugi nalegne, a takvi slučajevi su, kako smo vidjeli, na ovoj nekropoli prilično rijetki. Za drugu potvrdu mogu nam poslužiti i grobovi u kojima je bilo više kostura. Dakle, riječ je o obiteljskim grobnicama, pa je sasvim logična pretpostavka da su članovi obitelji ili bliži rođaci, za naknadno pokapanje u istom grobu, po nekakvim vanjskim oznakama trebali raspoznavati svoj grob. No, zasada, na žalost, još uvijek ostajemo pri prijašnjoj pretpostavci da su vanjske grobne oznake najvjerojatnije postojale, ali da se ne zna kakvi su to znakovi bili i od čega su napravljeni i što je bio uzrok da su oznake tijekom vremena nestale, odnosno propale.³⁰

POGREBNI OBIČAJI

Od svih istraživanih grobova samo u njih 9 nije bilo kostura, a to su grobovi br. 26, 61, 68, 98, 99, 119, 120, 173 i 210. Tomu je najčešće bio uzrok što su grobovi, kasnijim ukopima ili nekim drugim radovima, manje ili više devastirani i razoreni, a kostur premješten na drugo mjesto, odnosno u novi grob. U najvećem broju grobova pronađen je po jedan kostur, a takvih je bilo 170 grobova, po dva kostura bilo je u 34 groba, po pet u 1 (grobu 15) i po šest u 1 (grobu 57). U svim tim grobovima u kojima je bilo po nekoliko ukopanih mrtvacu samo jedan kostur se nalazio *in situ*, dok su kosti ostalih ukopanih bile ispremiješane, a nalazile su se najčešće do nogu ili sa strane, a ponekad i na grudnom košu, odnosno na trbuhu novoukopanog pokojnika. Lubanje prije umrlih obično su pažljivije slagane s jedne i druge strane glave posljednjeg pokopanog pokojnika.

Položaj kostura, bez iznimke, bio je u svim grobovima isti. Pokojnici su se pokapali u ispruženom stavu polaganjem na leđa s glavom položenom na zatiljak prema nebu. Vrlo često slučaj je bio da je glava bila okrenuta na lijevu, odnosno na desnu stranu, ili pak da je nagnuta prema grudnom košu. Do takvog je položaja najvjerojatnije dolazilo nakon raspada tkiva, pa je uslijed djelovanja sile teže morala prevagnuti na jednu ili drugu stranu, osim u onom slučaju ako bi je pridržala zemlja, koja je kroz pukotine grobne arhitekture ušla u grob.³¹

Ruke pokojnika položene su na više načina. U najviše slučajeva ruke su bile ispružene uz tijelo, a takvih je bilo 136 grobova. Kod 12 grobova ruke su bile položene na trbuhu, odnosno grudnom košu, a u 29 slučajeva bile su položene na razne druge načine, tj. jedna ruka (desna ili lijeva) bila je ispružena uz tijelo, a druga položena na zdjelici ili na trbuhu. Takvi položaji ruku inače su uočeni i kod većine istraženih nekropola na ovom području i izvan njega.³² Nažalost, značenja svakog od ovih položaja ruku pri ukopu pokojnika još uvijek su ostala nepoznata. Zasad se samo pretpostavlja, a i to valja primiti s rezervom, da su grobovi s ispruženim rukama uz tijelo obično stariji, nastali u vrijeme prije prodora kršćanstva i u dužem razdoblju nakon kristijanizacije do otprilike završetka 9. st.³³, dok se za sve ostale položaje ruku još uvijek ne raspolaže podacima koji bi nam mogli poslužiti u određivanju njihova ritualnog značenja. Zbog istrulosti kostura, koje ponajčešće susrećemo u grobovima s novorođenčadi i djecom mlađe dobi, te djelomičnih kasnijih oštećenja kostura, nastalih prilikom gradnje novog groba, položaj ruku se nije mogao odrediti u 51 grobu. Na ovom groblju nisu otkriveni nikakvi tragovi koji bi upozoravali na poganske pogrebne običaje, kao što su npr. paljenje ritualnih vatri nad grobom, pogrebnim gozbama i sl.

Prema osteološkim ostacima, koji su manje-više dosta dobro sačuvani, spol se mogao odrediti kod 201 kostura. Muških kostura je bilo 66, a ženskih 70. U 65 grobova bila su ukopana djeca, dok za ostalih 29 grobova spol se zbog loše sačuvanosti kostura, nije mogao raspoznati. Samo u dva groba (br. 111, 144) pronađena su po dva kostura *in situ* (dvojni grobovi). U grobu 111 istovremeno su ukopane odrasle osobe muškarca i žene, a u grobu 144 žena s djetetom. U oba slučaja kosturi su ležali jedan iznad drugoga. Kod odraslih pokojnika ruke su bile ispružene uz tijelo, a kod žene s djetetom, uslijed loše ušćuvanosti kostura, položaj ruku se nije mogao utvrditi. U ovom dvojnog grobu dječji kostur je ležao na majčinih grudima, gotovo potpuno istrunuo, što navodi na pomisao da se vjerojatno radi o tek rođenom djetetu.

tu, odnosno da je majka možda umrla pri samom porođaju. Iz izloženog se posve sigurno može zaključiti da nekropola na Spasu ima sve značajke naseobinskog groblja s podjednakim ukopima muškaraca, žena i djece.

ANALIZA GROBNIH NALAZA

Prema kataloškoj obradi grobova na Spasu je od 228 iskopanih grobova u 82 groba bilo arheoloških nalaza, što znači da je u prosjeku (čak i nešto manje) svaki treći grob sadržavao po koji predmet, odnosno 35,9%, a takva gustoća nalaza uklapa se u opći prosjek nalaza kod većine dosad istraženih starohrvatskih nekropola na području Dalmatinske Hrvatske. Među tim nalazima pretežno dominiraju predmeti koji pripadaju nakitu, i to uglavnom naušnicama i prstenju, dok je sasvim neznatan broj onih predmeta koji su imali neku drugu namjenu, a to su obično bile razne predice, alke, praporci, noževi i pršljeni. Od oružja iznimku čini jedno koplje nađeno u grobu 38. U grobu 135 nađen je manji fragment tekstila, a u grobovima 79 i 99 dva ukrašena etuija (posudice, soljenke, futrole ?) za nošenje osobnog pribora načinjena od jelenjih rogova.

Naušnice su pretežno izrađene od bronce, srebra, te pozlaćenog srebra. Prema tipološkim značajkama mogu se podijeliti u slijedeće skupine: obične karičice 71 primjerak, karičice s nastavkom u obliku slova »S« 5 primjeraka, karičice od uvijene (tordirane) žice 6 primjeraka, karičice s koljencima 14 primjeraka, naroskanih karičica 3 primjerka, naušnice s jednom jagodom 32 primjerka, naušnice s dvije jagode 2 primjerka, naušnice s tri jagode 2 primjerka, te grozdolika lijevana naušnica 1 primjerak. Prstenja je nađeno ukupno 22 primjerka, od toga običnih 15, a ukrašenih 7 primjeraka.

Prema netom iznesenom statističkom popisu značajnijih nalaza na nekropoli Spas, dolazimo do spoznaje da se i na tom groblju, kao što se to pokazalo i kod većine dosad istraženih starohrvatskih nekropola na području Dalmatinske Hrvatske, nije pronašao nijedan kulturni grobni predmet koji bi nam omogućio, ili barem dao naslutiti, o nekom posebnom pogrebnom običajnom ritualu pri pokapanju pokojnika. Dakle, i na ovom groblju mrtvaci su u grobu polagani u odjeći i sa sobom su ponijeli samo one predmete nakita koji su bili na njima, ili su kao praktični ili ukrasni predmeti bili pričvršćeni na odjeći, odnosno kao osobni svakodnevni pribor u platnenoj kesici ili futrolu (etuiju) bio obješen o pojasu ili na odjeću.

Obične karičice. Karičice pripadaju najjednostavnijim oblicima naušnica. Nema gotovo ni jednog istraženog starohrvatskoga groblja na području stare hrvatske države u kojem se, među grobnim nalazima, njihov broj nije isticao. Načinjene su najčešće od brončane, srebrne i bakrene tanje ili deblje žice. Karičice od zlata sasvim su rijetke. Dosada je, na spomenutom području, pronađen samo jedan primjerak, i to u grobu kod crkve Sv. Jurja od Raduna kod Kaštel-Staroga.³⁴ Prema završecima njihovih krajeva uglavnom ih svrstavamo u dvije osnovne inačice. Prvim inačicama, a ta je i najbrojnija, pripadale bi one najobičnije karičice bez ikakva završetka (Tab. I, 1–4; T. II, 3, 5, 6, T. III, 1, 4, 9, 10; T. IV, 4, 5; T. V, 3, 4, 5, 6, 9; T. VI, 3, 4, 5, 9, 10, 11; T. IX, 1,3–6,9; T. XII, 5, 7; T. XIII, 1–4; T. XIV, 2–4, 6; T. XVI, 9, 6, 7, 10, 11; T. XVII, 4; T. XVIII, 1–3, 5, 6, 10; T. XIX, 5–7; T. XX, 2–5, 7, 8, 10–15. To su najjednostavniji oblici naušnica, bili su izrađeni od jednog komadića obične žice i savijene u obliku kružnice ili ovala s različito oblikovanim završecima.

Krajevi bi ostali malko rastavljeni, ili bi se dodirivali, odnosno prelazili jedan preko drugoga. Začuduje činjenica da na ovoj nekropoli nije pronađena ni jedna karičica koja bi pripadala drugoj uobičajnoj inačici, a to su oni primjerci kojima je jedan kraj zavrnut u obliku petlje, a drugi je završavao s malom zavrnutom kukicom kojom su se zakopčavale.

U pojedinom grobu karičice su se pretežno nalazile u paru, a rjeđe po jedan ili više primjeraka. Samo su dva groba (br. 2 i 49) sadržavali po četiri obične karičice, a u grobu 198 bila su tri po dimenzijama nejednaka primjerka. U grobu 157 nađene su četiri naušnice, ali je svaka pripadala drugom tipu. Karičice su, kako smo to na drugom mjestu već istakli,³⁵ doživjele široku primjenu i raširene su na vrlo velikom prostoru u veoma dugom vremenskom razdoblju. Osim na području Dalmatinske Hrvatske i zapadnog dijela Bosne i Hercegovine, gdje su inače i najčešće zastupane, nalazimo ih u drugim predjelima Jugoslavije, kao npr. na nekropolama u Sloveniji,³⁶ Slavoniji (Bijelom Brdu kod Osijeka)³⁷, u Istri (Žminj),³⁸ te na nekoliko nekropola u istočnoj Srbiji.³⁹ Karičice su se obično nalazile ispod ili sa strane lubanje pokojnika, pa se s pravom smatra da su služile kao prave naušnice i da su nošene obješene kroz rupicu na uhu. Njihova vrlo jednostavna i skromna izradba, te konstatacija da se one brojno javljaju gotovo u svim starohrvatskim grobljima 9–12. st., nedvojbeno nam potvrđuju da one pripadaju domaćim radioničkim produktima, čija je proizvodnja otpočela već od samog početka 9. st., i da se njihovo trajanje, s manjim ili većim intenzitetom, može pratiti sve do kraja 12. st., pa čak i nešto kasnije.

Karičice s nastavkom u obliku slova »S«. U grobovima na nekropoli Spas nađeno je ukupno 5 primjeraka karičica kojima je jedan kraj završavao u obliku slova »S« (T. X, 3, 4; T. XVII, 3; T. XIX, 1, 2). I taj tip karičica ubraja se među jednostavne i skromne naušnice, načinjene pretežno od bronce, a manje od srebra. Obično su se nalazile s jedne i druge strane lubanje, pa se i za njih drži da su služile kao prave naušnice, tj. da su visjele na uhu. U stručnoj i znanstvenoj literaturi dugo vremena vladalo je mišljenje da karičice sa »S« nastavkom isključivo pripadaju bjelobrdsnoj kulturnoj grupi,⁴⁰ da su nastale u Panoniji kao tipičan slavenski nakit 10–12. st.,⁴¹ te da su se odanle radikalno širile po istočnoj polovici srednje Evrope i preko Balkanskog poluotoka u istočnu Evropu.⁴² Na temelju pojedinih inačica toga tipa naušnica, pojedini arheolozi su čak određivali i etničku pripadnost njihovih nosilaca u vrijeme od početka 11. do kraja 12. stoljeća.⁴³

Prije smo na drugom mjestu pokušali upozoriti da se karičice s nastavkom »S«, pronađene u grobovima na teritoriju ranofeudalne Hrvatske, ne mogu odvajati od ostalih brojnih naušnica koje potječu iz ovdašnjih nekropola,⁴⁴ a koje, po svojim dobro poznatim karakteristikama, tvore starohrvatsku kulturnu skupinu. Takva tvrdnja zasniva se na činjenici da su karičice s nastavkom »S« u starohrvatskim grobovima relativno dosta često zastupane (nema ni jednog starohrvatskog groblja u kojem nisu pronađene), te da su, zbog svoje jednostavne izradbe, sasvim sigurno, bez teškoća mogle biti izrađivane u domaćim radionicama nakita, gdje su se, uostalom, izrađivali i veoma fini luksuzni primjerci nakita, od kojih su neki i od plemenite kovine. Takvu pretpostavku može nam potvrditi i činjenica da se kod nekih dosta ranijih primjeraka naušnica, kao završetak na jednom kraju karičice, javlja zavrnuti kraj u obliku slova »S«.⁴⁵ Kao potvrda takvoj postavci mogu nam posve uvjerljivo potvrditi nalazi karičica s nastavkom »S« u istraženim starohrvatskim nekropolama, za koje se, prema ostalim nalazima, sasvim sigurno utvrdilo da nisu mlade od 10.

stoljeća.⁴⁶ Sve to neminovno nameće konstataciju da je taj tip naušnica, barem kad se radi o nalazima pronađenim u grobovima na području Dalmatinske Hrvatske, vjerojatno nastao i prije pojave bjelobrdске kulture, a to znači da su bile u upotrebi, kao i obične karičice, već u 9. stoljeću.

Karičice od uvijene (tordirane) žice. Kao i sve naušnice, tako su i karičice od uvijene (tordirane) žice uglavnom pronađene u ženskim i dječjim grobovima. Nalazile su se sa strane glave u parovima ili pojedinačno. Ukupno ih je u grobovima na Spasu pronađeno 6 primjeraka, i to u parovima 4 primjerka (T. XVI, 2, 3; T. XXI, 3, 4), a pojedinačno 2 primjerka (T. I, 8; T. XVI, 5). Izrađene su od dvije ili tri uvijene (tordirane) brončane žice u obliku užeta. I taj tip naušnica ubraja se u najjednostavnije izradevine starohrvatskog nakita. Od šest pronađenih primjeraka na Spasu, dvije karičice pripadaju najobičnijoj varijanti (T. I, 8; T. XVI, 5), načinjene od tri uvijene brončane žice i savijene u obliku kružnice. Četiri primjerka (T. XVI, 2, 3; T. XXI, 3, 4) pripadaju varijanti kojima je jedan kraj završavao okruglom malom petljom, a drugi zavrnutom kukicom, kojom su se zakopčavale na uho. Usput valja priopćiti da su karičice, poput onih najjednostavnijih varijanti, pokatkad služile i kao prstenje. To nam zorno svjedoče i nalazi iz grobova 22, 28 i 161 (T. III, 8; T. IV, 3; T. XVII, 10), u kojima su na desnoj ruci ženskih kostura pronađeni prsteni, načinjeni od trostruke uvijene žice, koji su potpuno identični s opisanim karičicama iz groba 9 i 142.

Iako se tordirane karičice javljaju u nešto manjem broju, one su ipak rasprostranjene gotovo na cjelokupnom teritoriju matične Hrvatske.⁴⁷ Što se pak datacije i porijekla ovih naušnica tiče, možemo ukratko samo ponoviti ono što smo prije rekli za obične karičice i za karičice s nastavkom »S«, a to je da su proizvod domaćih radionica nakita 9. i 10. stoljeća, s mogućim dužim trajanjem.⁴⁸ Za kronološku odrednicu tordiranih karičica važan je i nalaz u grobu 9, gdje je skupa s karičicom pronađena i naušnica s jednom glatkom okruglom jagodom. Takvu varijantu starohrvatskih naušnica (čije jagode nisu ukrašene filigranom i granulacijom), zbog svoje jednostavne izradbe, s dosta sigurnosti pripisujemo najstarijoj produkciji domaćih radionica nakita i datiramo ih u prvu polovicu 9. stoljeća.

Karičice s tri koljenca. Karičice s tri koljenca nađene su na Spasu u 8 grobova (T. III, 6, 7; T. V, 1, 2; T. VI, 1, 2; T. XVII, 6, 7; T. XVIII, 7; T. XIX, 9–12; T. XX, 1). Ukupno ih je, dakle, na ovom groblju pronađeno 14 primjeraka, i to 12 primjeraka u parovima, a 2 pojedinačno. Taj je tip naušnica na teritoriju omeđenom rijekama Zrmanjom i Cetinom veoma raširen, gotovo da nema ni jednog istraženog starohrvatskog groblja u kojemu nije pronađen barem po koji primjerak naušnica toga tipa, što nedvojbeno govori koliko su, kao nakit, bile omiljene.⁴⁹ Karičice s koljencima ističu se i po dosta brojnim inačicama, a to se u prvom redu ogleda po broju koljenaca na karici, njihovoj izradbi, te jesu li načinjene od pseudogranuliranih zrnaca ili filigranske niti. Izrađene su pretežno od srebra, bronce i pozlaćena srebra. Obično su kružnog oblika s koljencima razmještenim u jednakim razmacima na donjem dijelu tanje ili deblje karike.

Karičice s koljencima na Spasu pronađene su s jedne i s druge strane lubanje ženskih kostura. Prema svojim oblicima možemo ih razvrstati u tri varijante. Najbrojnija je ona varijanta karičica kojima su koljenca od dvostruke uvijene filigranske niti spiralno namotane oko karike (grobovi: 22, 41, 69, 159, 171, 186), a takvih karičica nađeno je ukupno 11 primjeraka. Drugoj varijanti pripadaju dvije karičice iz groba

185, kojima su koljenca od koncentričnog niza granuliranih zrnaca omeđenih filigranskom niti. Trećoj varijanti pripada samo jedna karičica iz groba 187, kojoj su koljenca izrađena od granuliranih zrnaca u obliku peterokrake zvjezdice.

Naušnice tipa s tri koljenca javljaju se i izvan matičnog prostora stare hrvatske države, poglavito na zapadnom području Bosne i Hercegovine,⁵⁰ što je, uostalom i posve razumljivo s obzirom da je riječ o onodobnom jedinstvenom teritoriju, odnosno perifernom dijelu ranofeudalne Hrvatske. U znatno manjem broju nalazimo ih u Istri,⁵¹ u sjevernoj Hrvatskoj,⁵² te u nekim nekropolama u Srbiji.⁵³ Kod tih potonjih uočavaju se pojedine specifičnosti i manje razlike u inačicama.⁵⁴ Sve one uglavnom su datirane od 9. do 12. st., osim onih iz Srbije za koje se drži da potječu iz 12. st. s mogućnošću trajanja i u 13. stoljeću.⁵⁵ Na temelju dosadašnjih spoznaja i brojnih zapažanja pri praćenju nalaza tih naušnica u starohrvatskim grobovima, možemo ih sa sigurnošću smatrati proizvodima domaćih radionica, kao i to da su se pojedine inačice (najjednostavnije) ovog nakita otpočele proizvoditi već sredinom 9. st. i da su, obzirom na obrtničku razvijenost, pojedine inačice trajale sve do 12. st., pa vjerojatno i još kasnije.

Naroskane karičice. Na Spasu su u ženskim grobovima nađene samo tri naroskane karičice, dvije u grobu 4 (T. I, 5, 6) i jedna u grobu 196 (T. XX, 9). Izrađene su od srebra i ukrašene u tehnici filigrana i granulacije. Taj tip naušnica je zapravo razvijenija varijanta karičica s tri koljenca. Razlika među njima je samo u tome što je međuprostor između koljenaca na karici ispunjen višestrukim nizom granuliranih zrnaca ili apliciranom mrežastom filigranskom niti. Upravo po raznovrsnosti ukrašavanja tog dijela karičica te naušnice se razvrstavaju u brojne inačice, od jednostavnih oblika do vrlo kićenih, što pojedine primjerke svrstava među najljepše starohrvatske nakitne predmete na području Dalmatinske Hrvatske. Sasvim je sigurno da i taj tip naušnica pripada standardnom inventaru starohrvatskih naušnica, koje su, kao i ostali tipovi naušnica, najbrojnije na matičnom teritoriju hrvatske države, dok se u ostalim krajevima nalaze samo sporadično.⁵⁶ Nema sumnje da su se pojedine inačice i toga tipa naušnica počele izrađivati dosta rano, tj. možda već u 9. st. No, gledano u cijelosti, taj tip naušnica se, na temelju praćenja nalaza u zatvorenim grobnim cjelinama, okvirno svrstava u vrijeme od 9. do kraja 11. st. Pritom se, dakako, za pojedine luksuznije inačice, kojima je temeljni oblik modificiran u veoma razvijenoj zlatarskoj tehnici, dopušta mogućnost i dužeg kontinuiteta upotrebe, tj. kroz čitavo 12. stoljeće, pa čak možda i u 13. stoljeću.⁵⁷

Naušnice s jednom jagodom. Među najbrojnije grobne nalaze na nekropoli Spas ubrajaju se naušnice s jednom jagodom. U 18 grobova ukupno ih je nađeno 32 primjerka (T. I, 9; T. II, 1, 2; T. III, 2; T. IV, 1, 2; T. V, 7, 8; T. VII, 1, 2; T. IX, 8; T. X, 1, 2; T. XII, 1, 2; T. XIII, 5, 6; T. XIV, 1; T. XV, 1, 2; T. XVII, 1, 2, 8, 9; T. XVIII, 8, 9; T. XXI, 6, 7; T. XXII, 1, 2). Svi ti primjerci, bez obzira na oblik i dimenzije jagoda i karika, pripadaju najljepšim primjercima jednojagodnih naušnica koje čine sastavni dio starohrvatskog kulturnog kruga. Naročito se ističu naušnice iz grobova: 28, 79, 94, 128, 130, 135, 157 i 161, kojima su jagode bogato ukrašene u tehnici filigrana i granulacije. S obzirom na veličinu njihovih karika, i samih jagoda sasvim je sigurno da se te naušnice nisu mogle nositi obješene kroz rupicu na uhu, već su bile nošene obješene na vrpci omotanoj oko glave ili su se upletale u pletenice kose, pa se s pravom nazivaju slijepoočničarkama ili ukosnicama. Naušnice pronađene na Spasu pretežno su načinjene od srebra i srebra s pozlatom, zatim od bronce. Prema ukrasnim osobitostima jagoda, njihova oblika i materijala od kojeg su izrađe-

ne, možemo ih razvrstati u tri temeljne inačice. Prvoj i najjednostavnijoj inačici naušnica s jednom jagodom pripadaju nalazi iz grobova 9, 13, 51, 100, 157, 174, i 226, a ima ih ukupno 13 primjeraka. To su naušnice kojima su kuglaste ili bikonične jagode načinjene od dvije glatke neukrašene spojene polutke, pretežno izrađene od bronce, a manje od srebra. Od tih naušnica samo naušnice iz grobova 13 i 174, po sredini gdje im se polutke spajaju, imaju omotanu jednostruku ili dvostruku uvijenu filigransku nit. Drugoj varijanti pripadaju samo dvije brončane naušnice iz groba 224, kojima su jagode načinjene od dvije po dužini spojene polutke elipsoidnog oblika, ukrašene nizovima uzdužnih okruglih rupica.

Treću inačicu čine one jednojagodne naušnice kojima su jagode više ili manje ukrašene tehnikom filigrana i granulacije, izrađene pretežno od srebra i srebra s pozlatom. Takvih naušnica na Spasu je u 8 grobova nađeno 15 primjeraka (T. IV, 12; T. VI, 8; T. VII, 1, 2; T. X, 1, 2; T. XIII, 5, 6; T. XIV, 1; T. XV, 1, 2; T. XVII, 1, 8, 9). Sve te naušnice se, prema raznovrsnosti ukrasa na jagodama, mogu podijeliti u niz podvarijanti. Jagode obično imaju jajoliki, okrugli ili bikonični oblik, načinjene su od dvije spojene polutke. Čitava im je površina ukrašena apliciranom vijugastom filigranskom niti u kombinacijama sitnijih i krupnijih granula, a poneke (T. XIII, 5,6) i s bradavičastim ispupčenjima i filigranskom niti. Karike tih naušnica kružnog su ili ovalnog oblika, različitog su promjera, koji se, s obzirom na njihovu veličinu, kraće od 4 do 8 cm. Po brojnosti nalaza, bogatim i raznolikim ukrasnim inačicama, taj tip naušnica svrstavamo među najluksuznije izradvine nakita na području stare hrvatske države, te kao takve nesumnjivo predstavljaju najkarakterističniju nakitnu skupinu u okviru nalaza koji čine sastavni dio starohrvatskog kulturnog kruga.

Naušnice s jednom jagodom javljaju se u veoma velikom broju na cjelokupnom području stare hrvatske države. Gotovo da nema ni jednog istraženog starohrvatskog groblja na teritoriju omeđenom rijekama Zrmanjom i Cetinom u kojem se nisu našle naušnice toga tipa.⁵⁸ Izvan toga područja veći broj jednojagodnih naušnica nađen je u grobljima na teritoriju zapadne Bosne i Hercegovine,⁵⁹ zatim na području Istre⁶⁰ i Like,⁶¹ te Vinodolu na lokalitetima u Velom Dolu kod Križišća i Stranču.⁶² Prema dosadašnjim rezultatima istraživanja, većina arheologa se slaže da se jednojagodne naušnice mogu okvirno datirati u vrijeme od 9. do 11. stoljeća.⁶³ Što se pak preciznije datacije naušnica toga tipa tiče, odnosno određivanja njihova kronološkog razvojnog slijeda, s obzirom na nedostatak čvršćih argumenata, još uvijek je teško, zapravo nije ni moguće, donositi konačni sud.

Oslanjajući se na zapažanja uočena pri istraživanjima grobova na terenu, usmjerena prije svega na praćenju popratnih nalaza u zatvorenim grobnim cjelinama, kao i svih drugih relevantnih okolnosti koje prate te nalaze u pojedinom grobu, možemo s prilično sigurnosti pretpostaviti da su jednojagodne naušnice, i one s više jagoda koje su izrađene u skromnijoj tehnici bez ikakva ukrasa na jagodama, najvjerojatnije mogle pripadati prvoj produkciji domaćih zlatarskih radionica nakita na ovom prostoru, a to bi onda značilo da je njihova proizvodnja otpočela u prvim decenijima 9. odnosno najkasnije do sredine 9. stoljeća.⁶⁴ Na tu neukrašenu inačicu jednojagodnih naušnica nadovezuju se luksuznije rađene naušnice (slijepoočničarke), koje su tijekom 9. a pogotovu u 10. st. (naročito pojedini primjerci) dosegli zavidnu zlatarsku tehničku umješnost, da ih s pravom svrstavamo među najluksuznije nakitne izradvine starohrvatskog kulturnog kruga. Da su naušnice toga tipa uistinu mogle biti proizvod domaćih radionica već u 9. st. najočitije nam potvrđuje nalaz iz groba 79.

U tom grobu pronađen je par velikih srebrnih naušnica (ukosnica) ukrašenih filigranom i granulacijom (T. VII) skupa s izrezbarenom koštanom posudicom od jelenjeg roga (T. VIII). Prava funkcija tih predmeta još nije utvrđena.⁶⁵ Nama se čini da je ta posudica, kao i ona pronađena u grobu 99 (T. XI), s obzirom na to da su nađene uz bok ženskog kostura u visini pojasa, najprije mogle služiti kao futrole (etuži) za nošenje osobnog sitnog pribora. No, bez obzira na njihovu funkcionalnost, za nas je ovdje najvažnije da takve i slične predmete pripisujemo avarskoj kulturnoj tradiciji, i da ih kao takve datiramo u prvu polovicu 9. stoljeća,⁶⁶ što nedvojbeno potvrđuje našu pretpostavku da su se naušnice s jednom jagodom (pa čak i one luksuznije izradbe) izrađivale već u ranom 9. stoljeću.

Naušnice s dvije jagode. Naušnice s dvije jagode uvrštavaju se među najrjeđe nalaze naušnica na području Dalmatinske Hrvatske.⁶⁷ Nađene su dosad samo na četiri lokaliteta,⁶⁸ a izvan toga područja, koliko nam je poznato, nađene su još samo u Istri.⁶⁹ Na nekropoli Spas nađena su samo dva primjerka u grobu 66 (T. V, 11, 12). Učinjene su od srebra. Okrugle jagode su im ukrašene apliciranim krugovima ispunjeni cvjetićima od filigranske niti s granulom u sredini.

S obzirom na to da naušnice s dvije jagode predstavljaju gotovo iznimnu pojavu među, inače brojnim, starohrvatskim naušnicama, pretpostavlja se da nisu bile, kao ostali tipovi naušnica, omiljene i da se zbog toga kontinuitet njihova trajanja nije mogao dugo zadržati.⁷⁰ Prema tipološkim osobitostima, načinu izradbe i po materijalu od kojeg su rađene, bez obzira na njihovu rijetkost, dvojagodne naušnice valja smatrati standardnim dijelom nakita starohrvatskog kulturnog kruga, koje se obično datiraju u 9. i 10. stoljeće.⁷¹ Budući da naušnice sa Spasa, po svojim tehničkim karakteristikama i ukrasu, pripadaju razvijenoj varijanti naušnica, bliži smo istini ako njihovu upotrebu smjestimo u sam kraj 10. odnosno u početak 11. stoljeća.

Naušnice s tri jagode. Iako su naušnice tipa s tri jednako velike jagode najraširenije na matičnom području stare hrvatske države, pa i izvan toga teritorija,⁷² na nekropoli Spas nađena su samo u grobu 107 (T. XII, 3, 4) dva primjerka u paru. Ako njima pridodamo i onaj par trojagodnih naušnica pronađenih u slučajno otkrivenom grobu 1947. god. prilikom pošumljavanja ovog položaja,⁷³ značilo bi da su na ovoj nekropoli ukupno pronađene (u parovima) četiri primjerka trojagodnih naušnica, ali različitih inačica. Naušnice iz groba 107 izrađene su od bronce s vidljivim tragovima posrebrjenja. Kuglaste jagode sačinjavaju dvije spojene neukrašene šuplje polutke, što ih bez dvojbe svrstava među najstarije produkte te vrste nakita na ovom području. Drugi par (slučajno pronađene) su od srebra s jagodama ukrašenim filigranom i granuliranim aplikacijama i kao takve pripadaju razvijenijim inačicama trojagodnih naušnica.

O nastanku i vremenu trajanja trojagodnih naušnica s ovog područja dosad se u stručnoj literaturi mnogo pisalo i raspravljalo, pa smatramo da nema razloga ovdje to ponavljati, to više što pojedini osvrti i rasprave nisu uputile na neke nove spoznaje koje bi upućivale na promjenu dosadašnjih zaključaka.⁷⁴ To se također odnosi i na posljednji rad o toj problematici koji je napisao N. Jakšić.⁷⁵ Čini se da je Jakšić učinio veliku pogrešku kad je gotovo sve razvijene oblike trojagodnih naušnica veoma kasno vremenski opredijelio, te na temelju takve datacije i njihovo podrijetlo usmjerio u sasvim suprotnom pravcu. On je u svom radu pokušao odrediti ne samo kronologiju trojagodnih naušnica već i pružiti odgovor na pitanje »gdje je i tko je proizvodio te bogate naušnice čija izrada ukazuje na visoki stupanj poznavanja zlatar-

skog, odnosno filigranskog zanata, majstora-obrtnika.⁷⁶ S obzirom na to da je riječ o ključnim pitanjima tog najbrojnijeg starohrvatskog ženskog nakita, smatrali smo za potrebnim usputno na taj rad dati kraći osvrt, želeći prije svega upozoriti na neke propuste i nelogičnosti u Jakšićevu tekstu.

Da bi mogao doći do poželjnog odgovora na postavljena pitanja, Jakšić se potrudio da svakako ospori dosadašnju dataciju trojagodnih naušnica,⁷⁷ služeći se pritom rezultatima nekih prijašnjih istraživanja, kao i podacima dobivenim horizontalnom stratigrafskom analizom dviju kasnosrednjovjekovnih nekropola.⁷⁸ Na temelju svih tih pokazatelja on je naušnice s tri jagode datirao u 13. i 14. stoljeće,⁷⁹ izdvojivši ih od ostalih inačica i tipova naušnica koje sačinjavaju hrvatskodalmatinsku nakitnu grupu. Kao potvrdu toj dataciji naveo je i nekoliko nekropola koje u svom inventaru nemaju trojagodnih naušnica, te »takve nekropole na kojima se ove naušnice javljaju u veoma velikom broju, a na nekima su i isključivi tip naušnica«.⁸⁰ Iz navedenog izvodi zaključak da su nekropole bez nalaza trojagodnih naušnica ranije od 13. st. (što uopće i nije sporno, opaska D. J.), a da su nekropole na kojima je trojagodna naušnica isključivi tip naušnice izrazito kasnosrednjovjekovne (što također nije sporno, opaska D. J.). Na kraju dodaje da »one nemaju ništa zajedničko s većinom ostalog nakita iz starohrvatskih grobova koje se, prema Karamanovoj dataciji, ocjenjuje kao nalaz iz vremena 9. do 11. stoljeća«.⁸¹ Prema svemu ovome, dakle, izlazi da bi od svih brojnih naušnica trebalo u posebnu grupu potpuno izdvojiti razvijenije oblike trojagodnih naušnica i tretirati ih kao izoliranu zatvorenu grupu ženskog nakita, izradene od obrtnika zlatara u primorskim (dalmatinskim) gradovima u 13. i 14. stoljeću. Takva konstatacija je, najblaže rečeno, presmiona i ishitrena, pa je nije moguće prihvatiti, jer se ne oslanja ni na jedno čvršće uporište koje bi dopustilo takvu mogućnost. U Jakšićevim dokaznim navodima, oko datiranja trojagodnih naušnica, nema ničeg novog što bi moglo sugerirati na bitno drugačije zaključke od onih koji su već otprije bili poznati.⁸² Smatramo potpuno pogrešnim raspravljati isključivo samo o jednom tipu naušnica, a pritom smetnuti s uma sve ostale tipove naušnica koje se pokatkad i skupa javljaju. Pogotovu je nedopustivo izolirano razmatrati samo pojedine inačice istog tipa naušnica, a da se pritom ni jednom riječju ne osvrne na problem kronologije i podrijetla i onih drugih inačica toga istog tipa, u ovom slučaju onih jednostavnijih oblika kojima su jagode glatke i neukrašene. Odavno je utvrđeno da su takve naušnice, bez obzira na to radi li se o jednojagodnom, trojagodnom ili četverojagodnom tipu, kojima su jagode načinjene od dviju glatkih neukrašenih šupljih polutki, nedvojbeno pripadale najstarijim produktima domaćih radionica, tj. vremenu od prvih decenija 9. pa do kraja 10. st.⁸³ Takvu dataciju osnažuju i nalazi u zatvorenim grobnim cjelinama, kao i sve druge relevantne okolnosti koje prate te nalaze pri terenskim istraživanjima, bez čije pomoći nije moguće donositi nikakve konačne sigurnije zaključke.

Što se pak tiče vremena upotrebe razvijenijih oblika trojagodnih naušnica, bilo bi sasvim logično pretpostaviti da se njihova proizvodnja trebala nadovezivati na onu jednostavniju inačicu s neukrašenim jagodama. Nažalost, zasad još uvijek ne raspolažemo s podacima koji bi nam omogućili da što preciznije pratimo razvojne faze pojedinih inačica trojagodnih naušnica. Velika rasprostranjenost i brojnost trojagodnih naušnica nesumnjivo svjedoči da su naušnice toga tipa bile vrlo omiljen nakit i da su kao takve ostale vrlo dugo u upotrebi. Raznovrsnost tehničke izradbe i dužina trajanja tih naušnica omogućila je, u pojedinim vremenskim fazama, majstorima zlatarima da ukomponiraju brojne ukrasne motive iz kojih su opet protekle brojne inačice toga

tipa naušnica, čiji se kontinuitet poteže sve do u 13. i 14. st., a pojedine varijante, kao naprimjer one s kolutićima između jagoda ili s piramidalnim privjeskom umjesto srednje jagode, vjerojatno čak i do 15. stoljeća.⁸⁴

Nakon što je Jakšić »uspjio« odrediti vrijeme upotrebe trojagodnih naušnica i riješiti njihovo izdvajanje u posebnu grupu, pristupio je pokušaju određivanja središta i samih obrtnika zlatara koji su izrađivali taj nakit.⁸⁵ Na temelju arhivske građe o dalmatinskim srednjovjekovnim obrtnicima, o kojima je u svojim radovima pisao C. Fisković,⁸⁶ Jakšić smatra da bi naušnice s tri jagode »u istančanim tehnikama filigrana i granulacije mogle biti izrađivane od tih istih dalmatinskih obrtnika.«⁸⁷ U prilog takvom tumačenju Jakšić navodi nalaz jednog para trojagodnih naušnica u grobu otkrivenom na Narodnom trgu u Splitu,⁸⁸ zatim naušnice isklesane na konzoli zvonika splitske katedrale, te nalaz još jednog para istih naušnica pronađenih u grobu kraj Sv. Marije u Zadru.⁸⁹ Na istom mjestu, kao potvrdu svojoj pretpostavci, navodi i nalaz trojagodnih naušnica kod Gospe vanka Grada u blizini Šibenika.⁹⁰ Ovaj navod u najmanju ruku začuđuje, s obzirom na to da je dobro znano da grad Šibenik, a još manje Gospa vanka Grada, nisu bili, za razliku od Splita, Trogira i Zadra, u sastavu bizantske arhontije, odnosno bizantskog temata Dalmacije, pa bi, zapravo bilo i pravo čudo kad se tih i drugih tipova starohrvatskih naušnica tamo ne bi našlo. (Ukoliko se, možda, ne misli da su takve radionice u dalmatinskim tj. primorskim gradovima nastale tek u 13. i 14. stoljeću, opaska D. J.)

Navedena Jakšićeva argumentacija je toliko slaba, nedostatna i neprimjerna da bi se na temelju nje mogli izricati iole ozbiljniji za ljučci, a poglavito ne takvi kad su u pitanju određivanja radioničkih središta i samih obrtnika koji su izrađivali taj nakit. Umjesto da se upuštamo u razmatranje tih dokaznih navoda, jer za to uistinu nema potrebe, ovdje se valja samo zapitati: zar je zaista moguće da se na temelju dvaju posve slučajnih i posve sporadičnih nalaza trojagodnih naušnica u Splitu i Zadru, te onih uklesanih na zvoniku splitske katedrale, mogu donositi tako značajni i presudni zaključci iz kojih izlazi da su te tako brojne naušnice, koje nalazimo u starohrvatskim grobovima jadranskog zaleđa, proizvodi zlatara dalmatinskih gradova.⁹¹ Uvjereni smo da pojedinačni i usamljeni nalazi ne mogu poslužiti kao dokaz odraza neposredne zlatarske produkcije. To bi isto značilo kada bismo, primjerice zlatne grozdolike kićene naušnice, ili pak one koje pripadaju ketlaškoj i bjelobrdsnoj kulturnoj grupi (iako su one zastupane u kudikama većem broju), pronađene u starohrvatskim grobovima jadranskog zaleđa, pripisali lokalnoj proizvodnji, tj. da su izrađivane na teritoriju na kojemu su nađene. A tako nešto, uvjereni smo, nikome ne pada ni na kraj pameti. Najkrupnijim nedostatkom u Jakšićevom tekstu smatramo izostanak one argumentacije koja nedvosmisleno potvrđuje opstojanje domaćih zlatarskih radionica ženskog nakita na povijesnom tlu Hrvatske. Zar nam o tome ništa ne govore nalazi kamenih kalupa, tj. negativna za lijevanje naušnica i drugog nakita, te primjerci pogrešno lijevanih, tj. odbačenih (neuspjelih) primjeraka, koji su pronađeni upravo tamo odakle te naušnice najviše i potječu.⁹² Ako se te naušnice nisu izrađivale u domaćim radionicama, onda se neminovno nameću još dva posve logična pitanja na koje bi trebalo dati odgovor. Prvo, u kojima su se to zlatarskim radionicama izrađivali ostali tipovi starohrvatskih naušnica, pogotovu mislimo na one brojne koje obično nazivamo slijepoočničarkama ili ukosnicama, ukrašene također filigranom i granulacijom, a najčešće su od srebra s pozlatom, tako da pojedini primjerci predstavljaju najluksuznije zlatarske izradvine starohrvatske kulturne grupe. Drugo, zar je moguće da su radionice, koje su proizvodile sve druge tipove naušnica (jedno-

jagodne, dvojagodne i četveroagodne), na domaćem tlu od 9. do 12. st. postojale, a da ih kasnije u 13. i 14. st., kada je otpočela (prema N. Jakšiću, opaska D. J.) izrada luksuznijih inačica trojagodnih naušnica, više nije bilo? Nije se valjda dogodilo ono najgore da su istovremeno s prestankom hrvatske državne samostalnosti, što se zbilo negdje koncem 11. st., prestale rad (potpuno nestale) i domaće radionice nakita. Bez odgovora i rješenja tih pitanja, kao i potvrde o brojnijim nalazima trojagodnih naušnica na historijskom tlu Dalmacije, tj. u dalmatinskim gradovima, nikakve promjene vezane uz nastanak trojagodnih naušnica ne bi mogle biti prihvatljive.

Na kraju, umjesto zaključka, valja naglasiti da se trojagodne naušnice, rađene u tehnici filigrana i granulacije, ne smiju izdvajati od ostalih starohrvatskih naušnica, od kojih je veći broj također ukrašen u tehnici filigrana i granulacije, jer one zajedno predstavljaju zaista jednu cjelovitu i jedinstvenu grupu nakita, koju karakterizira neobično velika rasprostranjenost, brojnost, različitost u oblicima, načinu izradbe i materijalu od kojih su izrađene. To sve, osim niza drugih svjedočanstava, nedvojbeno govori da su proizvođene u domaćim zlatarskim radionicama od ruku domaćih majstora, počevši od samog početka formiranja ranofeudalne hrvatske kneževine, pa sve takorekuć do 15. stoljeća, ali, što je i razumljivo, s naglašenim većim intenzitetom do kraja 11. stoljeća, odnosno do prestanka hrvatske državne samostalnosti.

Naušnice bjelobrdskeg tipa. U starohrvatskim grobovima na području Dalmatinske Hrvatske, među brojnim nakitnim materijalom, nađeno je i takvih naušnica koje se po tipološkim osobinama vidno razlikuju od naušnica nađenih na matičnom području stare hrvatske države, a one su obično pripadale karantansko-ketlaškoj i bjelobrdskeg kulturnoj skupini. Među takve naušnice ubraja se i bjelobrdska grozdolika naušnica pronađena na Spasu u grobu 176 (T. XIX, 3) skupa s parom naušnica kojima karičice završavaju s nastavkom u obliku slova »S«. Grozdolika naušnica je od srebra izrađena tehnikom lijevanja, pripada karakterističnom nakitu bjelobrdske kulturne grupe. Taj tip grozdolikih bjelobrdskeg naušnica veoma je rijedak, i to ne samo kao sporadični nalazi unutar pojedinih kulturnih skupina već i u nekropolama bjelobrdskeg kulturnog obilježja.⁹³ O naušnicama pronađenih u starohrvatskim nekropolama na matičnom području koje pripadaju drugim kulturnim skupinama već prije smo na drugom mjestu pisali,⁹⁴ pa nema potreba ovdje to ponavljati. Ovdje želimo samo istaknuti da ovaj nalaz grozdolike naušnice u grobu 176 predstavlja tek drugi nalaz toga tipološkog obilježja (inačicu) na području Dalmatinske Hrvatske. Isti takav primjerak potječe, kao slučajni nalaz, iz sela Mratova kod Oklaja, a koji je nedavno i objavljen.⁹⁵

Pojavu naušnica bjelobrdske kulturne skupine obično svrstavamo u široki vremenski raspon, od druge polovice 10. do 12. stoljeća, tj. u vrijeme njezina trajanja. Grozdolika naušnica sa Spasa, nađena među ispremiješanim kostima ženskoga kostura skupa s parom karičica s nastavkom »S«, najvjerojatnije pripada skupini najmlađih nakitnih predmeta na toj nekropoli, a to onda znači da bi tu grozdoliku bjelobrdske naušnicu mogli datirati od kraja 10. do sredine 11. stoljeća.

PRSTENJE

U grobovima nekropole na Spasu, poslije naušnica, prstenje predstavlja drugu veću skupinu nakitnih predmeta. U 20 grobova ukupno je nađen 21 primjerak, i to u 16 ženskih, 2 u muškim i 1 u dječjem grobu. Prema načinu obrade, oblicima i

ukrasu, pršteni sa Spasa mogu se podijeliti u tri osnovne skupine: obične kovane ili lijevane bez ukrasa, obične tordirane (od uvijene žice) i pršteni s ukrasom. Dakako, da se unutar pojedine grupe mogu izdvojiti i poneke inačice.

Obični kovani ili lijevani pršteni. Takvi pršteni su najbrojniji, nađeni su u 8 grobova (T. V, 10; T. IX, 7; T. XII, 6; T. XIII, 7; T. XVI, 8; T. XVII, 5; T. XIX, 8; T. XX, 2). Pretežno su se nalazili na prstima desne ruke. U dva slučaja (T. IX, 7 i T. XXI, 2) nađeni su na prstu lijeve ruke. U grobu 183 (T. XIX, 8) prsten je nađen među ispremiješanim kostima prijašnjeg ukopa. Svi ti primjerci prštenja pripadaju najjednostavnijim oblicima. Načinjeni su najčešće od bronce, tehnikom kovanja ili lijevanja (T. XVI, 8; T. XIX, 8; T. XXI, 2). Pršteni načinjeni od tankog lima iznutra su ravni, a izvana blago zaobljeni, pa im presjek ima oblik slova D. Vanjska im je površina glatka i neukrašena. Krajevi tih prštenja uglavnom su spojeni lemljenjem. Uslijed oštećenosti prstena iz groba 128 (T. XIII, 7) krajevi su mu rastavljeni, a kod prstena iz groba 58 (T. V, 10), načinjenog od savijene žice, krajevi su izvorno razdvojeni. Lijevani pršteni obično su masivniji; nađena su ukupno tri primjerka (T. XVI, 8; T. XIX, 8; T. XXI, 2). Dva prstena iz groba 146 i 221 (T. XVI, 8; T. XXI, 2) s unutrašnje su strane ravna, a s vanjske poluobla. Vanjska im je površina obruča ukrašena narebrenim ispupčenjima ili okomitim urezima. Prsten iz groba 183 (T. XIX, 7) ima trokutast presjek i neukrašen je.

Takvo prstenje javlja se gotovo u svim srednjovjekovnim grobljima različitih kulturnih grupacija, pa se kao takvi i svrstavaju u standardni nakitni materijal, koji potječe već iz antike. Za taj tip prštenja mogli bismo navesti mnoge analogije ne samo s područja Dalmatinske Hrvatske nego i izvan njega, kao npr. iz nekropola u Slavoniji,⁹⁶ Sloveniji,⁹⁷ zapadnoj Bosni⁹⁸ i Istri,⁹⁹ i svugdje se datiraju od 9. do 12. st. Taj tip prštenja je, nedvojbeno, bio dugo u upotrebi pa ga je ponekad vrlo teško preciznije i datirati, pogotovu kao usamljene nalaze. S obzirom na to da su pršteni na Spasu, kao i u nekim drugim nekropolama, nađeni u zatvorenim grobnim cjelinama, zajedno s naušnicama tipa s jednom jagodom, naušnicama s dva prošupljena sroljika ukrasa i drugim nakitnim predmetima, omogućuje nam da takvo prstenje vremenski možemo determinirati od 9. do kraja 11. stoljeća.

Obični tordirani (uvijeni) pršteni. Takvih prštenja na Spasu nađeno je ukupno 3 primjerka (T. III, 8; T. IV, 3; T. XVII, 10). Načinjeni su od dvostruke, odnosno trostruke uvijene brončane žice poput užeta. Krajevi im se dodiruju. Sva tri prstena nađena su na prstima desne ruke ženskih kostura. Pršteni iz grobova 28 i 161 (T. IV, 3; T. XVII, 10) nađeni su skupa s naušnicama jednojagodnog tipa, ukrašene filigranom i granulacijom, dok je prsten iz groba 22 (T. III, 8) nađen skupa s karičicama s tri koljenca. Navedene okolnosti tih nalaza očigledno nas upućuju na zaključak da to prstenje možemo okvirno datirati od sredine 9. do kraja 10. stoljeća.

Pršteni s ukrasom. Prstenje ovog tipa nađeno je u grobovima na Spasu ukupno 11 primjeraka (T. I, 7; T. II, 7; T. III, 3; T. XII, 6; T. XIV, 5; T. XV, 3; T. XVI, 13; T. XVIII, 11; T. XIX, 4, 13; T. XXI, 1). U 5 grobova (14, 116, 130, 174, 186) nađeni su na prstima desne ruke ženskih kostura, a samo u grobu 5 na desnoj ruci muškog kostura. U 3 groba (18, 135, 221) nađeni su na prstima lijeve ruke ženskih kostura. Prsten iz groba 176 (T. XIX, 4) nađen je među ispremiješanim kostima prije ukopanog pokojnika, a iz groba 154 (T. XVI, 13) nađen je ispod lubanje dječjeg kostura, kao naušnica u sekundarnoj upotrebi. Svi navedeni pršteni izrađeni su od bronce ili srebra, u različitim tehnikama i s raznim ukrasima. Zbog raznovrsnosti

oblika i načina ukrašavanja ta grupa prstenja se može razvrstati u nekoliko inačica. No, mi ćemo ih ovdje pokušati grupirati samo u pet osnovnih varijanata.

U prvu varijantu ubrojili bismo samo 1 prsten (T. I, 7), izrađen lijevanjem od srebra s pozlatom. Vanjska površina mu je ukrašena stiliziranim meandrom izvedenim tehnikama rovašenja i nijela. Prsten je svojevremeno prepravlján (sužavan) zbog čega je na stražnjoj užoj strani presječen, pa mu se krajevi, na kojima su vidljivi tragovi dljetá, samo dodiruju. Prsten predstavlja jedinstven nalaz među grobnim inventarom na području Dalmatinske Hrvatske, pa ga je kao takvog vrlo teško vremenski opredijeliti. Budući da nemamo nikakva čvršćeg uporišta (analogija i sl.) koji bi nam mogao poslužiti za njegovu precizniju atribuciju, ne preostaje nam zasad ništa drugo nego da ga, kao veoma rijedak i izuzetan primjerak, smatramo proizvodom stranog majstora zlatara, a koji je dospio u grob na Spasu najvjerojatnije negdje pri kraju 11. stoljeća.

U drugu varijantu uvrstili bismo 3 prstena (T. II, 7; T. XIV, 5; T. XVI, 13). Na prednjim proširenim stranama ukrašeni su različitim plitko urezanim ornamentom. Prsten iz groba 14 (T. II, 7) izrađen je od bronce, načinjen lijevanjem. Prednja zaobljena strana mu je podijeljena na četiri jednaka dijela i ukrašena ugraviranim malim kružnicama. Prsten iz groba 154 (T. XVI, 13) izrađen je od srebra. Na prednjoj strani je imao proširenje u obliku kvadratne pločice na kojoj je bio urezan križ. Na ojačanom dijelu do pločice ukrašen je motivom stilizirane životinjske glave, izvedena tehnikom graviranja. U sekundarnoj upotrebi je prepravljén u karičicu (naušnicu) za nošenje na uhu. Prsten iz groba 130 (T. XIV, 5) izrađen je od izljevene bronce. Na prednjem ojačanom dijelu, kao i na bočnim stranama, također je ukrašen urezanim kružnicama s rupicom u sredini. Sva ta tri prstena mogu se, s obzirom na zatvorene grobne cjeline, tehniku izradbe i poznate analogije,¹⁰⁰ okvirno datirati od početka 9. pa do konca 10. stoljeća.

Trećoj varijanti pripadala bi 4 prstena (T. III, 3; T. XII, 6; T. XIX, 4; T. XXI, 1). To su prsteni koji su najčešće načinjeni od brončanog ili srebrenog lima s proširenjima na prednjoj strani. Na tom proširenju obično je bila prilemljena okrugla ili kvadratna kaseta (čelija) u kojoj je bilo umetnuto stakleno zrno. Takva kaseta se ni na jednom od navedenih primjeraka nađenih na Spasu nije sačuvala. Takvo se prstenje ubraja među najčešće nalaze u nekropolama Dalmatinske Hrvatske, pa se na temelju grobnih cjelina uvršćuju u standardni nakitni materijal toga područja¹⁰¹ i svrstavaju se u vremenski okvir od 9. do 11. stoljeća.

Četvrtoj varijanti pripada također samo jedan prsten iz groba 135 (T. XV, 3), načinjen od lijevanog srebra. Na prednjoj proširenoj i ojačanoj strani ima elipsoidnu udubinu u kojoj je umetnuta staklena pločica zelenkaste boje. Na stražnjoj, užoj strani je, kao i kod nekih drugih primjeraka, presječen pa mu se krajevi dodiruju. Budući da je prsten nađen skupa s parom jednojagodnih kićenih naušnica (slijepoočničarka), koje se obično datiraju u srazmjerno nešto širi vremenski raspon od 9. do kraja 10. st., značilo bi da ta datacija vrijedi i za opisani prsten.

U petu varijantu svrstavamo dva prstena, i to iz grobova 174 i 186. Prsten iz groba 174 (T. XVIII, 11) izrađen je od tankog srebrenog lima. Vanjska površina koluta ukrašena je troprutom pletenicom koju omeđuju dvoredi gusto graviranih točkica. Na prednjoj strani, gdje mu se spajaju krajevi, zalemljena je ovela ovalna čelija u koju je umetnuo stakleno zrno plavkastozelene boje. Obodnica čelije također je ukrašena dvoprutom pletenicom i nizom malih kuglica izvedenih tehnikom iskucavanja i graviranja. Prsten iz groba 186 (T. XIX, 13) izrađen je od srebra. Obruč mu je

načinjen od mrežasto spletene tanke srebrene žice trokutastog presjeka. Na prednjoj strani mu je zalemljena okrugla ćelija u kojoj je bilo umetnuto stakleno zrno koje se nije sačuvalo. Obodnica ćelije je ukrašena krupnijim i sitnijim granulama u obliku rozete. Takvo luksuzno rađeno prstenje veoma je teško uže vremenski determinirati, jer se takvi oblici provlače već iz kasne antike i traju gotovo sve do u puni srednji vijek. Prstenje iz grobova 174 i 186, bez sumnje, pripada ranijem srednjovjekovnom razdoblju, što nam očito potvrđuje činjenica da su oba primjerka nađena skupa s naušnicama tipa s jednom neukrašenom jagodom i karičicama s tri koljenca, za koje je utvrđeno da potječu iz 9. odnosno 10. stoljeća.¹⁰²

Što se tiče provenijencije pojedinih tipova prstenja i njihovih inačica s ove nekropole, teško je nešto određenije kazati, jer se, nažalost, još uvijek ne raspolaže s nekim sigurnijim arheološkim argumentima, na temelju kojih bismo mogli to prstenje poblje opredijeliti. No, zasad ipak valja pomišljati na to da poneki oblici, naročito oni finije i luksuznije izradbe, vuku svoje porijeklo iz kasnoantičkih i bizantskih središta, a da većina njih, kao uostalom i naušnice, pripadaju produkciji domaćih zlatarskih radionica, i kao takvi predstavljaju dio starohrvatskog nakitnog kruga.

PRIVJESCI

Među malobrojne grobne nalaze na području Dalmatinske Hrvatske uvrštavaju se i ukrasni predmeti u obliku privjesaka. Na nekropoli Spas pronađena su samo tri brončana privjeska, i to u grobovima 37 i 99 (T. IV; 6, 7; T. X, 7). Privjesci iz groba 37 nađeni su kod vrata dječjeg kostura. Načinjeni su od dviju glatkih spojenih polutki bikoničnog oblika. Na jednom kraju je uška, a na drugom kraći tuljac okruglog presjeka. Sličan privjesak nađen je još i u nekropoli »Vratnice« na Bribiru, dva ukrašena primjerka u nekropoli pod tjemnom Glavice također na Bribiru,¹⁰³ te tri primjerka u nekropoli na »Gredama« u Kašiću kod Smilčića.¹⁰⁴ Očita sličnost navedenih privjesaka, kako po obliku tako i po ukrasu i materijalu, s jagodama pojedinih naušnica, navodi nas na pomisao da bi takvi privjesci mogli pripadati produkciji onih domaćih radionica koje su proizvodile i sve druge brojne nakitne predmete tipične za starohrvatsku materijalnu kulturu 9. do 11. st., pa ih zbog toga ne bismo ni smjeli vremenski odijeliti od toga razdoblja. Radi li se ovdje isključivo o privjescima, ili su možda imali i funkciju puceta, ne može se pouzdano tvrditi. No, s obzirom na to da su u tri slučaja, na Spasu, Bribiru i u Kašiću, ti predmeti nađeni na vratu, odnosno na trbuhu pokojnika, bliži smo istini ako ih svrstamo među nakitne predmete koji su imali funkciju privjeska.

Privjesak iz groba 99 (T. X, 7) pripada tipu privjeska koji imaju oblik praporca. Nađen je uz desni bok kostura neutvrđenog spola (razoren grob). Načinjen je od lijevane bronce, zvonasta je oblika. Na gornjem kraju mu je mala uška, a na donjem proširenju ima križoliki otvor, unutar kojeg je umetnuto kameno zrno za dobivanje zvuka. Privjesci su toga tipa najbrojniji. Nalazimo ih ne samo u nekropolama na matičnom području stare hrvatske države¹⁰⁵ već i u drugim krajevima izvan toga teritorija.¹⁰⁶ S obzirom na to da je taj privjesak nađen u grobu skupa s koštanom ukrašenom posudicom (etui), za koju pretpostavljamo da je služila za nošenje osobnog sitnog pribora, a one se obično pripisuju avarskoj kulturnoj tradiciji, tj. ranijem horizontu grobova, koji se datiraju u prvu polovicu 9. stoljeća,¹⁰⁷ značilo bi da i taj tip privjeska valja datirati od kraja 8. do sredine 9. stoljeća.

OSTALI NALAZI U GROBOVIMA

Noževi. Na nekropoli Spas noževi su nađeni samo u grobovima 3, 6 i 13 (T. I, 10, 11; T. II, 4), dakle ukupno su nađena 3 primjerka. U grobu 3 i 6 nađeni su uz desni bok muškog pokojnika, a u grobu 13 uz lijevi bok ženskog kostura. Noževi su od željeza načinjeni kovanjem i pripadaju atipičnom grobnom inventaru. Uglavnom su uobičajenog oblika, ponešto izduženi s ravnim hrptom, kojima se oštrica prema vrhu blago povija. Iznimku čini nož iz groba 13 (T. II, 4) kojemu se i hrbat lagano povija. Dršci noževa su najvjerojatnije bili obloženi drvom, što je i razlog da nam se nisu mogli sačuvati. Taj tip noža, prema našem mišljenju, služio je isključivo za dnevnu upotrebu u domaćinstvu, a nošeni su obješeni o pasu ili u nekoj futroli (kescici) načinjenoj od kože ili platna.

Noževi nisu samo česta pojava u muškim i ženskim grobovima u nekropolama na teritoriju omeđenom rijekama Zrmanjom i Cetinom, nego i u mnogim drugim nekropolama izvan toga područja, i to u svim kronološkim fazama.¹⁰⁸ Zbog atipičnosti oblika i dosta duge upotrebe vrlo ih je teško preciznije kronološki determinirati. Prema zatvorenim grobnim cjelinama obično se opredjeljuju u raniji srednji vijek, bez obzira na njihovo duže trajanje.¹⁰⁹ To nam najbolje svjedoči i nalaz noža u grobu 13, gdje je nađen skupa s parom jednojagodnih neukrašenih naušnica (slijepoočničarka), za koje se s dosta sigurnosti utvrdilo da pripadaju najranijim produktima nakita u domaćim radionicama, a to znači da najvjerojatnije potječe negdje od sredine 9. ili najkasnije početka 10. stoljeća.

Pređice. U grobu 99 i 154 nađena je po jedna željezna pređica (T. X, 8; T. XVI, 14). Obje su dosta oštećene i manjkave, a imaju oblik slova D. S obzirom na položaj nalaza u grobu (jedna je ležala uz desni bok, a druga na položaju trbuha pokojnika) može se pretpostaviti da su uistinu mogle imati praktičnu namjenu, u konkretnim slučajevima sapinjale su pojas. Prema tipološkim osobinama taj tip pređica ubraja se među nejjednostavnije izradvine tih proizvoda i predstavljaju tip široke upotrebe i rasprostranjenosti.¹¹⁰ Za pređice sa Spasa možemo naći brojne analogije, gotovo na svim dosad istraženim starohrvatskim nekropolama na području Dalmatinske Hrvatske,¹¹¹ pa dakako i izvan tog područja.¹¹² Zbog atipičnosti toga materijala teško ih je poblizje datirati, ali s obzirom na to da su nađene zajedno s drugim arheološkim nalazima (grob 99), možemo ih s dosta sigurnosti datirati u 9. stoljeće, dakako s mogućim veoma dugim trajanjem.

Kopče. Na nekropoli Spas nađene su samo dvije kopče, i to u grobovima 73 i 217 (T. VI, 6; T. XX, 16). U grobu 73 kopča je nađena na položaju trbuha ženskog kostura, a u grobu 217 je ležala uz desni bok kostura ženskog spola. Kopča iz groba 73 izrađena je od bronce, načinjena tehnikom kovanja, duguljastog je oblika i pripada najjednostavnijim oblicima. Prednja joj je strana zaobljena, dok je na zadnjoj ravnoj strani, oko koje se okretao trn, presavijen limeni okov pričvršćen dvjema zakovicama. Druga kopča je od željeza, vrlo loše je sačuvana, tako da joj nedostaje veći dio pređice s trnom. Po oblicima i kopče među sobom se razlikuju, kako po tipološkim karakteristikama, tako i po veličini i materijalu od kojih su izrađene. Iako nisu tako brojne kao pređice, ipak su česta pojava ne samo u grobovima na teritoriju Dalmacije nego ih nalazimo među slavenskim grobnim inventarom na području cijele Jugoslavije.¹¹³ Kopče su, kao i pređice, uglavnom imale praktičnu namjenu. Najčešće su služile za sapinjanje odjeće, pojasa i opreme (ostruga), a samo pone-

ke, luksuznije izradbe, osim praktične imale su i ukrasnu funkciju. One se javljaju u najstarijim starohrvatskim grobovima istraženim na području Dalmatinske Hrvatske,¹¹⁴ i mogu se pratiti (prema istraženim nekropolama) kroz čitav srednji vijek, pa i dalje, takoreći sve do naših dana.

Koplja. Od pronađenih predmeta koji su pripadali oružju na nekropoli Spas nađeno je samo jedno koplje u grobu 38 (T. IV, 8). Koplje je od željeza listolikog je oblika s tuljcem za nasad. Nađeno je na grudnom košu u visini nadlaktice desne ruke muškog kostura. Zbirka Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika posjeduje veći broj kopalja ovog najjednostavnijeg tipa, koja najvjerojatnije potječu iz otprije istraživanih nekropola na područja sjeverne Dalmacije, ali nažalost, sva su ta koplja bez pobližih podataka o okolnostima nalaza, pa su takva bez dokumentarne vrijednosti. Najbliže analogije za koplje sa Spasa s područja Dalmatinske Hrvatske nalazimo jedino u nekropoli Ždrijac kod Nina, u kojoj su otkrivena dva primjerka željeznih kopalja slični našem primjerku.¹¹⁵ Razlika je među njima u tome što su tuljci za nasad kod ždrijačkih primjeraka nešto duži, a lisnata oštrica malko uža. Obična listolika koplja bila su dugo u upotrebi na veoma širokom prostoru, pa ih zbog toga nije lako vremenski opredijeliti.¹¹⁶ S obzirom na to da je koplje iz nekropole Ždrijac (grob 175) nađeno u zatvorenoj grobnoj cjelini i na temelju toga okvirno je datiran u drugu polovicu 8. stoljeća.¹¹⁷ Za drugo koplje iz Ždrijaca (grob 322) J. Belošević smatra da je po svojim tipološkim osobinama pripadalo karolinškim kopljima s krilcima, te ga po tome i datira u rano 9. st.¹¹⁸ S takvom datacijom se nije složio Z. Vinski, smatrajući da je koplje iz groba 322 tipološki nejasan nalaz i da ne mora biti neposredan karolinški import, te ga (kao i grob 322 u cjelini) treba datirati u poodmaklu prvu polovicu 9. stoljeća.¹¹⁹ Što se pak tiče koplja sa Spasa, koje je također nađeno u zatvorenoj grobnoj cjelini, možemo ga s dosta sigurnosti okvirno datirati od druge polovice 9. do sredine 10. stoljeća.

Predmeti od roga. Među rijetke nalaze u starohrvatskim grobovima na matičnom teritoriju stare hrvatske države ubrajaju se i predmeti od kosti ili roga. U grobovima 79 i 99 (T. VIII; T. XI) na nekropoli Spas nađena je po jedna posudica (futrola, etui), načinjene od jelenjih parožaka. Posudica iz groba 79 nađena je uz desni bok ženskog kostura, dok je druga iz groba 99 također nađena uz desni bok pokojnika čije su kosti bile samo djelomično sačuvane, pa se spol nije mogao utvrditi. Ali, sva je prilika da se i ovdje radi o ukopu žene. Obje posudice su ukrašene geometrijskim ukrasnim motivima izvedeni tehnikom graviranja. Ukrašenja na njima sastoji se od rombičnih polja koja zatvaraju višepirutasti unakrsno izrezbareni traci, a na njihovim čvorištima su koncentrične kružnice s rupicom u sredini. Posudice su najvjerojatnije nošene obješene o pojasu, što nam donekle potvrđuju i rupice na njihovim rubovima s pomoću kojih su se posudice vješale za pojas.

Dosad je na području sjeverne Dalmacije pronađeno samo nekoliko posudica (etuija) od jelenjeg roga. Jedan primjerak je nađen u nekropoli Goričine u Pridrazi,¹²⁰ jedan potječe iz Smrdelja, tri iz Burnuma kod Kistanja,¹²¹ i dva iz starohrvatske nekropole na redove Nin-Ždrijac.¹²² Izvan toga područja nađen je jedan primjerak u nekropoli Gomjenica kod Prijedora.¹²³ Točna funkcija tih posudica, načinjenih od jelenjih rogova, još uvijek nije utvrđena. Prema nekim arheolozima takvi su predmeti služili kao tobolci (futrole) za nošenje strelica,¹²⁴ dok drugi smatraju vjerojatnijim da su služile kao recipijenti za sol, tj. soljenke.¹²⁵ Naše je mišljenje, s obzirom na to da su dosad isključivo pronađene u ženskim grobovima, najvjerojatnije služile kao posu-

dice, odnosno kao etuiji u kojima je nošen osobni sitni (kozmetički?) pribor, ili sitniji predmeti koji su služili pri svakodnevnoj upotrebi. Na osnovi zatvorenih grobnih cjelina, kako onih pronađenih primjeraka u nekropoli Nin-Ždrijac, tako i ovih sa Spasa, posudice od jelenjeg roga, sasvim sigurno, pripadaju repertoaru onih grobnih nalaza koji se u starohrvatskim grobovima javljaju veoma rano. Zbog toga smatramo najvjerojatnijim da posudice sa Spasa potječu iz prve polovice 9. stoljeća, i da ih treba smatrati, kako se to za takve predmete obično drži, avarskim kulturnim dobrom.

Ostaci tekstila. U grobu 135 (T. XV, 4) nekropole na Spasu nađen je na položaju desnog ramena ženskog kostura dijelić tekstila, satkan najvjerojatnije od lana? Tkanina je bila prilijepljena za jagodu jedne veće naušnice - ukosnice, koja se našla naslonjena na ramenu kostura, pa se s pravom pretpostavlja da je taj ostatak tkanine pripadao haljini pokojnice. Taj nalaz predstavlja jedinstven primjerak sačuvane tkanine koji, s obzirom na zatvorenu grobnu cjelinu, možemo okvirno datirati od druge polovice 9. do najkasnije sredine 10. stoljeća.

Pršljeni. Među rijetke nalaze na ovoj nekropoli ubrajaju se i pršljeni (vretenca). Na Spasu je nađen samo jedan primjerak, i to u grobu 194 (T. XX, 6) uz desni bok muškog kostura. Pršljen je okruglog oblika s rupom na sredini, načinjen je od rimske opeke.

U dalmatinskohrvatskim nekropolama nalazi pršljena su prilično česti, ne samo u grobljima nego i izvan njih, naročito na mjestima ili u blizini nekadašnjih naselja.¹²⁶ Najveći broj pršljena dosad je nađen u Biskupiji - Crkvina, Cetini - Sv. Spas, Bribiru, Begovači u Biljanima Donjim, i mnogim drugim manjim lokalitetima.¹²⁷ Uglavnom su napravljeni od starih rimskih opeka ili od kojeg drugog glinenog predmeta,¹²⁸ a vrlo su rijetki od kamena. Takav jedan pršljen potječe iz ranosrednjovjekovne nekropole »Razbojine« u Kašiću kod Zadra.¹²⁹ Pršljeni od rimske opeke obično su jednostavnog oblika; plosnati kolutići kojima kružnica često puta nije pravilna. Ima i takvih primjeraka koji su pažljivo i pravilno modelirani (rađeni *ad hoc*), a oni su izrađeni od dobro pročišćene i pečene gline, žućkaste ili crvenkaste boje. Pršljeni su bili dosta dugo u upotrebi i svrstavaju se u atipični inventar starohrvatskih grobova, te ih zbog toga nije moguće preciznije datirati osim ako nisu nađeni u zatvorenim grobnim cjelinama.

*
* * *

Mnogobrojne arheološke nalaze izvan grobova, koji su prikazani na tablama od broja XXIII. do XXXII. nismo uzeli u razmatranja pri obradi i analizi grobnih nalaza, jer nam kao slučajni nalazi u nasipu izvan grobova ne mogu pružiti potrebne podatke na temelju kojih bi se moglo određivati sigurniju dataciju pojedinih nalaza. Na osnovi njihova opisa, koji smo donijeli, lako ih je tipološki, a time i aproksimativno kronološki odrediti i razvrstati u onu skupinu nalaza kojoj pripadaju, a koji su ovdje obrađeni unutar grobnih cjelina. Keramički i arhitektonski ulomci također su grupirani u vremenska razdoblja (faze) iz kojih potječu.

Zaključak

Istraživanjima starohrvatske nekropole na Spasu kod Knina utvrđeno je da je ovdje riječ o jednom kompleksnom arheološkom lokalitetu, na kome su tijekom prijašnjih manjih sondažnih zahvata, te našim sustavnim istraživanjima iskopani prapovijesni, kasnoantički i ranosrednjovjekovni nalazi. Obrada podataka prikupljenih tijekom višegodišnjih istraživanja o općim karakteristikama groblja na Spasu, te provedenoj stručnoj analizi grobnih nalaza, omogućuju nam, bez obzira na pojedine praznine i nedorečenosti, srazmjerno pouzdano datiranje nekropole, odrediti (barem približno) smještaj naselja kojemu je nekropola pripadala te uočiti gospodarske mogućnosti stanovišta, a donekle i njihov kulturni i duhovni život.

Prema analizi grobnih nalaza i svih drugih podataka do kojih smo došli tijekom istraživanja, pokojnici pokopani na nekropoli Spas pripadaju poljoprivredno-stočarskom pučanstvu manjeg seoskog naselja, smještenog najvjerojatnije na južnom dijelu brda Spas, koji je obuhvaćao i najsjeverniji dio današnje tvrđave. Nije isključena mogućnost da su se kao nastambe dijelom upotrebljavale i pojedine prostorije obrušeni kasnoantičkih arhitektura, koje su se prostirale na zapadnom i sjeverozapadnom dijelu toga platoa. Očekivati je da će buduća istraživanja na preostalom dijelu ovog lokaliteta unijeti više svjetla i pružiti nove podatke koji će nam omogućiti potpuniji i sigurniji odgovor na ta i druga značajna pitanja.

Među značajnije nalaze na ovom lokalitetu svakako su djelomično otkriveni temeljni ostaci arhitektura, za koje se, na temelju nalaza ulomaka kamene plastike (T. XXXVIII), tegula i fragmenata keramičkog posuda (T. XXXIII, XXXIV), nedvojbeno utvrdilo da pripadaju rimskom naselju. Manjim okolnim sondama utvrđeno je također da se ostaci tih građevina protežu i na preostali dio ovoga platoa, u pravcu zapada i prema sjeverozapadu. Ova otkrića, kao i prije istraženo veliko groblje na istočnom podnožju ovoga brda zvano »Grebļe«, predstavljaju jak prilog argumentaciji onim istraživačima koji pretpostavljaju da bi se staro antičko naselje – grad *Ninia*, koji spominju antički pisci, trebalo smjestiti na mjesto današnjeg grada Knina, odnosno njegove tvrđave i gradine Spas.¹³⁰

Na jugoistočnom dijelu lokaliteta na površini od cca 20 x 20 m otkrivene su dosta debele naslage obrušena štuta, među kojim se nailazilo i na veće komadiće malternog ljepra s ostacima boja. Na tom mjestu i njegovoj neposrednoj blizini iskopano je nekoliko kamenih ulomaka ukrašenih predromaničkom pleternom plastikom, koji su pripadali dijelovima crkvenog namještaja 9. ili 10. st. (T. XXXV–XXXVII). Taj nalaz nedvojbeno upućuje na pretpostavku da je upravo na tom mjestu, gdje se prostirao šut, bila sagrađena starohrvatska crkva, kojoj su i pripadali pronađeni ulomci. Budući da se od tog sakralnog zdanja nije sačuvao ni najmanji ostatak zida, ne može se ništa drugo zaključiti nego da je crkva do temelja porušena i da je njeno kamenje kao građevni materijal dospjelo u zidine nedaleke tvrđave. Prema smještaju pojedinih grobova na mjestu gdje se prostirao šut, svi su izgledi da je crkva bila dosta rano porušena, možda čak već i u 11. stoljeću.

Iako je na ovoj nekropoli otkriveno ukupno 228 grobova, to ipak ne znači da je ovo naselje, kojemu je groblje pripadalo, bilo dosta veliko, dapače sve govori da se radi o prilično malom naselju, ali s dosta dugim kontinuitetom trajanja, od prvih decenija 9. pa sve do kraja 11. st. Po tipološkim karakteristikama na tom groblju susrećemo tri tipa grobova, i to: ovalne, pačetrovinaste i trapezoidne. Najbrojniji su

ovalni grobovi, a njih je bilo 130, pačetvorinastim oblicima pripadalo je 36 grobova, dok su trapezoidni zastupani sa 17 grobova.

Usljed nepogodne strukture tla, kao i temeljnih ostataka arhitektura iz predhrvatskog vremena, nekropola ne pokazuje značajke groblja na redove (vidi plan groblja). Orijehtacija grobova bila je veoma različita, tako da su grobovi bili okrenuti skoro u svim pravcima. Ipak je najveći broj grobova bilo pravilno usmjeren istok – zapad (103 groba). U grobovima je pretežno bio ukopan po jedan pokojnik, a ponegdje je bilo i po nekoliko ukopanih. Prema osteološkim podacima sasvim sigurno je utvrđeno da nekropola ima značajke naseobinskog groblja s podjednakim ukopima muškaraca, žena i djece.

Grobovi su bili najčešće načinjeni od tesane sedre, a potom od kamenih nepravilnih ploča ili neobrađenih lomljenaca. Upotreba tesane sedre pri gradnji grobova, te velike količine koje se javljaju izvan grobova u nasipu, nesumnjivo govori da nije donesena i obrađivana *ad hoc* za gradnju grobova, nego da je najvjerojatnije preuzimana s obrušenih arhitektura koje su se nalazile u neposrednoj blizini, čiji su temeljni ostaci djelomično i otkriveni.

Nalazi u grobovima bili su dosta izdašni, naročito je brojno bio zastupan nakit, naušnice i prstenje, što upravo karakterizira starohrvatsku kulturnu grupu 9. do 11. stoljeća. Od oružja nađeno je samo jedno željezno koplje (T. IV, 8). Nađene su i dvije ukrašene posudice (etui ili recipijent) od jelenjeg roga (T. VIII, XI), koji su vjerojatno služile za nošenje osobnog sitnog (kozmetičkog?) pribora. Predmeti nađeni u grobovima uglavnom su izrađeni od srebra, bronce i bakra, pozlaćena srebra i željeza. Od naušnica se posebno ističu oni primjerci koji se zbog svoje glomaznosti nisu mogle nositi provučene kroz rupicu na uhu, nego su se vješale na vrpцу obavijenu oko glave, ili su se upletale u pletenice kose, zbog čega ih obično i nazivamo slijepoočničarkama ili ukosnicama. Pažnju zaslužuje i nalaz iz groba 79, koji je skupa s parom velikih srebrenih naušnica (slijepoočničarka) ukrašenih filigranom i granulacijom (T. VII), pronađena i izrezbarena posudica od jelenjeg roga (T. VIII), što nam sasvim pouzdano potvrđuje da je taj tip naušnica izrađivan u domaćim radionicama nakita već u ranom 9. stoljeću.¹³¹ Nešto više prostora posvetili smo razmatranju naušnica tipa s tri jagode, iz razloga jer je u posljednje vrijeme bilo pokušaja da se gotovo sve razvijeniije inačice trojagodnih naušnica, koje su pronađene u grobovima na matičnom području starohrvatske države, potpuno izdvoje od ostalih naušnica koje su također pronađene na spomenutom području. Da bi se to moglo postići valjalo ih je prethodno vremenski veoma kasno opredijeliti, te na temelju takve vremenske opredijeljenosti odrediti i njihovo podrijetlo, tj. radionička središta u kojima su bile izrađivane.¹³²

Osvrćući se na problem oko datiranja i porijekla trojagodnih naušnica, pokušali smo, na osnovi niza pouzdanih činjenica i pokazatelja, upozoriti na to da se taj tip naušnica, odnosno isključivo njihove razvijeniije inačice, ne mogu izdvajati od ostalih varijanti i tipova starohrvatskih naušnica, koje su pronađene na teritoriju Dalmatinske Hrvatske, a koje se obično svrstavaju u vremenski okvir od početka 9. pa do konca 11. stoljeća. Istina je da svi tipovi naušnica, odnosno njihove pojedine inačice, nisu jednako trajale, da su pojedini tipovi bili manje, a pojedini duže u upotrebi. To je najvjerojatnije ovisilo o omiljenosti i modi toga vremena. Upravo iz tog razloga pojedine inačice trojagodnih naušnica su bile vrlo dugo u upotrebi, tako da su se poneki razvijeniiji oblici u kontinuitetu izrađivali sve do u 13. i 14. st., pa možda čak

i još kasnije. Isto tako pokušali smo upozoriti na to da svi tipovi starohrvatskih naušnica, pa i one razvijenije inačice trojagodnog tipa, koje potječu iz grobova s matičnog teritorija, pripadaju produkciji domaćih zlatarskih radionica, i da kao cjelina sačinjavaju starohrvatsku kulturnu grupu.

Osim jednostavnih oblika prstenja, posebno valja upozoriti na nekoliko primjere raka fino izrađenih s bogatim ukrasom od lijevana srebra, filigrana i granulacije. Prsten iz groba 5 (T. I, 7) u tipološkom smislu predstavlja posve novu inačicu, a prema tehničkoj izradbi i ukrasu, vjerojatno potječe iz nešto kasnijeg vremena, tj. iz kraja 11. stoljeća. U jednom ženskom grobu (grob 135) pronađen je komadić lanenog (?) tekstila (T. XV, 4), skupa s parom naušnica – ukosnica koje se obično datiraju u 9. ili najkasnije u 10. st., pa taj nalaz predstavlja jedinstven primjerak sačuvane tkanine iz tog vremena. Gledano u cjelini, možemo s dosta sigurnosti konstatirati da je ukopavanje na Spasu otpočelo od samog početka 9. st. i da je trajalo kontinuirano sve do kraja 11. stoljeća.

BILJEŠKE

¹ F. Rački, *Documenta historice Croatiae periodum antiquam illustrantia, Zagrabiae* 1877, 400; V. Klaić, *Opis zemalja u kojih obitavaju Hrvati*, II. sv, Zagreb 1881, 54.

² S. Gunjača, *Tiniensia Archaeologica-Historica-Topographica*, II, *Starohrvatska prošvjeta* (dalje: *SHP*), ser. III, sv. 7, Zagreb 1960, 18.

³ T. Smičiklas, *Codex diplomaticus VIII*, Zagreb 1910, 379. i d.; V. Klaić, *Rodoslavlje knezova Nelipića od plemena Svačić*, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, n. s. sv. III, Zagreb 1898, 1–18; isti, *Knin za turskog vladanja*, o. c., sv. XV, Zagreb 1928, 257. i d.; F. Šišić, *Pregled povijesti hrvatskog naroda*, Zagreb 1962, 240; S. Gunjača, o. c., 84–116.

⁴ S. Gunjača, *Revizija iskopina u Biskupiji kod Knina*, *Ljetopis JAZU*, knj. 57, Zagreb 1953, 32–35; D. Jelovina, *Starohrvatske nekropole na području između rijeka Zrmanje i Cetine* (dalje: *Nekropole*), Split 1976, 21–27.

⁵ L. Marun, *Ruševine crkve sv. Luke na Uzdojlu kod Knina sa pisanom uspomenu hrvatskog kneza Mutimira*, *SHP*, n. s. I, Zagreb–Knin 1927, 272–315.

⁶ D. Jelovina, *Starohrvatsko kulturno blago*, Zagreb, 1989, 42, glavna lit. na str. 97.

⁷ S. Gunjača, *Tiniensia Archaeologica-Historica-Topographica*, I, *SHP*, ser. III, sv. 6, Zagreb 1958, 116–124.

⁸ S. Gunjača, o. c., 124–162.

⁹ W. Buttler, *Burgwälle in Norddalmatien*, *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission*, XXI, Frankfurt a. M., 1932, 187–8, sl. 30–1.

¹⁰ S. Gunjača, *Tiniensia Archaeologica-Historica-Topographica*, II, *SHP*, ser. III, sv. 7, Zagreb 1960, 19, bilj. 7.

¹¹ Z. Vinski, *Greblje, Knin, nécropole de la Migration des Peuples, Epoque préhistorique et protohistorique en Yougoslavie—Recherchs et Resultats*, Beograd 1971, 100–102.

¹² S. Gunjača, o. c. 114–116.

¹³ *Ibid.*, 115.

¹⁴ D. Jelovina, *Nekropole*, 50–1.

¹⁵ S. Gunjača, *Muzej hrvatskih starina od oslobođenja do danas*, *SHP*, ser. III, sv. 2, Zagreb 1952, 230, sl. 16 i 17.

¹⁶ D. Jelovina, o. c., 51.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ F. Smiljanić, *Nastanak i razvoj srednjovjekovnog Knina*, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Zadar 1984/85, sl. 1 (nepoznati crkveni objekt označen brojem 4).

¹⁹ S. Gunjača, *Tiniensia*, II, *SHP*, ser. III, sv. 7, Zagreb 1960, 116–121, bilj. 564–569.

- ²⁰ K. Patsch, Rimski kameniti spomenici Kninskog muzeja, *Glasnik Zemaljskog muzeja*, VII, Sarajevo 1895, 396; M. Zaninović, Kninsko područje u antici, *Arheološki radovi i rasprave*, VII, Zagreb 1974, 302–303.
- ²¹ S. Gunjača, o. c., 19, bilj. 13.
- ²² M. Zaninović, o. c., 307.
- ^{22a} Ž. Demo, Bjelobrdski privjesci u Jugoslaviji, *Podravski zbornik*, Koprivnica 1983, 275, sl.3.
- ²³ V. Delonga, Bizantski novac u zbirci Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, *SHP*, ser. III, sv. 11, Split 1981, 202, 219 br. 46, Tab. XII, 46.
- ²⁴ *Corpus Nummorum Italicorum*, VI, Veneto, Dalmazia–Albania, Roma 1922, 636, 160–162, Tab. XXXIV, 9.
- ²⁵ S. Gunjača, Muzej hrvatskih starina od oslobođenja do danas. *SHP*, ser. III, sv. 2, Zagreb 1952, 230, sl. 17.
- ²⁶ D. Jelovina, o. c., 69–70.
- ²⁷ D. Jelovina, o. c., 69; D. Jelovina–D. Vrsalović, Srednjovjekovno groblje na »Begovači« u selu Biljanima Donjim kod Zadra, *SHP*, ser. III, sv. 11, Split 1981, 64.
- ²⁸ Lj. Karaman, Iskopine društva »Bihaća« u Mravincima i starohrvatska groblja, *Rad JAZU*, 268, Zagreb 1940, 10.
- ²⁹ D. Jelovina, o. c., 77–82; D. Jelovina–D. Vrsalović, o. c., 107.
- ³⁰ D. Jelovina, o. c., 75; B. Marušić, Starohrvatska nekropola u Žminju, Pula 1987, 66.
- ³¹ D. Jelovina, o. c., 74.
- ³² J. Brunšmid, Hrvatske sredovječne starine, *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n. s., sv. VII, Zagreb 1903/4, 152. i d.; D. Jelovina, *ibid.*; G. Marjanović–Vujović, Trnjane, srpska nekropola, Beograd 1984, 63; B. Marušić, o. c. 67.
- ³³ D. Jelovina, *ibid.*
- ³⁴ F. Oreb, Srednjovjekovno groblje oko crkve sv. Jurja od Raduna kod Kaštel–Starog, *SHP*, ser. III, sv. 13, Split 1983, 192, grob 49, Tab. II, 49.
- ³⁵ D. Jelovina, o. c., 93–4.
- ³⁶ J. Korošec, Uvod v materijalno kulturo Slovanov zgodnjega srednjega veka, Ljubljana 1952, 268.
- ³⁷ K. Vinski–Gasparini – S. Ercegović, Ranosrednjovjekovno groblje u Brodskom Drenovcu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Zagreb 1958, 137.
- ³⁸ B. Marušić, o. c., 75–6.
- ³⁹ G. Marjanović–Vujović, o. c., 78–80; S. Ercegović–Pavlović Srednjovjekovna nekropola u Nišu, *Starinar*, XXVII, Beograd 1977, 81.
- ⁴⁰ D. Jelovina, o. c., 94.
- ⁴¹ I. L. Červinka, Slované na Moravě a říše Velikomoravská, Brno 1928, 224; J. Poulik, Staroslovenská Morava, Praha 1948, 47; Lj. Karaman, Starohrvatsko groblje na »Majdanu«, *Vjesnik za arheol. i hist. dalmatinsku*, LI, Split 1936, 27.
- ⁴² J. Brunšmid, o. c., 40; D. Jelovina, o. c., 95.
- ⁴³ L. Niederle, Rukovět slovanské archaeologie, 5, Praha 1931, 187; J. Korošec, Staroslavenska grobišča v severni Sloveniji, Celje 1947, 57; D. Jelovina, o. c., *ibid.*
- ⁴⁴ D. Jelovina, o. c., 94–5.
- ⁴⁵ Lj. Karaman, Iskopine društva »Bihaća« u Mravincima i starohrvatska groblja, *Rad JAZU*, 268, Zagreb 1940, 22; Z. Vinski, Naušnice zvijezdolikog tipa u Arheološkom muzeju u Zagrebu s posebnim obzirom na naušnice srebrenog nakita Čadavica, *SHP*, ser. III, sv. 2, Zagreb 1952, 32; D. Jelovina, o. c., 94.
- ⁴⁶ D. Jelovina, o. c., 95.
- ⁴⁷ D. Jelovina, o. c., 96.
- ⁴⁸ D. Jelovina, *ibid.*
- ⁴⁹ D. Jelovina, o. c., 96–7.
- ⁵⁰ D. Jelovina, o. c., 97.
- ⁵¹ B. Marušić, o. c., 77.

⁵² Z. Vinski, Starohrvatske naušnice u Arheološkom muzeju u Zagrebu, *SHP*, ser. III, sv. 1, Zagreb 1949, 32–35; B. Čečuk – A. Dorn, Starohrvatska nekropola u Daraž-Bošnjacima kod Županje, *Arheološki radovi i rasprave*, IV–V, Zagreb 1967, 406–412; D. Jelovina, *ibid.*

⁵³ G. Marjanović-Vujović, o. c., 84–86, sl. 177–181.

⁵⁴ G. Marjanović-Vujović, *ibid.*

⁵⁵ G. Marjanović-Vujović, o. c., 86.

⁵⁶ S. Ercegović, Istraživanja u Gackom polju i rasprostranjenost starohrvatskih naušnica izvan Dalmatinske Hrvatske, *SHP*, ser. III, sv. 7, Zagreb 1959, 250–253; ista, Istraživanja srednjovjekovne nekropole u Bošnjacima, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, III, ser. sv. II, Zagreb 1961, 222–3; D. Jelovina, Statistički tipološko-topografski pregled starohrvatskih naušnica na području SR Hrvatske, *SHP*, ser. III, sv. 8–9, Zagreb 1963, 103–118; *isti.*, Nekropole, 97.;

⁵⁷ S. Ercegović, o. c., 232; D. Jelovina, *ibid.*

⁵⁸ D. Jelovina, *ibid.*, 98.

⁵⁹ N. Miletić, Slovenska nekropola u Gomjenici kod Prijedora, *Glasnik Zemaljskog muzeja*, n. s., sv. XXI/XXII, Sarajevo 1966/1967, 123, T. XX i XXX, 4.

⁶⁰ B. Marušić, o. c., 77–80.

⁶¹ Z. Vinski, o. c., 26; K. Vinski-Gasparini, Ranosrednjovjekovni slavenski zlatni nakit u Arheološkom muzeju u Zagrebu, *SHP*, ser. III, sv. 2, Zagreb 1952, 19; S. Ercegović, o. c., 243 i d.

⁶² R. Matejčić, Istraživanje dijela starohrvatske nekropole u Velom Dolu kod Križišća u Vinodolu, *Histria archaeologica*, II, 1, Pula 1971, Tab. I.; ista, Pregled kulturno-povijesnih spomenika Vinodola, *Vinodolski zbornik*, II/1981, Crkvenica 1981, 309.

⁶³ Lj. Karaman, Starohrvatsko groblje na »Majdanu«, *Vjesnik za arheol. i hist. dalmatinsku*, II, Split 1963, 78. i d.; *isti.*, Dva hronološka pitanja starohrvatske arheologije, *SHP*, ser. III, sv. 5, Zagreb 1956, 129; Z. Vinski, o. c., 32–34; S. Ercegović, o. c., 247; D. Jelovina, o. c., 99; J. Belošević, Nekoliko neobjelodanih ranosrednjovjekovnih arheoloških nalaza s područja sjeverne Dalmacije, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, god. 26, sv. 26, Zadar 1987, 159.

⁶⁴ Usporedi naušnice tog tipa: D. Jelovina, Nekropole, Tab. XIX, 4–9; Tab. LX, 5–14; D. Jelovina–D. Vrsalović, o. c., Tab. XVIII, 265; Tab. XX, 289; Tab. XXVII, 387, 399; D. Jelovina, Starohrvatsko groblje na »Mastirinama« u selu Kašiću kod Zadra, *SHP*, ser. III, sv. 12, Split 1982, Tab. I, 7, 9; Tab. II, 37; Tab. V, 79; Tab. VIII, 123, 125 itd.

⁶⁵ D. Jelovina, o. c., 130; J. Belošević, Materijalna kultura Hrvata od 7. do 9. st., Zagreb 1980, 128.

⁶⁶ J. Belošević, *ibid.*

⁶⁷ D. Jelovina, o. c., 99.

⁶⁸ D. Jelovina, *ibid.*

⁶⁹ D. Jelovina, Statistički tipološko-topografski pregled starohrvat. naušnica, *SHP*, ser. III, sv. 8–9, Zagreb 1963, 115, karta III; B. Marušić, o. c., 79, Tab. XV, 1, 2.

⁷⁰ D. Jelovina, Nekropole, 99.

⁷¹ D. Jelovina, *ibid.*

⁷² D. Jelovina, Statistički tipološko-topografski, *SHP*, ser. III, sv. 8–9, Zagreb 1963, 118, karta IV; S. Ercegović, Istraživanja u Gackom polju i rasprostranjenost starohrvatskih naušnica izvan Dalmatinske Hrvatske, *SHP*, ser. III, sv. 7, Zagreb 1959, 243–254; N. Miletić, Nakit i oružje IX–XII veka u nekropolama Bosne i Hercegovine, *Glasnik Zemaljskog muzeja*, n. s., sv. XVIII, Sarajevo 1963, 169–175; Š. Bešliagić–Đ. Basler, Grborezi, Sarajevo 1964, 69–76; D. Jelovina, Nekropole, o. c., 99–101.

⁷³ S. Gunjača, Muzej hrvatskih starina od oslobođenja do danas, *SHP*, ser. III, sv. 2, Zagreb 1952, 230, sl. 16.

⁷⁴ Lj. Karaman, Starohrvatsko groblje na »Majdanu«, *Vjesnik za arheol. i hist. dalmatinsku*, LI, Split 1930–34, 26; *isti.*, Dva hronološka pitanja starohrvatske arheologije, *SHP*,

ser. III, sv. 5, Zagreb 1956, 129; Š. Bešlagić–Dj. Basler, o. c., 76; D. Jelovina, o. c., 100–102.

⁷⁵ N. Jakšić, Naušnice s tri jagode u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 23, Split 1983, 49–73.

⁷⁶ N. Jakšić, o. c., 68.

⁷⁷ N. Jakšić, o. c., 68–70.

⁷⁸ N. Jakšić, Pokušaj određenja horizontalne stratigrafije starohrvatskih nekropola, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 3, Zagreb 1976, 91.

⁷⁹ N. Jakšić, Naušnice s tri jagode u MHAS, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 23, Split 1983, 70.

⁸⁰ N. Jakšić, *ibid.*

⁸¹ N. Jakšić, *ibid.*

⁸² Uspor. bilj. 74.

⁸³ Lj. Karaman, Iskopine društva »Bihaća« u Mravincima i starohrvatska groblja, *Rad JAZU*, 268, Zagreb 1940, 12–15; isti, Starohrvatsko groblje na »Majdanu«, *Vjesnik za arheol. i hist. dalmatinsku*, LI, 1930–34, Split 1936, 23. i d.; isti, Dva hronološka pitanja, *SHP*, ser. III, sv. 5, Zagreb 1956, 129; D. Jelovina, o. c., 98–103; D. Jelovina–D. Vrsalović, o. c., 113, bilj. 61.

⁸⁴ Uspor. D. Jelovina, o. c., 101–102, Tab. LVII, 7, 15, 16.

⁸⁵ N. Jakšić, *ibid.*

⁸⁶ C. Fisković, Zadarski srednjovječni majstori, Split 1959; isti, Dubrovački zlatari od XIII do XVII stoljeća, *SHP*, ser. III, sv. 1, Zagreb 1949, 143.

⁸⁷ N. Jakšić, o. c., 71–2.

⁸⁸ N. Jakšić, o. c., 69, bilj. 119.

⁸⁹ N. Jakšić, o. c., bilj. 119.

⁹⁰ N. Jakšić, *ibid.*

⁹¹ N. Jakšić, o. c., 73.

⁹² S. Gunjača Postojanje jednog centra za izrađivanje starohrvatskog nakita, *Vjesnik za arheol. i hist. dalmatinsku*, LVI–LIX, Split 1954–1957.

⁹³ O postojanju radionica nakita starohrvatskog doba u Sisku, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, ser., sv. IV, Zagreb 1970, 58; J. Belošević, Nekoliko neobjelodanih rano-srednjovjekovnih arheoloških nalaza s područja sjeverne Dalmacije, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, god. 26, sv. 26, Zadar 1987, 162.

⁹⁴ D. Jelovina, o. c., 103–106.

⁹⁵ J. Belošević, o. c., 160–163, sl. 16, Tab. XLVII, 2.

⁹⁶ J. Brunšmid, Hrvatske sredovječne starine, *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n. s. sv. VII, Zagreb 1903/4, 42; S. Ercegović, Neobjavljeni grobni nalazi iz Bijelog Brda, *SHP*, ser. III, sv. 6, Zagreb 1958, 165. i d.

⁹⁷ J. Korošec, Staroslavenska grobišća v severni Sloveniji, Celje 1947, sl. 4, grob 12, sl. 12, grob 37, Ptujski grad, sl. 48, grob 192.

⁹⁸ N. Miletić, o. c., 134.

⁹⁹ B. Marušić, o. c., 86.

¹⁰⁰ D. Jelovina, o. c., 108–9.

¹⁰¹ D. Jelovina, o. c., 109.

¹⁰² Lj. Karaman, o. c., 129; D. Jelovina, o. c., 98; isti, Starohrvatsko groblje na »Manastirinama« u selu Kašiću kod Zadra, *SHP*, ser. III, sv. 12, Split 1982, 59.

¹⁰³ M. Zekan, Bribir u srednjem vijeku (katalog), Split 1987, 56; D. Jelovina, Tri starohrvatske nekropole na Bribiru, *SHP*, ser. III, sv. 10, Zagreb 1968, Tab. VII.

¹⁰⁴ D. Vrsalović, Srednjovjekovno groblje na »Gredama« u selu Kašiću kod Zadra, *SHP*, ser. III, sv. 10, Zagreb 1968, 79, 88, Tab. VI, 135.

¹⁰⁵ D. Jelovina, Nekropole, 114.

¹⁰⁶ J. Brunšmid, o. c., sl. 22; J. Korošec, o. c., 87; J. Hampel, Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn, I, Budapest 1903, 400, sl. 1087–93.

- ¹⁰⁷ J. Belošević, Materijalna kultura Hrvata od 7. do 9. st., Zagreb 1980, 128.
¹⁰⁸ D. Jelovina, o. c. 121–2.
¹⁰⁹ Lj. Karaman, Iskopine društva »Bihaća« u Mravincima i starohrvatska groblja, *Rad JAZU*, 268, Zagreb 1940, 16.
¹¹⁰ D. Jelovina, o. c. 127; J. Belošević, o. c., 96.
¹¹¹ D. Jelovina, *ibid.*: J. Belošević, *ibid.*
¹¹² L. Niederle, Rukovět slovanské archaeologie, 5, Praha 1931, 172; J. Hampel, o. c., 186; J. Korošec, Uvod v materialno kulturo Slovanov, Ljubljana 1952, 335. i d.
¹¹³ L. Niederle, o. c. 179; J. Korošec, o. c. 336. i d.; G. Marjanović-Vujović, Čezava, srednjovekovna nekropola, *Starinar*, XXXIII–XXXIV, Beograd 1984, 123–4; S. Ercegović-Pavlović, Srednjovjekovno naselje i nekropola u Boljatinu, Arheološki institut, Beograd 1986, 29, sl. 7.
¹¹⁴ J. Belošević, o. c., 96.
¹¹⁵ J. Belošević, o. c., 103–4, Tab. XXVI, 2; XXVII, 27.
¹¹⁶ J. Belošević, o. c., 103.
¹¹⁷ J. Belošević, *ibid.*
¹¹⁸ J. Belošević, o. c., 104.
¹¹⁹ Z. Vinski, O nalazima karolinških mačeva u Jugoslaviji, *SHP*, ser. III, sv. 11, Split 1981, 39–41; isti, Glose uz dvije novije knjige o prošlosti Slavena, *SHP*, ser. III, sv. 16, Split 1986, 203–204.
¹²⁰ S. Gunjača, Srednjovjekovni Dolac kod Novigrada, *SHP*, ser. III, sv. 8–9, Zagreb 1963, 60.
¹²¹ J. Belošević, o. c., 126, bilj. 299, Tab. XLVIII–LII.
¹²² J. Belošević, o. c., 125–127, Tab. XLVI, XLVII.
¹²³ N. Miletić, Slovenska nekropola u Gomjenici kod Prijedora, *Glasnik Zemaljskog muzeja*, n. s., sv. XXI–XXII, Sarajevo 1966/67, 137, Tab. XX.
¹²⁴ Usp. N. Miletić, *ibid.*
¹²⁵ J. Belošević, *ibid.*
¹²⁶ D. Jelovina, o. c., 129.
¹²⁷ D. Jelovina, *ibid.*
¹²⁸ Lj. Karaman, o. c., 18.
¹²⁹ D. Jelovina, Ranosrednjovjekovna nekropola na »Razbojinama« u selu Kašiću kod Zadra, *SHP*, ser. III, sv. 10, Zagreb 1966, 44, Tab. V, 5.
¹³⁰ Usp. bilj. 22.
¹³¹ Usp. J. Belošević, Nekoliko neobjelodanjenih ranosrednjovjekovnih arheoloških nalaza s područja sjeverne Dalmacije, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Zadar 1987, 156 (osvrtna na dataciju D. Jelovine naušnica s jednom jagodom).
¹³² Usp. rad N. Jakšića, Naušnice s tri jagode u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika, *Prilozi povijesti umjetnosti za Dalmaciju*, 23, Split 1983, 49–73.

Zusammenfassung

EIN ALTKROATISCHES GRÄBERFELD AUF DEM BERGE SPAS BEI KNIN

Westlich der Stadt Knin erstreckt sich der Berg Spas. Auf seinem südlichen Teil erhebt sich die mittelalterliche Festung Knin, und an den nördlichen Teil schließt sich das Hochplateau des Berges Spas an, das im horizontalen Querschnitt eine birnenförmige Form hat. Spas ist anfangs des 18. Jahrhunderts durch einen künstlichen Durchstich von der Festung getrennt worden. Im nördlichen, breitesten Teil des Plateaus wurde ein altkroatisches Gräberfeld entdeckt, mit insgesamt 228 Gräbern. Das erforschte Gebiet umfaßt etwa 1200 m² Oberfläche. Es wurden neben Gräbern auch Fundamente von Bauwerken aus vorkroatischer Zeit gefunden, was bezeugt, daß es sich hier um eine komplexe archäologische Fundstätte handelt.

Im ersten Teil seiner Abhandlung beschreibt der Verfasser die Lage des Fundortes, seine strategische Bedeutung, und den geschichtlichen Ablauf der Forschungen an diesem Ort. Außerdem erwähnt er unter anderen bedeutenden Funden auch die Entdeckung von Fundamenten von Bauwerken, für die er aufgrund von Fragmenten steinernen Skulpturen, Ziegeln und Fragmenten von Keramikgefäßen feststellen konnte, daß sie einer römischen Ansiedlung angehörten.

Durch Suchgrabung wurde festgestellt, daß die Reste dieser Bauwerke sich auch auf den übrigen Teil des Plateaus erstrecken, der bis jetzt nicht erforscht worden ist. Diese Entdeckungen, zusammen mit einem großen, schon früher untersuchten Gräberfeld am östlichen Fuße dieses Berges, genannt »Greblje«, sind ein starkes Argument für die Annahme jener Forscher, die der Meinung sind, daß die alte, antike Stadtsiedlung Ninia, die von der Schriftstellern der Antike erwähnt wird, sich an der Stelle der heutigen Stadt Knin befunden hatte, beziehungsweise an der Stelle ihrer Festung und der Wallburg Spas.

Im südöstlichen Teil des ausgegrabenen Gräberfeldes hat man ziemlich große Schuttablagerungen gefunden, unter denen sich auch Stücke von Mörtel mit Farbresten befanden. An dieser Stelle und in ihrer unmittelbaren Nähe wurden einige steinerne Fragmente mit vorromanischer Flechtwerkplastik gefunden, die zu Kircheneinrichtungsgegenständen aus dem 9. oder 10. Jh. gehörten. Die erwähnten Funde weisen mit Sicherheit darauf hin, daß sich an eben dieser Stelle, wo man den Schutt gefunden hat, eine altkroatische Kirche befunden hatte, der die gefundenen Fragmente angehörten. Da sich von diesem Kirchenbau auch nicht der allergeringste Rest einer Mauer erhalten hat, kann man nur schließen, daß die Kirche bis zu den Grundmauern zerstört worden war, und daß ihre Steine als Baumaterial für die Mauern der nahegelegenen Festung verwendet wurden.

Der zweite Teil dieser Abhandlung enthält den Katalog der Grabarchitektur und ihres Inventars. Hier findet man kurz gefaßt die wichtigsten Angaben über jedes einzelne Grab und die osteologischen Funde, sowie eine genaue Beschreibung der Grabbeigaben.

Der dritte Teil behandelt die allgemeinen Merkmale des Gräberfeldes. Wegen der ungünstigen Bodenstruktur, sowie der Fundamente der Bauwerke, besitzt das Gräberfeld nicht die Merkmale von Reihengräbern. Die Gräber sind sehr verschiedenartig orientiert, und liegen in allen Richtungen; der größte Teil der Gräber war trotzdem richtig orientiert, in der Richtung Osten–Westen (103 Gräber). In den mei-

sten Gräbern befand sich nur ein Verstorbener, manchmal jedoch auch mehrere. Die gefundenen osteologischen Reste bestätigen, daß das Gräberfeld einer Siedlung zugehörig; mit einer gleich großen Anzahl von bestatteten Männern, Frauen und Kindern.

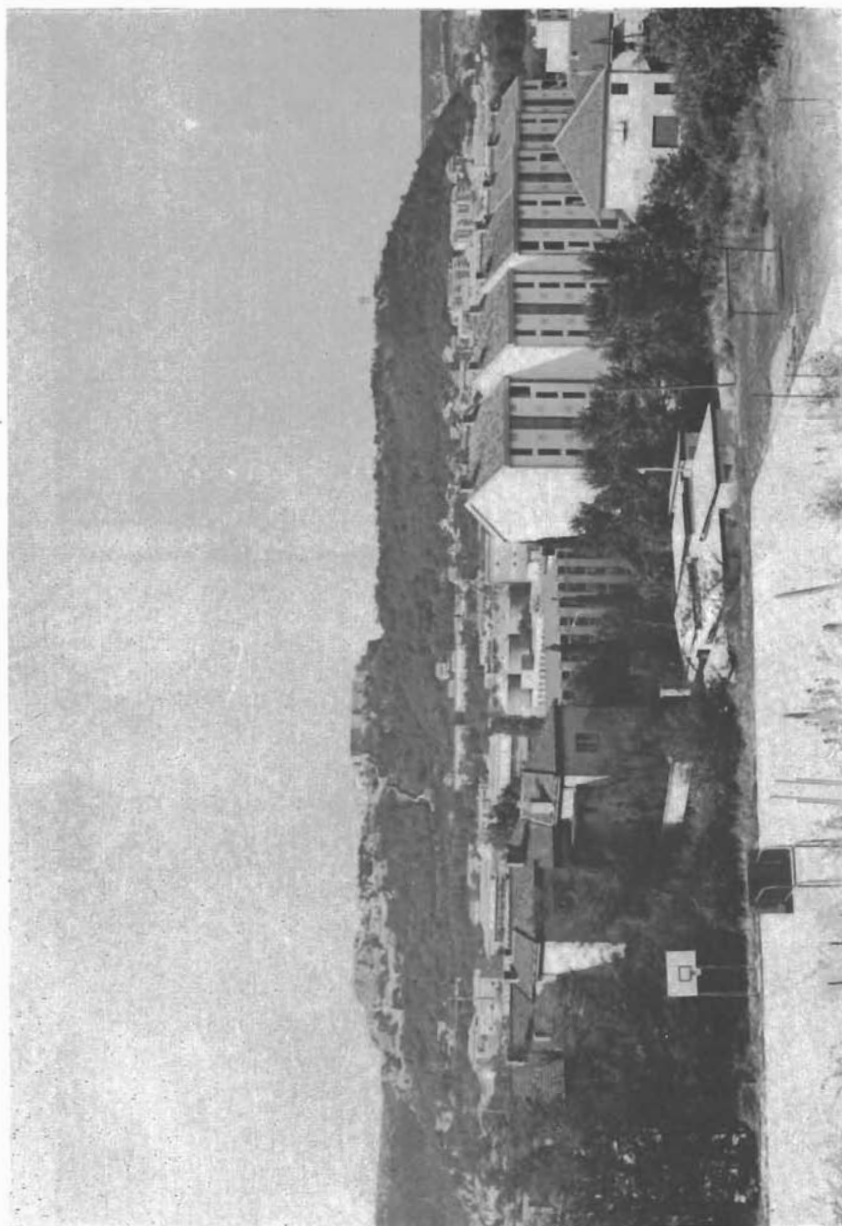
Die Gräber waren meistens aus behauener Rohwacke, aus unregelmäßigen Steinplatten oder aus Bruchsteinen gebaut. Die behauene Rohwacke für die Gräber stammte wahrscheinlich von den eingestürzten Bauwerken in der nahen Umgebung.

Weiterhin analysiert der Verfasser die Grabfunde, meistens Schmuck, und zwar Ohrringe und Ringe. Indem er die typologischen Besonderheiten der einzelnen Gegenstände genau beurteilt, und sie mit analogem Material aus den übrigen altkroatischen und anderen Gräberfeldern vergleicht, kommt er zu Schlüssen über die Herkunft und Datierung der Funde.

Mehr Aufmerksamkeit schenkt der Verfasser den Ohrringen vom Typ mit drei Beeren und zwar deshalb, weil in letzter Zeit versucht wurde, fast alle entwickelteren Varianten dieses Typs, die in Gräbern auf dem Gebiet des altkroatischen Staates gefunden worden waren, von allen übrigen Ohrringen die ebenfalls auf diesem Gebiet gefunden wurden, zu trennen. Indem er auf das Problem der Datierung und Herkunft der Ohrringe mit drei Beeren eingeht, versuchte der Verfasser aufgrund einer Reihe sicherer Tatsachen und Hinweise darauf hinzuweisen, daß dieser Typ von Ohrringen, beziehungsweise die stärker entwickelten Varianten, nicht von den übrigen Typenvarianten altkroatischer Ohrringe isoliert werden dürfen, die auf dem Gebiet des dalmatinischen Kroatiens gefunden worden waren, und die meistens in die Zeit vom Beginn des 9. bis zum Ende des 11. Jahrhunderts datiert werden. Er machte ebenfalls darauf aufmerksam, daß sämtliche Typen von altkroatischen Ohrringen, und so auch die entwickelteren Varianten von Ohrringen mit drei Beeren, die aus Gräbern des Mutterlandes stammen, aus einheimischen Goldschmiedewerkstätten stammen, und daß sie als Ganzes eine altkroatische Kulturgruppe bilden.

Außer seinen Vermutungen über die Lage und Größe der Ansiedlung, zu der das Gräberfeld auf dem Berge Spas gehörte, ist der Verfasser im Ganzen der Meinung, daß das Gräberfeld auf Spas dem Zeitraum des frühfeudalen kroatischen Staates angehörte, d. h., daß das Gräberfeld seit dem Anfang des 9. Jahrhunderts bestanden hatte und kontinuierlich bis zum Ende des 11. Jahrhunderts fort dauerte.

Übersetzung: *Doris Baričević*

Sl. 1. Knin, Pogled na brdo Spas (lijevo tvrđava). – Knin, Blick auf den Berg Spas (links die Festung).

2

Sl. 2. Knin, Spas. Plato brdo Spasa (pogled s tvrđave). – *Knin, Berg Spas. Plateau des Berges Spas (Blick von der Festung).*

3

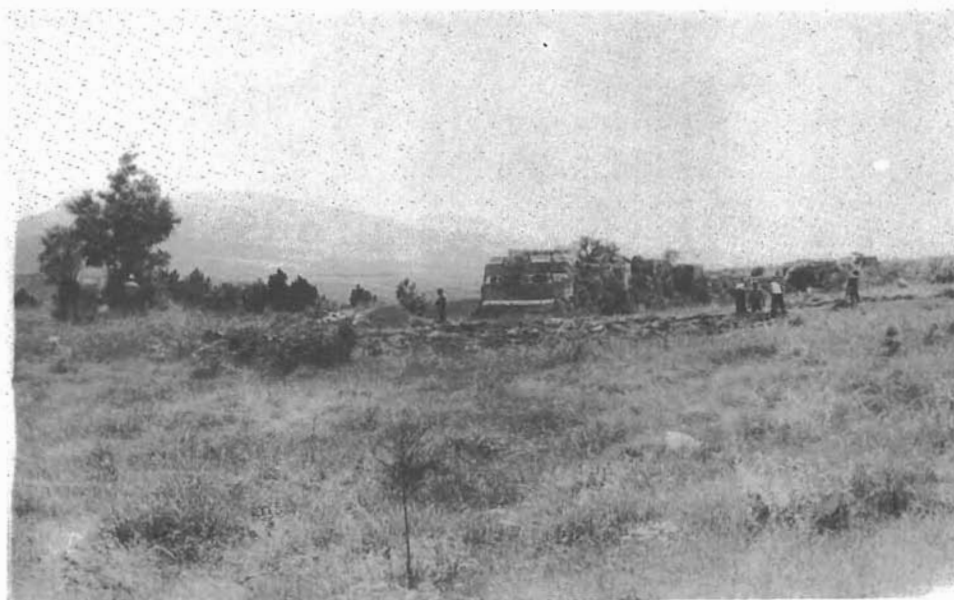
Sl. 3. Knin, Spas. Zapadna padina brda Spasa. – *Knin, Berg Spas. Westlicher Abhang des Berges Spas.*

4

Sl. 4. Knin, Spas. Dio platoa na Spasu prije iskopavanja. – Knin, Berg Spas. Teil des Plateaus auf Spas vor den Ausgrabungsarbeiten.

5

Sl. 5. Knin, Spas. Početak iskopavanja na Spasu (u pozadini tvrđava). – Knin, Berg Spas. Beginn der Ausgrabungsarbeiten auf Spas (im Hintergrund die Festung).

Sl. 6. Knin, Spas. Početak iskopavanja s istočne strane lokaliteta. – *Knin, Berg Spas. Beginn der Ausgrabungsarbeiten an der Ostseite des Fundortes.*

Sl. 7. Knin, Spas. Početak iskopavanja s istočne strane groblja (u pozadini spomenik Palim oslobodiocima Knina). – *Knin, Berg Spas. Beginn der Ausgrabungsarbeiten an der Ostseite des Gräberfeldes (im Hintergrund Denkmal für die gefallenen Befreier von Knin).*

Sl. 8. Knin, Spas. Otkopani grob (grobovi) s naknadnim ukopom. — Knin, Berg Spas. Ausgegrabenes Grab (Gräber) mit nachträglicher Bestattung.

8

9

Sl. 9. Knin, Spas. Dio otkrivenog kostura s nalazom željeznog koplja. — Knin, Berg Spas. Teil eines ausgegrabenen Skeletts mit eiserner Lanze.

10

11

Sl. 10–11. Knin, Spas. Otkriveni grob prije i nakon njegova istraživanja. – *Knin, Berg Spas. Entdecktes Grab vor und nach den Ausgrabungsarbeiten.*

Sl. 12. – Knin, Spas. Otkriveni i istraženi grobovi na istočnom dijelu nekropole. – Knin, Berg Spas. Ausgegrabene und erforschte Gräber im östlichen Teil des Gräberfeldes.

12

Sl. 13. Knin, Spas. Otkriveni i istraženi grobovi na središnjem dijelu nekropole. – Knin, Berg Spas. Ausgegrabene und erforschte Gräber im zentralen Teil des Gräberfeldes.

13

14

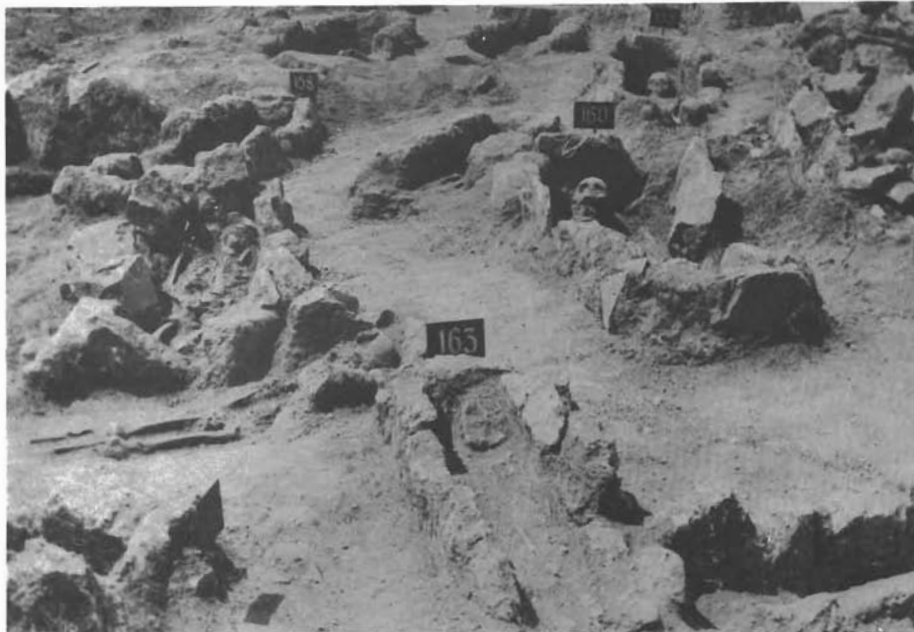

15

Sl. 14–15. Knin, Spas. Otkriveni i istraženi grobovi načinjeni od tesane sedre. – Knin, Berg Spas. Ausgegrabene und erforschte Gräber aus behauener Rauhwacke.

16

17

Sl. 16–17. Knin, Spas. Pogled na otkrivene grobove na središnjem dijelu nekropole. – Knin, Berg Spas. Blick auf die ausgegrabenen Gräber im zentralen Teil des Gräberfeldes.

Sl. 18. Knin, Spas. Dio otkrivenog kostura s nalazom naušnica (sljepoočničarka). – Knin, Berg Spas. Teil eines ausgegrabenen Skeletts mit Ohrringen (Schläfenringen).

18

Sl. 19. Knin, Spas. Istraženi grob ovalnog oblika načinjen od tesane sedre. – Knin, Berg Spas. Ausgegrabenes ovales Grab aus behauener Rauhwanke.

19

20

21

Sl. 20–21. Knin, Spas. Otkriveni grobovi prije i nakon njihova istraživanja. – Knin, Berg Spas.
Ausgegrabene Gräber vor und nach der Erforschung.

22

Sl. 22. Knin, Spas. Otkopani grobovi i temeljni ostaci arhitekture. – *Knin, Berg Spas. Ausgegrabene Gräber und Fundamente von Bauwerken.*

23

Sl. 23. Knin, Spas. Otkriveni ostaci antičke arhitekture na zapadnoj strani nekropole. – *Knin, Berg Spas. Entdeckte Reste antiker Bauwerke an der Westseite des Gräberfeldes.*

Sl. 24. Knin, Spas. Otkriveni ostaci antičke arhitekture na jugozapadnom dijelu groblja. – Knin,
Berg Spas. Entdeckte Reste antiker Bauwerke im südwestlichen Teil des Gräberfeldes.